

RADVILIŠKIO RAJONO

KULTŪROS PLĖTROS STRATEGIJA

2022 2030

PATVIRTINTA
Radviliškio rajono savivaldybės
tarybos 2022 m. gegužės 26 d.
sprendimu Nr. T-751 „Dėl
Radviliškio rajono kultūros plėtros
2022–2030 metų strategijos
patvirtinimo“

RADVILIŠKIO RAJONO KULTŪROS PLĖTROS 2022–2030 METŲ STRATEGIJA

UŽSAKOVAS

**Radviliškio rajono savivaldybės
administracija**
informacija@radviliskis.lt

RENGĖJAS

VšĮ „Darnaus vystymo projektai“
info@dvp.lt

TURINYS

BENDROJI INFORMACIJA	5
1. KULTŪRA TARPTAUTINIŲ IR NACIONALINIŲ DOKUMENTŲ KONTEKSTE	7
1.1. Tarptautiniai teisės aktai ir politikos gairės	7
1.2. Nacionaliniai teisės aktai ir politika	9
1.2.1. Kultūros tyrimai	13
1.3. Regiono ir savivaldos teisės aktai ir politika	16
2. KULTŪROS SEKTORIAUS SITUACIJA LIETUVOJE (PEST ANALIZĖ)	18
3. RADVILIŠKIO RAJONO KULTŪROS BŪKLĖS ANALIZĖ	22
3.1. Demografiniai rodikliai	22
3.2. Radviliškio rajono istorija	23
3.3. Kultūros srities valdymas	26
3.4. Kultūros srities finansavimas.....	28
3.5. Kultūros įstaigų veikla.....	30
3.6. Muziejų veikla.....	38
3.7. Kultūros vertybės	39
3.7.1. Nekilnojamosios kultūros vertybės.....	39
3.7.2. Kilnojamosios kultūros vertybės	43
3.8. Kultūros keliai, maršrutai ir žemėlapiai.....	43
3.9. Informacijos sklaida	44
4. RADVILIŠKIO RAJONO GYVENTOJŲ APKLAUSOS REZULTATŲ ANALIZĖ	47
4.1. Demografiniai klausimai	47
4.2. Kultūros paslaugų prieinamumas	48
4.3. Kultūros paslaugų vartojimas	51
4.4. Pasitenkinimas kultūros paslaugomis	53
4.5. Kultūros paveldo objektai ir jų priežiūra	60
4.6. Kultūros paslaugų poreikis	62
5. SSGG ANALIZĖ	65
6. RADVILIŠKIO RAJONO KULTŪROS PLĖTROS POTENCIALAS	66
7. RADVILIŠKIO RAJONO KULTŪROS PLĖTROS 2022 – 2030 METŲ STRATEGIJA	67
7.1. Vizija	67
7.2. Plėtros prioritetai	67
7.3. Tikslų ir uždavinių pasiekimo vertinimo rodikliai	68
7.4. Radviliškio rajono kultūros plėtros 2022 – 2030 metų strategijos prioritetų, tikslų, uždavinių ir pagrindinių priemonių planas	70
8. SVARBIAUSIOS STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO NUOSTATOS	75
8.1. Strategijos įgyvendinimo stebėsenos ir kontrolės sistema.....	75
8.2. Strategijos įgyvendinimo ir rodiklių pasiekimo ataskaitų teikimo grafikas.....	76

PRIEDAI:

- 1 priedas. Radviliškio rajono kultūros plėtros 2022–2030 metų strategijos priemonių įgyvendinimo ir rodiklių pasiekimo (tarpinės, galutinės) ataskaitos forma (pavyzdys)
- 2 priedas. Radviliškio rajono kultūros plėtros 2022–2030 metų strategijos priemonių vykdymo ir rodiklių pasiekimo (tarpinės, galutinės) ataskaitos forma
- 3 priedas. Prašymo dėl Radviliškio rajono kultūros plėtros 2022–2030 metų strategijos tikslinimo forma

BENDROJI INFORMACIJA

Kultūra bendrąja prasme – visos visuomenės gyvenimo būdas, apimantis kalbą, meną ir tradicijas, perduodamas iš kartos į kartą. Kultūra, kaip atskiras sektorius, yra dinamiškas ir konkurencingas, todėl reikalauja nuolatinio prisitaikymo prie kintančių gyvenimo sąlygų. Svarbu atsižvelgti ir į visuomenės poreikius, nes klientų ar paslaugų gavėjų pasitenkinimas, saugumas ir malonūs potyriai yra kultūros paslaugų organizavimo ir teikimo dėmesio centre. Be savo vidinės vertės, kultūra teikia ir svarbią socialinę ir ekonominę naudą. Kultūra, kartu su kitomis būtinosiomis paslaugomis, gerina gyvenimo kokybę ir kuria bendrą gerovę tiek individualiems asmenims, tiek bendruomenėms. Kultūros sektoriaus ekosistemoje gali dalyvauti daug dalyvių – nuo gyventojų iki kultūros įstaigų ir privataus verslo, organizuojančio įvairias kultūrinės veiklas. Svarbu pažymėti, kad kultūros sektoriaus plėtra gali prisidėti ir prie atvykstamojo turizmo skatinimo, o šis sektorius itin priklausomas nuo klientų poreikių ir lūkesčių išpildymo ir daro įtaką turistų aptarnaujančio verslo sektoriui (apgyvendinimo, maitinimo ir kt. srityse dirbančioms įmonėms).

Vietos savivaldos institucijos įstatymų nustatyta tvarka atsakingos už gyventojų bendrosios kultūros ugdymą ir etnokultūros puoselėjimą (dalyvavimą kultūros plėtros projektuose, muziejų, teatrų, kultūros centrų ir kitų kultūros įstaigų steigimą, reorganizavimą, pertvarkymą, likvidavimą ir jų veiklos priežiūrą, savivaldybių viešųjų bibliotekų steigimą, reorganizavimą, pertvarkymą ir jų veiklos priežiūrą), kraštovaizdžio, nekilnojamojo kultūros vertybių tvarkymą ir apsaugą¹. Lietuvos Respublikos strateginio valdymo įstatymo 9 straipsnis² numato, kad Savivaldybėse gali būti rengiami neprivalomi įvairaus laikotarpio planavimo dokumentai (veiksmų planai), kurie skirti nustatyti vieno ar kelių strateginio valdymo sistemos dalyvių veiksmus, skirtus pažangos ir (arba) tęstinės veiklos priemonių, nustatytų nacionalinėse plėtros programose ir (arba) strateginiuose veiklos planuose, projektų ir (arba) kitų susijusių įsipareigojimų įgyvendinimui detaliau suplanuoti.

Rengiamos Radviliškio rajono kultūros plėtros 2022–2030 metų strategijos (toliau – KS, Strategija) **pagrindinis tikslas** – užtikrinti sėkmingą į rezultatus orientuotą Radviliškio rajono kultūros plėtros veiklų įgyvendinimą ir prisidėti prie konkurencingos rajono kultūros plėtros. Siekta parengti tokią Strategiją, kuri užtikrintų veiksmingą ir nuosekliai vykdomą kultūros sektoriaus plėtrą, nustatant pagrindines kultūros plėtros sritis ir prioritetus rajone. KS įgyvendinimo sėkmė priklausys nuo visų suinteresuotųjų šalių aktyvaus įsitraukimo, tiek įgyvendinant strategiją, siekiant numatytų rodiklių pokyčių, tiek ir ateityje siūlant idėjas dėl kūrybiško plano išpildymo. Rengiant KS buvo:

- **atlikta planavimui aktualių dokumentų analizė.** Išanalizuoti planavimui aktualūs tarptautiniai teisės aktai ir politikos gairės, nacionalinio lygmens teisės aktai ir jų pagrindinės nuostatos, regiono ir vietos lygmens planavimo dokumentai, įvertinant jų reikšmę KS rengimui;
- **įvertinta kultūros politikos situacija Lietuvoje** (atlikta svarbiausių politinių, ekonominių, socialinių, technologinių veiksnių (PEST) analizė);
- **apžvelgta Radviliškio rajono kultūros būklė**, įvertinant kultūros sektoriaus situaciją rajone – demografinės tendencijas, rajono istoriją, kultūros srities valdymo ir finansavimo situaciją, kultūros įstaigas ir pagrindinius jų veiklos rodiklius, kultūros paveldo objektus, kultūros kelius ir maršrutus bei informacinės sklaidos kanalus;

¹ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 1994 m. liepos 7 d. Nr. I-533, 6 straipsnis, savarankiškosios savivaldybių funkcijos.

² Lietuvos Respublikos strateginio valdymo įstatymas, 2020 m. birželio 25 d. Nr. XIII-3096.

- **atlikta gyventojų apklausa (nuomonės tyrimas)**, kuria siekta išsiaiškinti gyventojų pasitenkinimą rajone teikiamomis kultūros paslaugomis, jų plėtros poreikį;
- **SSGG analizė**, kurioje susisteminti analizuoti duomenys, išskiriant stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes;
- **nustatytas Radviliškio rajono kultūros plėtros potencialas**, įvertinus atliktą analizę, strategijos rengimo koordinacinės darbo grupės posėdžiuose formuluotas idėjas dėl numatomų veikslių kultūros plėtros politikoje ateityje;
- suformuluota **Radviliškio rajono kultūros plėtros 2022–2030 metų strategija** (vizija, prioritetai, tikslai, uždaviniai, svarbiausių priemonių planas) ir parengta strategijos įgyvendinimo stebėsenos metodika.

Dokumento rengimo metu organizuoti Koordinacinės strategijos rengimo darbo grupės posėdžiai, Radviliškio rajono savivaldybės kultūros ir meno tarybos posėdžiai, kurių metu teikti ir svarstyti pasiūlymai dėl Savivaldybės kultūros plėtros vizijos, prioritetinių sričių ir svarbiausių priemonių. Parengtas dokumentas teiktas visuomenei susipažinti ir teikti pasiūlymus dėl papildymo ar tikslinimo. Dokumentas patvirtintas Savivaldybės tarybos 2022 m. gegužės 26 d. sprendimu Nr. T-751 „Dėl Radviliškio rajono kultūros plėtros 2022–2030 metų strategijos patvirtinimo“.

1. KULTŪRA TARPTAUTINIŲ IR NACIONALINIŲ DOKUMENTŲ KONTEKSTE

1.1. Tarptautiniai teisės aktai ir politikos gairės

Europos Komisijos nustatyti 2019–2024 m. prioritetai yra labai svarbūs ES lygmens politikos formavimui kultūros srityje ir pagrindinems Europos kultūrinio bendradarbiavimo temoms. Šie prioritetai – bendros ES politikos strategijos dalis. 2019–2024 m. laikotarpiu nustatyti 6 politiniai Europos Komisijos prioritetai yra:

- **Europos žaliasis kursas:** siekis būti pirmuoju klimatui neutraliu žemynu. Kultūros plėtrai šis prioritetas svarbus siekiant tvarumo tikslų ir integruojant tvarumo principus lokaliaje kultūros politikoje. 2021–2027 m. ES fondų investicijų programoje Lietuvai numatytas 2.7 uždavinys „Stiprinti gamtos, biologinės įvairovės ir žaliosios infrastruktūros apsaugą ir išsaugojimą, be kita ko, miestų teritorijose ir mažinti visų rūšių taršą“ susijęs ir su tvarių kultūrinių išteklių naudojimu tiek gamtoje esančiuose objektuose, tiek ir visų kitų kultūrinių veiklų metu, skiriant prioritetą tvarumui, tausiam vartojimui.

- **Skaitmeniniame amžiuje prisitaikiusi Europa:** siekiama įgalinti žmones kaip įmanoma labiau naudotis naujos kartos technologijomis, integruojant skaitmeninius sprendimus į kultūros sektoriaus veiklas. 2021–2027 m. ES fondų investicijų programoje Lietuvai dauguma uždavinių ir prioritetų orientuoti į pažangius, inovatyvius sprendimus visose viešojo gyvenimo srityse, tarp jų – ir kultūroje. 2021–2027 m. ES fondų investicijų programoje Lietuvai numatytas bendras 5.2 uždavinys „Skatinti integruotą ir įtraukią socialinę, ekonominę ir aplinkosaugos plėtrą vietos lygmeniu, puoselėti kultūrą, gamtos paveldą, darnų turizmą ir saugumą kitose nei miestų teritorijose“, kuriuo numatoma įgyvendinti inovatyvias socialinės, kūrybinės ekonomikos ir bendro infrastruktūros naudojimo iniciatyvas (pvz., įrengiant gamybinės, maisto, kūrybinių industrijų bendradarbytės erdves viešuosiuose pastatuose), mažos apimties turizmo infrastruktūros (pvz., pažintinių takų, mažosios architektūros elementų) modernizavimą ar sukūrimą, pritaikant gamtos ir kultūros objektus lankymui (įskaitant pritaikymą neįgaliųjų poreikiams).

- **Ekonomika, kuri dirba žmonėms:** dirbama dėl socialinio teisingumo ir gerovės visose žmonių gyvenamosios aplinkos srityse, taip prisidedant ir prie bendro socioekonominio augimo. 2021–2027 m. ES fondų investicijų programoje Lietuvai 4.6 uždaviniu numatoma „Stiprinti kultūros ir darnaus turizmo vaidmenį ekonominės plėtros, socialinės įtraukties ir socialinių inovacijų srityse“, siekiant stiprinti ir efektyviai panaudoti kultūros indėlį į tvarią ir socialiai atsakingą ekonomiką ir užimtumą bei socialinę įtrauktį, didinant kultūros paslaugų įtraukumą ir tolygų prieinamumą, pritaikant visų, ypač pažeidžiamiausių, socialinių grupių poreikiams. Uždavinyje akcentuojama, kad iki šiol KKI sektoriui skiriamos investicijos buvo labai fragmentiškos. Naujuoju planavimo laikotarpiu kūrybos potencialas bus naudojamas sprendžiant socialinius iššūkius: skatinamas KKI indėlis į tvarią ir socialiai atsakingą ekonomiką, užtikrinamas kultūros paslaugų prieinamumas ir galimybės visiems dalyvauti veiklose, nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos (modernizuojant ir įveiklinant svarbiausius kultūros infrastruktūros objektus), privačių kultūros infrastruktūros ir paveldo objektų pritaikymas įvairių socialinių grupių poreikiams.

- **Stipresnė Europa pasaulyje:** Europa turi siekti daugiau stiprindama savo unikalų atsakingos pasaulinės lyderystės ženklą. Kultūra, siekiant stiprinti Europos pozicijas pasaulyje,

užima reikšmingą vietą, kadangi per kultūrą kuriamas gyventojų sąmoningumas, pilietiškumas, bendruomeniškumas. Būtent žmonės ir bendruomenės, įkvėpti kultūros, gali inicijuoti reikšmingus, pasaulyje matomus pokyčius. 2021–2027 m. ES fondų investicijų programoje Lietuvai numatyti uždaviniai daugiausia orientuoti į bendrą šalies augimą ir pokyčius visose srityse, tarp jų ir kultūroje.

- **Europietiško gyvenimo būdo propagavimas:** lygybės sąjungos kūrimas, kurioje visi turime vienodas galimybes naudotis bendrais ištekliais ir viešosiomis gėrybėmis. Lietuva, kaip neatsiejama Europos dalis, turi savo tradicijas ir papročius, dažnai jungiamus ir su šiuolaikišku bei moderniu europietišku požiūriu, tarptautiškumo skatinimu.

- **Naujas postūmis Europos demokratijai:** demokratijos puoselėjimas, apsauga ir stiprinimas. Kultūra – neatsiejama pilietiškumo ugdymo priemonė, skatinanti gyventojų identiteto ir tapatybės suvokimą. Tai didžia dalimi priklauso nuo gyvenimo kokybės ir gyvenamosios aplinkos, todėl 2021–2027 m. ES fondų investicijų programoje Lietuvai 5 prioriteto „Piliečiams artimesnė Lietuva“ 5.1 ir 5.2 uždaviniais bus siekiama skatinti integruotą ir įtraukią socialinę, ekonominę ir aplinkosaugos plėtrą, puoselėti kultūrą, gamtos paveldą, darnų turizmą ir saugumą miestų teritorijose, gerinant gyvenimo kokybę ir kuriant visuomenės gerovę.

Kitas tarptautinis teisės aktas, aktualus kultūros plėtrai – **Nauja Europos kultūros darbotvarkė**³. Šia darbotvarkė siekiama trijų socialinio, ekonominio ir išorinio aspekto strateginių tikslų:

1. Socialinis aspektas – kultūros jėgos ir kultūros įvairovės pasitelkimas siekiant socialinės sanglaudos ir gerovės.

2. Ekonominis aspektas – kultūrinio kūrybiškumo rėmimas švietimo ir inovacijų srityje ir siekiant kurti darbo vietas bei siekiant ekonomikos augimo.

3. Išorės aspektas – tarptautinių kultūros ryšių stiprinimas.

Socialiniu aspektu pažymima, kad turi būti puoselėjami visų žmonių kultūriniai pajėgumai, sudarant galimybę vykdyti įvairiausių kultūros veiklą ir aktyviai joje dalyvauti, skatinti kultūros ir kūrybos sektorių specialistų judumą, saugoti ir skatinti Europos kultūros paveldą kaip bendrą išteklių, skatinti bendros istorijos ir vertybių suvokimą ir sustiprinti bendros Europos tapatybės jausmą. Didelis dėmesys šiuo aspektu skiriamas kultūros sektoriaus darbuotojų kompetencijoms ir bendruomenių įgalinimui veikti savo gyvenamose bendruomenėse ir plačiau.

Ekonominiu aspektu siekiama visais lygmenimis skatinti meną, kultūrą ir kūrybišką mąstymą formaliojo ir neformaliojo švietimo ir mokymo srityse ir mokymosi visą gyvenimą srityje, puoselėti kultūros ir kūrybos pramonei palankias ekosistemas, skatinant galimybę gauti lėšų, inovacinius gebėjimus, sąžiningą autorių ir kūrėjų atlygį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą, skatinti įgūdžius, kurie reikalingi kultūros ir kūrybos sektoriuose, įskaitant skaitmeninius, verslumo, tradicinius ir specializuotus įgūdžius. Šiuo aspektu taip pat didelis dėmesys skiriamas kūrybiškos visuomenės ir bendruomenės augimui, sudarant tam palankias sąlygas.

Išorės aspektu didelis dėmesys skiriamas tarptautiškumui ir kultūros, kaip tvarios socialinės ir ekonominės plėtros variklio, rėnimui, tarpkultūrinio dialogo skatinimui tarp bendruomenių ir platesniu lygiu, siekiama stiprinti bendradarbiavimą kultūros paveldo srityje. Kaip ir socialiniu ir ekonominiu aspektu, dėmesys skiriamas bendruomenės įgalinimui dėl bendrų tikslų plėtojant kultūros sektorių.

Apibendrinant ES kultūros politikos gairių analizę, svarbu pažymėti, kad ES kultūros politikoje atsispindi bendrieji principai – demokratija, lygios galimybės ir kultūros paslaugų prieinamumas, žmogaus teisės. ES taikomomis kultūros politikos priemonėmis siekiama išsaugoti bendrą Europos kultūros paveldą ir remti bei skatinti meno ir kūrybos sektorių.

³ Nauja Europos kultūros darbotvarkė. Europos Komisija, 2018 m. gegužės 22 d., Nr. COM(2018) 267.

1.2. Nacionaliniai teisės aktai ir politika

Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės⁴. Lietuvos kultūros politikos kaitos tikslas – atnaujinti Lietuvos kultūros politikos modelį, kuris padėtų atskleisti, išsaugoti ir plėtoti visuomenės kultūrinį tapatumą ir kūrybinį potencialą. Šiam tikslui pasiekti suformuota 10 pagrindinių gairių, kurios įtvirtinamos ir kituose – nacionaliniuose, regioniniuose, vietinės reikšmės – strateginio planavimo dokumentuose. Minėtos gairės apima kultūros, kaip strateginės nacionalinės raidos krypties, įtvirtinimą, jomis siekiama plėtoti kultūros savireguliaciją, gerinti kultūros sistemos finansavimą (užtikrinant kultūros sektoriaus sukuriamos finansinės vertės grąžą kultūrai), užtikrinti autorių teisių apsaugą, ugdyti žmonių kompetencijas ir kūrybingumą, formuoti integralią paveldo apsaugos politiką, užtikrinti darnų vystymąsi derinant paveldosaugos ir aplinkosaugos tikslus su urbanistine plėtra ir erdviu planavimu, didinti kultūros prieinamumą, plėsti kultūrinę erdvę ir skleisti Lietuvos kultūrą užsienyje.

Aktualumas KS. 2010 m. patvirtintos kultūros politikos kaitos gairės iki šiol integruojamos į įvairaus lygmens strateginio planavimo dokumentus Lietuvoje, todėl ir rengiant KS buvo vadovaujama gairėse įtvirtintomis nuostatomis.

Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“⁵. Šio nacionalinės reikšmės ilgalaikio strateginio planavimo dokumento paskirtis – žadinti ir vienyti idėjas, kurių įgyvendinimas garantuotų visuomenės gerovę, piliečių orumą ir valstybės saugumą. Strategija numatoma paskatinti esminius visuomenės pokyčius ir sudaryti sąlygas formuoti kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei. Kartu nurodoma, kad Lietuvos piliečių kultūros, mąstymo, elgsenos pokyčiai ir visuomenės vertybės lems sėkmingą šalies raidą ir padės pasirengti drąsiai priimti globalios konkurencijos iššūkius. Šios vertybės – šalies istorija, savitas kultūros paveldas, įvairios tradicijos, turtinga gamtinė aplinka ir identitetas bendrai.

Aktualumas KS. Strategijoje išryškinama, kad kultūra kiekvieno visuomenės nario gyvenime užima ypač svarbią vietą. Ji suprantama ne tik kaip muziejų, parodų ar teatrų lankymas, bet ir daug plačiau – kaip visuomenės savivokos ir saviraiškos kultūra, kurianti pridėtinę vertę įvairiose visuomenės gyvenimo srityse. Numatoma, kad Lietuvoje būtina:

- plėtoti aukštos kokybės kultūros paslaugas, siekiant užtikrinti kultūros įvairovę ir jos prieinamumą;
- skatinti kultūros ir įvairių gyvenimo sričių partnerystę, panaudojant kūrybos produktus ir kultūros paslaugas;
- ugdyti Lietuvos kultūrinę ir politinę savivoką, formuojant autentišką istorijos politiką, skatinant tautinės tapatybės svarstymą viešojoje erdvėje, išryškinant pozityvias istorines patirtis;
- stiprinti piliečių istorinę savimonę ir savigarbą, skatinant įvairių rūšių kultūrinę ir meninę raišką, atnaujinant nacionalines kultūros, švietimo programas ir viešų valstybinių renginių repertuarą bei simboliką ir užtikrinant kultūros paveldo, tautinio paveldo objektų išsaugojimą, kartu jį sumaniai pritaikant visuomenės reikmėms;
- formuoti turtingą kultūrinę terpę, investuojant į viešųjų kultūros institucijų plėtrą ir jų integraciją, skatinant visuomenės dalyvavimą kultūros procesuose;
- sudaryti sąlygas kultūros dinamiškumui, ypač skatinant tarptautinius kultūrinius mainus

⁴ Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės. 2010 m. birželio 30 d. Nr. XI-977.

⁵ Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“. 2012 m. gegužės 15 d. Nr. XI-2015.

ir tarptautinį kūrėjų judumą.

Šios strateginės pozicijos ir prioritetai įvertinti ir rengiant KS. Numatant tikslingas priemones kūrybinių inovacijų ir kūrybiškos visuomenės ugdymui, bus skatinama Radviliškio rajono gyventojų kultūrinė savivoka, stiprinamas istorinis ir kultūrinis identitetas.

Lietuvos kultūros politikos strategija⁶. Strategijoje numatytas esminis siekis – užtikrinti reikšmingą kultūros indėlį, kuriant darnią Lietuvos visuomenę, orų nacionalinį ir europietiško tapatumą, socialinę ir ekonominę gyventojų gerovę, tarptautinį valstybės prestižą ir konkurencingumą. Remiamasi nuostata, kad kultūra – lemiantis šiuolaikiško gyvenimo raidos veiksnys, kalbant apie nacionalinę pažangą, asmens ir bendruomenės savivertę, kūrybingumą ir inovacijas.

Strategija suformuota remiantis pagrindiniais principais: remtis stiprybėmis, vertinti talentus, įgalinti bendruomenes, gerbti įvairovę, ugdyti kūrybingumą, įtraukti suvokėją, kurti vertę. Pagrindinis strategijos tikslas – darnios visuomenės ir gerovės kūrimui įtraukti kultūra, išskirtos 3 pagrindinės kryptys:

1. Subalansuota ir integrali kultūros politika;
2. Kūrybinga asmenybė ir tvirtos tapatybės visuomenė;
3. Vertę kurianti kultūra.

Aktualumas KS. Lietuvos kultūros politikos strategijoje numatyti tikslai ir uždaviniai, kuriais siekiama identifiкуotų kultūros politikos kryptių pažangos, pagal jų aktualumą įtraukti ir į KS. Itin didelis dėmesys Lietuvos kultūros politikos strategijoje skiriamas bendradarbiavimo tarp įstaigų stiprinimui, skatinimui kurti ir dalyvauti kultūroje, formuoti tapatumą kuriančios visuomenės kritinį mąstymą ir pilietiškumą, kurti tvarią socialinę ir ekonominę vertę. Visi šie tikslai svarbūs ir Radviliškio rajono kultūros politikoje, todėl yra integruoti į KS priemonių planą.

Lietuvos pristatymo užsienyje 2020–2030 m. strategija. Strategija parengta ir patvirtinta 2020 m., buvo nominuota ir apdovanota prestižiniuose šalių, miestų ir vietovių rinkodaros ir komunikacijos apdovanojimuose „City, Nation, Place Awards“. Strategija buvo pripažinta geriausia duomenų panaudojimo (angl. *Best use of data*) kategorijoje. Lietuvos įvaizdžio grupės koordinuojamos strategijos rengimo metu buvo sutarta, kad pagrindinė Lietuvos pristatymo užsienyje ašis – ekonomika, pristatant Lietuvą, kaip sprendimus kuriančią valstybę, stiprią ir patikimą partnerę, gebančią spręsti globalius iššūkius. Svarbiausios sritys susietos į bendrą pozicionavimą *Open for Co-creation* (atviri kurti kartu):

- **Ekonomika (*Co-create Solutions*).** Ekonominis vertės pasiūlymas (investuotojai, eksportas) – pagrindinė komunikacijos apie Lietuvą sritis, pozicionuojant šalį kaip atvirą sprendimų ekosistemą inovatoriams, norintiems savo idėjas paversti realybe.
- **Talentų pritraukimas (*Co-create Life*).** Pabrėžiama, kad Lietuva – puiki vieta gyventi, kurti, dirbti, ilsėtis.
- **Kultūra (*Co-create Culture*).** Lietuva – šiuolaikinės kultūros šalis, kurios išskirtinumas – kultūros įvairovė ir prieinamumas tiek žiūrovams, tiek jaunajai kartai, norinčiai puoselėti savo talentus.
- **Valdymo sprendimai (*Co-create Governance*).**

Aktualumas KS. Bendra Lietuvos pristatymo užsienio rinkose žinutė – kvietimas kurti kartu. Ja siekiama parodyti, kad skirtingų sektorių plėtra Lietuvoje orientuojama į aktyvų gyventojų ir bendruomenių įsitraukimą ir visų sričių plėtrą, tarp jų – ir kultūros veiklas. Pažymima, kad svarbus ir talentų pritraukimas, lemiantis inovacijų ir netradicinių sprendinių taikymą skirtingose srityse.

⁶ Lietuvos kultūros politikos strategija. 2019 m. birželio 26 d. Nr. 665.

Priemonės bendrai kultūros kūrybai ir talentų pritraukimui numatytos ir KS priemonių plane.

LR teritorijos bendrasis planas⁷. LR BP Radviliškio rajonas priskiriamas A kategorijos lokaliniams centrams (plėtojamojo tipo, stipraus potencialo). LR BP koncepcijoje numatyta, kad stiprus Lietuvos teritorinis identitetas – svarbi tema vystymui. Nurodoma, kad „vietos identitetas turi būti vystomas kuriant stiprius ryšius tarp skirtingų sektorių, savivaldos ir vietinių bendruomenių ir atsižvelgiant į teritorijos socialinę, kultūrinę ir istorinę sanklodą. Lietuva, turinti skirtingų ir unikalių etnografinių regionų, gali kurti ne tik lokalią ar nacionalinę, bet ir regioninę kultūrinę tapatybę.“

LR BP bendrai siekiama Lietuvos teritorijų funkcinio integralumo ir savivaldybių bendradarbiavimo. Šiaulių regionui siūloma išnaudoti Rytų Žemaitijos arealo kultūros paveldo išteklius regiono rekreaciniam potencialui didinti, įtraukiant Rytų Žemaitijos krašto miestus Mažeikius, Naująją Akmenę, Joniškį, Pakruojį, Kuršėnus, Šiaulius, Kelmę, Radviliškį ir jų bendruomenes į horizontalias partnerystes, planuojant bendrą regiono pajūrio rekreacinės infrastruktūros plėtrą, jos aptarnavimą, nematerialiojo paveldo sklaidą. LR BP numatoma, kad iki 2025 m. bus sumažintas kultūros paslaugų teikėjų turimų išteklių ir sukuriamos vertės disbalansas įveiklinant aplink Šiaulių m. sav. esančių savivaldybių (Šiaulių r. sav., Radviliškio r. sav., Joniškio r. sav.) kultūrinę infrastruktūrą ir skatinant paslaugų mobilumą į mažesnę kultūrinę vertę kuriančias savivaldybes.

Aktualumas KS. Siekiant numatyto tikslo aktyviau plėtoti sukuriama kultūrinę vertę Radviliškio ir kituose anksčiau minėtuose rajonuose, LR BP siūloma nustatyti veiklų prioritetus: ekspozicijos, parodos, jų pagrindu sukurtos edukacinės programos, paveldo skaitmeninimas ir sklaida didinant jo prieinamumą, glaudaus tarpsektorinio – savivaldos, vietos gyventojų, profesionalių menininkų bei verslo – bendradarbiavimo skatinimas, teikiant kultūrinės paslaugas bei formuojant patrauklų ir atpažįstamą regiono įvaizdį. Taip pat matomas potencialas kurti ir plėtoti kultūros kelius, kurie jungtų Europos ir Lietuvos istorines patirtis, aktyvi jų sklaida. Svarbus dėmesys ir susiformavusioms kultūros renginių ir (ar) festivalių tradicijoms, kultūros ir kultūros paveldo objektų pritaikymui neformaliai ugdymui bei kitoms kultūrinėms reikmėms. Pagal LR BP siūlomus nustatyti veiklų prioritetus (efektyvesnis meno ir kultūros paveldo išteklių panaudojimas istorinei atminčiai, savivokai ugdyti bei urbanistinėms, rekreacinėms, gamtinėms erdvėms aktualizuoti), formuojami ir KS prioritetai, tikslai, uždaviniai ir numatomos tam įgyvendinti reikalingos pagrindinės priemonės.

2021–2030 metų nacionalinis pažangos planas (NPP)⁸. NPP, siekiant įveikti sudėtingiausius Lietuvos iššūkius ir problemas, užsibrėžta 10 ateinančio dešimtmečio strateginių tikslų. Daugumoje šių tikslų numatomas ir reikšmingas kultūros vaidmuo, kadangi kultūra yra nacionalinės pažangos veiksnys, be kurio neįmanoma šiuolaikiška valstybės raida, visuomenės gebėjimas kritiškai mąstyti ir socialinė darna.

Siekiant šalies konkurencingumo didinimo, numatoma skatinti kultūros ir kūrybines industrijas, stiprinant jų indėlį į aukštos pridėtinės vertės ekonomiką. Kūrybinis potencialas numatomas kaip vienas didžiausių pridėtinę vertę generuojančių ekonominių išteklių naujiems produktams kurti, paslaugoms teikti. Tam numatomas ir žemo kultūrinio konteksto problemos sprendimas per įvairių formų švietimą, didelį dėmesį skiriant neformaliajam švietimui. Siekiama sudaryti sąlygas įgyti kultūrinių ir kūrybinių kompetencijų, įgalinančių žmogų visais jo gyvenimo etapais, skatinant per kūrybinę veiklą prisiliesti prie aktualių ir sudėtingų visuomenės patirčių, jas permąstyti ir tobulėti. NPP nurodoma, kad švietimo sistemoje plėtojamos partnerystės su kultūros

⁷ Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas. LR BP, 2021 m. rugsėjo 29 d. Nr. 789.

⁸ 2021–2030 metų nacionalinis pažangos planas. 2021 m. rugsėjo 29 d. Nr. 797.

organizacijomis gali labai praturtinti formaliojo ir neformaliojo švietimo procesus, geriau integruojant kultūrinį ir kūrybinį turinį, naudojant ir kultūros įstaigų kuriamas vertes.

NPP atkreipiamas dėmesys, kad kultūros ir meno įstaigos siūlo įvairių neformaliojo švietimo programų ir veiklų, tačiau šios veiklos retai organizuojamos atsižvelgiant į suaugusiųjų kultūrinės edukacijos poreikių analizę, grįžtamąjį ryšį. Būtina kultūros įstaigų siūlomas mokymo (-si) priemonės ir veiklas pritaikyti konkrečios miestų ar regionų auditorijos poreikiams, užtikrinti suaugusiųjų įtrauktį ir tęstinumą. Taip pat svarbu sudaryti sąlygas, kurios leistų plėsti vartotojų auditoriją, didinti kokybiškų paslaugų įvairovę ir prieinamumą visiems gyventojams, įvertinant ir informacinės visuomenės atskirties problemą.

4 NPP išskirtas strateginis tikslas – stiprinti tautinį ir pilietinį tapatumą, didinti kultūros skvarbą ir visuomenės kūrybingumą – itin svarbus rengiant KS. Kadangi kultūros raida – valstybės prioritetas, dėmesys turi būti skiriamas kultūros paveldo vertybių išsaugojimui, istorijos, tapatybės ir tradicijų puoselėjimui, kaip būtinai sąlygai stiprinti visuomenės solidarumą ir bendruomeniškumą, ugdant piliečių kūrybingumą ir socialinę atsakomybę. Pastarųjų metų iššūkiai parodė, kad kultūra privalo prisitaikyti prie kintančios visuomenės poreikių. Veikiamas globalios skaitmenizacijos, kultūros sektorius pasikeitė iš esmės: pakito gamybos, sklaidos ir vartojimo būdai, augo paklausa ir jos greitis. Įgyvendinant šį tikslą numatoma:

- spręsti kultūros paslaugų fizinio ir finansinio prieinamumo bei kokybės problemas, kurios prisideda prie kultūrinės atskirties didėjimo šalyje;
- sudaryti sąlygas formuoti kūrybingai asmenybei, stiprinti individualias kultūrinės kompetencijas integruojant kultūrinį ir kūrybinį turinį į formaliąją ir neformaliąją švietimo sistemą;
- didinti kultūros paklausą, jos svarbos suvokimą ir skatinti pačius gyventojus ir verslą prie jos aktyviai prisidėti;
- tolygiai plėtoti visas meno sritis, ugdyti talentus, tobulinti kompetencijas;
- skatinti tautinių mažumų integraciją, atvirumą, pagarbą tautinių mažumų kalboms ir kitų kultūrų savitumui, įvairovei;
- stiprinti istorinės praeities pažinimą per jos tyrinėjimą, atminties aktualizavimą visuomenėje, plačiau naudoti kultūros paveldą visuomenės poreikiams, derinant tradicines ir inovatyvias priemones.

Aktualumas KS. Įvertinus NPP numatytus tikslus ir uždavinius bei jų aktualumą Lietuvos, Šiaulių regiono ir Radviliškio rajono kontekste, į KS įtrauktos tikslingos priemonės, prisidedančios ir prie NPP uždavinių įgyvendinimo.

2021–2030 metų LR kultūros ministerijos kultūros ir kūrybingumo plėtros programa⁹.

Programa orientuota į NPP uždavinių įtraukimą į Kultūros ministerijos kuruojamų sričių plėtros programą. Pagrindinės problemos, kurioms spręsti programoje numatyti veiksmai:

- neišnaudojamas KKI (kultūros ir kūrybinių industrijų) potencialas kurti aukštos pridėtinės vertės ekonomiką ir inovatyvias socialines paslaugas sistemiskai ir specifiskai neauginant paties KKI sektoriaus;
- neaktyvus gyventojų dalyvavimas kultūroje ir netolygus jos vartojimas nesutelkia kultūros potencialo sąmoningai visuomenei ugdyti;
- nesubalansuotos sąlygos kūrybai neužtikrina kūrybinio potencialo puoselėjimo ir jo konkurencingumo;

⁹ 2021–2030 metų Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos kultūros ir kūrybingumo plėtros programa. 2021 m. rugsėjo 29 d. Nr. 781.

- visuomenės atvirumo tautinėms mažumoms stoka trukdo kurti darnią daugiakultūrę pilietinę valstybę;
- istorinės atminties pristatymas per kultūros paslaugas neskatina visuomenės susidomėjimo ir įsitraukimo;
- kultūros paveldas kaip unikalūs išteklių nėra efektyviai naudojami kurti pridėtinę vertę šalies ekonomikoje ir stiprinti tautinę tapatybę;
- IT pažanga ir globalizacija kelia lietuvių kalbai ir tarmėms gyvybingumo skaitmeninėje terpėje ir kalbinio tapatumo iššūkių.

Aktualumas KS. Kaip ir NPP, Kultūros ir kūrybingumo plėtros programoje numatyti tikslai, uždaviniai ir išryškintos KKI sektoriaus problemos. KS numatytos priemonės ir uždaviniai, atsižvelgiant į programoje numatytus tikslus, uždavinius ir priemones.

Kultūros kelių Lietuvoje lygmenų nustatymo ir sertifikavimo tvarkos aprašas¹⁰. Aprašas reglamentuoja regioninių, nacionalinių ir tarptautinių kultūros kelių Lietuvoje lygmenų nustatymo kriterijus, paraiškų vertinimo tvarką, kultūros kelio Lietuvoje sertifikato išdavimą. Nurodoma, kad kultūros keliai yra vienas esminių kultūrinio turizmo plėtojimo būdų, apimantys keliavimą, siekiant pažinti kultūrinę aplinką (nuo architektūros ir kraštovaizdžio iki nematerialiojo kultūros paveldo), asmenis, įvykius, kultūros renginius, vaizduojamąjį ir scenos menus, maistą, kūrybinių ir kultūrinių pokyčių procesus. LR kultūros ministerija, siekdama užtikrinti aktualios informacijos sklaidą gerosios praktikos pavyzdžių pagrindu, parengė gaires kultūros kelių kūrėjams¹¹. Šiose gairėse išryškinama pagrindinė problema – iniciatyvų tvarumo stoka. Nurodoma, kad esamus kultūros kelių projektus Lietuvoje inicijuoja valstybės, savivaldybių ir viešosios kultūros įstaigos, asociacijos ar savivaldybės, tačiau nedaugelį projektų galima pavadinti ilgalaikiais ir tvariais. Apraše ir gairėse įtvirtinama sistema kultūros kelių kūrimo ir sėkmingo plėtojimo įtvirtinimui.

Aktualumas KS. Kultūros plėtros strategijos įgyvendinimo laikotarpiu Radviliškio rajone svarbu įvertinti įvairias galimybes kultūros plėtrai. Atsižvelgiant į tai, kad vidurio Lietuvos regione gausu kultūrinio materialiojo ir nematerialiojo paveldo objektų, istorinių įvykių paženklintų vietovių, viena iš galimybių jų aktualizavimui – įtraukimas į kultūros kelių sistemą. Tai svarbu įvertinti planuojant kultūros plėtrą rajone.

1.2.1. Kultūros tyrimai

Rengiant KS, svarbu apžvelgti ir svarbiausius tyrimus, atliktus siekiant įvertinti Lietuvos bendrąją kultūros politikos aplinką. Tam tikros tyrimuose ir ataskaitose įvardytos probleminės sritys aktualios ir rengiant vietos lygmens strateginio planavimo dokumentus, tad vertinga apžvelgti pagrindinius atliktus tyrimus, išryškinant problemas ir perkelti galimus jų sprendinius į strateginio planavimo dokumentą – KS.

Galimybių studijos ataskaita „**Brėžiant kultūros politikos kryptis**“ (2018) parengta LR kultūros ministerijos užsakymu. Studijoje, apžvelgus Lietuvos kultūros politikos turinį, įgyvendinimo pokyčius, paslaugų prieinamumą ir kokybę, tolygaus kultūros ir meno sričių skatinimo galimybes, kultūros išteklių vystymą ir jų panaudojimą bei įtraukios kultūros ir jos poveikio tematiką, suformuoti bendrieji pasiūlymai dėl kultūros politikos krypčių:

¹⁰ Kultūros kelių Lietuvoje lygmenų nustatymo ir sertifikavimo tvarkos aprašas. 2021 m. gruodžio 22 d. Nr. IV-1457.

¹¹ Gairės kultūros kelių kūrėjams. Prieiga per internetą: <https://lnm.lt/wp-content/uploads/2021/05/Kultu%CC%84ros_keliai-1.pdf>.

- Subalansuota ir integrali kultūros politika.
- Kūrybinga asmenybė. Stiprios tapatybės visuomenė.
- Kultūros ištekliai ekonominei gerovei.

Detaliau parengtas kryptių aprašas su tikslais ir veiksmais pateiktas 1 paveiksle. Numatomas šių kryptių plėtojimo poveikis visuomenėje – augantis dalyvavimas kultūroje, stiprėjanti socialinė sanglauda, stiprėjantis pasididžiavimas Lietuvos pilietybe ir vietos gyventojų tapatybe, sustiprėjęs pilietinis dalyvavimas, augantis ekonominis konkurencingumas.

**I KRYPTIS.
SUBALANSUOTA IR
INTEGRALI
KULTŪROS POLITIKA**

- I tikslas – subalansuoti kultūros politikos įgyvendinimą skatinant visuomenės kultūrinį aktyvumą.
- Veiksmai: nacionalinių įstaigų ir kompetencijų centrų sistemos suformavimas; kultūros ir meno įstaigų tinklo pertvarka; kultūros politikos įgyvendinimas regionuose; žmogiškųjų išteklių vystymas; įgyvendinimo pajėgumų stiprinimas; nuosekli kultūros lauko stebėsenos ir analizės sistema.
- Rezultatai: kokybiškos nacionalinės svarbos veiklos; tolygus kokybiško kultūrinio turinio prieinamumas visoje Lietuvoje; konsoliduojami kultūros ištekliai; gerėja kultūros sektoriaus darbo vietų kokybė.

**II KRYPTIS.
KŪRYBINGA
ASMENYBĖ. STIPRIOS
TAPATYBĖS
VISUOMENĖ**

- II tikslas – aukšta kultūrinių reiškinių kokybė ir kūrybinis atsinaujinimas.
- Veiksmai: sričių specifiką atspindinčios schemos, kompetencijų centrai; dalyvavimas tarptautiniuose meno procesuose; kultūrinio turinio judumo skatinimas; kultūrinio turinio pritaikymas auditorijoms; profesionali mentorystė; kultūrinio ir kūrybinio švietimo įtvirtinimas švietimo sistemoje.
- Rezultatai: vienodos sąlygos kūrybai skirtingose meno srityse; augantis aukštos vertės meninio turinio prieinamumas skirtingų vietovių ir socialinių grupių gyventojams; daugėja kūrybinio dalyvavimo, kultūrinio ir kūrybinio švietimo ir savišvietos galimybių.
- III tikslas – viešojoje erdvėje aktyvi, savo tapatumus permaštanti ir kurianti visuomenė.
- Veiksmai: skaitymo skatinimas pritaikant bibliotekų išteklius ir vystant paslaugas; paramos žiniasklaidai modelio pertvarka; kūrybinės vietokūros skatinimas; kalbos politikos demokratizavimas; muziejuose saugomų objektų panaudojimas nuosekliai pasakojant istoriją.
- Rezultatai: auga skaitančių gyventojų dalis, stiprėja piliečių dalyvavimas viešojoje erdvėje; auga muziejų lankomumas, daugėja kūrybinės vietokūros iniciatyvų; šiuolaikinės visuomenės poreikius atliepanti kalbos politika.

**III KRYPTIS.
KULTŪROS
IŠTEKLIAI
EKONOMINEI
GEROVEI**

- IV tikslas – pasitelkti kultūros išteklius ekonominiam konkurencingumui stiprinti.
- Veiksmai: vietovių ekonominė regeneracija pasitelkiant kultūrinius išteklius; kultūrinio verslumo skatinimas, kultūros kelių plėtra; kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriaus įmonėms pritaikytų priemonių taikymas; kultūros ir meno įstaigų įgalinimas dalyvauti inovacijų politikos priemonėse; integruotas kultūros tarptautiškumo skatinimas.
- Rezultatai: kultūros paslaugų sukuriama ekonominės pridėtinės vertės didėjimas; kultūrinio turizmo augimas; augantis kultūros produktų ir paslaugų naudojimas vidaus rinkoje; augantis kultūros paslaugų ir produktų eksportas; kritinė masė laisvai inovatyvius kultūros produktus kuriančių darbuotojų.

1 pav. Bendrieji pasiūlymai dėl politikos kryptių plėtros Lietuvoje

Šaltinis: „Brėžiant kultūros politikos kryptis“ (2018), parengta LR Kultūros ministerijos užsakymu.

Tyrimo taip pat pateikiamos galimybės kultūros politikos kaitai, aktualios ir Radviliškio rajono savivaldybėje:

- Didėja vietos valdžios susidomėjimas pasitelkti vietos kultūrinį potencialą vietos vystymui ir auga savivaldos įsitraukimas vystant kultūros paslaugas (galimybės Radviliškio rajone – plėtoti vykdomas kultūros politikos priemones, išnaudoti turimą

potencialą dėl atliktų krašto istorijos tyrimų, taip per kultūrinės veiklas visapusiškai atskleidžiant vietos išskirtinumą. Sudarant sąlygas kokybiškų kultūros paslaugų plėtrai, užtikrinant optimalų kultūros įstaigų tinklą ir pritraukant kūrybinius talentus, savivaldybėje stiprinama kokybiškai teikiamų paslaugų įvairovė);

- Decentralizuotas kultūros politikos įgyvendinimas didintų dalyvavimą kultūros politikoje (galimybės Radviliškio rajone – parengtoje Kultūros plėtros strategijoje numatomos priemonės, aktualios rajono ir krašto kultūros vystymui, atsižvelgiant į LKT tolygios raidos prioritetus);
- Stiprios kompetencijos miestų nevyriausybiniam kultūriniame sektoriuje (galimybės Radviliškio rajone – stiprinti skirtingų suinteresuotųjų šalių (viešojo, privataus sektorių, bendruomenių, veikiančių NVO ir kt.) bendradarbiavimą, taip skatinant kūrybines iniciatyvas kultūroje ir aktyvesnį dalyvavimą kultūros politikoje bei jos formavimo procesuose);
- Aukštos vertės kultūrinių paslaugų paklausa Lietuvoje nėra patenkinta (galimybės Radviliškio rajone – tęsti profesionalaus meno sklaidą rajone, papildant vykdomas veiklas aktyvesniu krašto ir Lietuvos menininkų įtraukimu į kultūros paslaugų plėtrą, išnaudojant kultūros ir kūrybinių industrijų potencialą, kuriant socialines ir ekonomines vertes);
- Atnaujinta kultūrinio dalyvavimo infrastruktūra savivaldybėse (galimybės Radviliškio rajone – pasitelkiant bendradarbiavimą su minėtomis išorės struktūromis (Lietuvos menininkais, meno organizacijomis ir asociacijomis, mokslo įstaigomis), formuoti bendradarbiavimu ir aktyviu dalyvavimu pagrįstą kultūros politiką);
- Kultūriniai išteklių nėra iki galo panaudoti kuriant socialines vertes (galimybės Radviliškio rajone – atlikti išsamius krašto istorijos mokslinius tyrimus, sudaryti ir nuolat pildyti žymių rajone gyvenančių ar gyvenusių nusipelnusių krašto menininkų, kūrėjų, istorinių asmenybių registrą, įvertinant turimų kultūros išteklių (viešųjų erdvių, aktyviai veikiančių bendruomeninių organizacijų, NVO, mėgėjų meno kolektyvų, švietimo įstaigų, savanoriškų veiklų organizavimo) galimybes, kurti socialines vertes).

Kultūrinės edukacijos veiklų poveikio vertinimas (2021) atskleidė, kad Lietuvoje egzistuoja įvairios kultūrinės edukacijos programos ir atskiros sistemos dalys, bet šiandien jos tarpusavyje derinamos per mažai, dažniau konkuruoja, nei papildo viena kitą. Pagrindinės išryškintos problemos:

- Lietuvoje yra labai mažai kultūrinės edukacijos veiklų ir plačiai šalies mastu veikiančių skatinimo priemonių, skirtų įtraukti jaunimą, baigusį mokyklą, į kultūrinės ir meninės veiklas.
- Bendrojo ugdymo mokyklose trūksta kompetencijų (ir išteklių) tikslingai ir strategiškai integruoti kultūrinę edukaciją.
- Stinga didesnių kultūrinės edukacijos sąsajų su formalioju ugdymu.
- Nėra vertinamas daugumos kultūrinės edukacijos veiklų ir projektų poveikis.

Remiantis šiomis išryškintomis kultūrinių edukacijų problemomis ir tyrime pateiktomis rekomendacijomis, glaudesnio kultūros ir švietimo įstaigų bendradarbiavimo priemonės numatomos ir KS įgyvendinimo iki 2030 m. laikotarpiu. Skatinant kultūrinių edukacijų įtraukimą į formaliojo ir neformaliojo švietimo veiklas, jaunimo savanorišką veiklą ir dalyvavimą kultūros veiklose, stiprinamas vaikų ir jaunimo iniciatyvumas, kūrybinis potencialas, aktyvesnis dalyvavimas visuomeniniame gyvenime.

Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimas (2020) yra vienintelis išsamus kultūros paslaugų vertinimo Lietuvoje tyrimas, nuo 2014 metų atliekamas kas trejus metus. Tyrimo rezultatai parodė, kad 100 proc. gyventojų viena ar kita forma vartoja kultūrą. Gyvas vartojimas siekia 88 proc., virtualus arba nuotolinis – 99 proc., beveik visi tyrime dalyvavę gyventojai skaito knygas arba spaudą bei žiūri filmus. Vertinant skirtingas kultūros sritis, išryškėjo, kad žemiausiai vertinami rodikliai – archyvų internete prieinamumo ir kokybės vertinimas. Vertinant gyventojų įsitraukimą į saviveiklą, pažymėtina, kad dažniausiai gyventojai įsitraukia į vizualiųjų menų, amatų ir architektūros sričių bei kultūros paveldo mėgėjiškas veiklas.

Palyginti su visos Lietuvos rodikliais, galima matyti, kad Tauragės, Utenos ir Šiaulių apskričių gyventojų, linkusių dalyvauti kultūrinėje ir meninėje veikloje, dalis yra reikšmingai mažesnė nei kituose regionuose. Gyvai vartojusiųjų kultūros produktus gyventojų dalis Lietuvoje siekia 88 proc., tačiau šis rodiklis yra statistiškai reikšmingai mažesnis Šiaulių apskrityje (su ir ypač be Šiaulių miesto – 84 ir 78 %). Daugiau nei 80 proc. gyventojų Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių apskrityse pasiekia būtiną, dažną ir vidutinio lygmens kultūros paslaugas, nors geografinis pasiekiamumas, kaip kliūtis įsiliesti į kultūrinį gyvenimą, daug dažniau minėtas Alytaus, Šiaulių, Panevėžio apskričių, neskaitant apskričių centrų, gyventojų, palyginti su kitomis apskritimis. Kultūros prieinamumas prasčiau vertinamas Klaipėdoje, Kauno ir Šiaulių apskrityse, nors pastarosiose dviejose apskrityse visų sričių kultūros paslaugų kokybė vertinama geriau nei visoje Lietuvoje.

1.3. Regiono ir savivaldos teisės aktai ir politika

Šiaulių regiono 2014–2020 metų plėtros planas¹². Praėjusio planavimo laikotarpio Šiaulių regiono plėtros plane numatyta vizija – „Šiaulių regionas – reikšmingą vietą šalies ekonominiame, socialiniame ir kultūriniame gyvenime užimantis regionas, kuriame sukurtas konkurencingas ūkis ir pasiekta didesnė visuomenės socialinė sanglauda“. Šioje regiono plėtros vizijoje kultūrinės veiklos sritis buvo numatyta kaip svarbi Šiaulių regiono pozicija šalies kontekste. Vienas iš strategijos prioritetų – pažangi ir pilietiška visuomenė, kuriai įgyvendinti numatyti du kultūros sektoriui svarbūs tikslai ir uždaviniai:

- 2.2 tikslas: stiprinti gyventojų tapatybę, 2.2.1 uždavinys: išsaugoti ir aktualizuoti kultūros paveldą;
- 2.3 tikslas: užtikrinti gyventojų gerovę, 2.3.1 uždavinys: didinti viešųjų paslaugų prieinamumą ir kokybę, mažinti socialinę, kultūrinę atskirtį.

Aktualumas KS. KS parengta siekiant išlaikyti strateginio planavimo dokumentų tarpusavio sąsajas ir tęstinumą, išlaikant Šiaulių regiono plėtros plane numatytą viziją, kad kultūrinis gyvenimas regione užimtų reikšmingą vietą šalies pažangos kontekste. Radviliškio rajono KS numatyti tikslai orientuoti ir į bendrą regiono kultūrinės gerovės plėtrą, kultūros įvairovės ir prieinamumo didinimą.

Tolygios kultūrinės raidos įgyvendinimo Šiaulių apskrityje 2020–2023 metų prioritetai. Lietuvos kultūros tarybos ir Šiaulių apskrities regioninės kultūros tarybos narių parengtame dokumente numatyti Lietuvos kultūros tarybos finansuojamas kultūrinės veiklos kryptis Šiaulių regione apimantys bendrieji prioritetai ir tikslai. Dokumente numatyti šie prioritetai:

1. Kūrybinės iniciatyvos;

¹² Šiaulių regiono 2014–2020 metų plėtros planas. 2014 m. lapkričio 11 d. Nr. 51/5S-52.

2. Istorinės atminties puoselėjimas;
3. Etninės kultūros išsaugojimas ir puoselėjimas;
4. Kūrybinės inovacijos.

Aktualumas KS. Kadangi dokumente numatytų prioritetų įgyvendinimas atliepia nacionaliniuose planavimo dokumentuose įtvirtintus tikslus, jų įgyvendinimui numatomas skirti finansavimas, šių prioritetų ir numatomų remiamų veiklų kryptys įtvirtintos ir KS.

Radviliškio rajono savivaldybės 2021–2030 m. strateginis plėtros planas (SPP)¹³. SPP atliktoje SSGG analizėje buvo išskirtos turizmo, kultūros ir gamtos paveldo ypatybės, tačiau išskirti aspektai daugiausia siejami su turizmu. Kultūros ir meno srities SSGG analizėje kaip Radviliškio rajono stiprybės išskirtos optimalus kultūros įstaigų skaičius, augantis kultūros centrų organizuojamų renginių ir dalyvių skaičius, augantis mėgėjų meno kolektyvų ir dalyvių skaičius. Identifikuotos ir kultūros plėtros sektoriaus galimybės – jaunų, motyvuotų kultūros ir meno darbuotojų pritraukimas į rajoną, kultūros infrastruktūros modernizavimas ir plėtra, kultūros renginių kokybės, o ne kiekybės pasiūlos didinimas, bibliotekos ir filialų dokumentų fondo įvairovės didinimas, skatinimas naudotis virtualiomis paslaugomis. Įžvelgiant demografinę kaitą bei muziejų ir bibliotekų lankytojų mažėjimą, numatoma, kad ir ateityje (dėl bendrai mažėjančio rajono gyventojų skaičiaus) išliks grėsmė dėl kultūros įstaigų ir kultūros paslaugų vartotojų skaičiaus neigiamų pokyčių.

Radviliškio rajono plėtros vizija – „Radviliškio miestas ir rajonas 2030 metais – išvystytas pramonės, transporto, logistikos ir žemės ūkio bei turizmo kraštas su išplėta socialine infrastruktūra ir aktyviomis bendruomenėmis“. Priemonių plane numatyti įvairūs veiksmai bendrai rajono socioekonomicinei plėtrai, tarp kurių yra ir priemonės, orientuotos į bendruomenių aktyvumo skatinimą, SVV plėtrą rajone bei kultūros paveldo objektų modernizavimą ir aktualizavimą. Šios priemonės integruotos ir KS, siekiant išlaikyti sąsajas tarp vietos lygmens strateginio planavimo dokumentų.

¹³ Radviliškio rajono savivaldybės 2021–2030 m. strateginis plėtros planas. 2021 m. balandžio 1 d. Nr. T-466.

2. KULTŪROS SEKTORIAUS SITUACIJA LIETUVOJE (PEST ANALIZĖ)

Politiniai (teisiniai) veiksniai. Analizuojant politinę aplinką, reikšmingą kultūros sektoriaus plėtrai Lietuvoje, svarbu akcentuoti ES taikomą politiką kultūros srityje (pagrindinės politinės gairės aptartos I skyriuje). Atsižvelgdama į 2007 m. Europos kultūros darbotvarkę, Europos Komisija priėmė naująją Europos kultūros darbotvarkę, kuri sudaro bendradarbiavimo kultūros srityje ES lygmeniu pagrindą. Dėmesys šiame dokumente sutelkiamas į teigiamą kultūros vaidmenį Europos visuomenei, ekonomikai ir tarptautiniams santykiams. Pagrindinė kultūros sektoriaus paramos programa „Kūrybiška Europa“¹⁴ – tęstinė programa, parengta naujam 2021–2027 m. ES finansavimo laikotarpiui, kuria toliau bus remiami Europos kultūros ir kūrybos sektoriai. Programos struktūrą sudaro 3 paprogramės:

- „Kultūra“ apima kultūros ir kūrybos sektorius, išskyrus audiovizualinį sektorių.
- „Media“ apima audiovizualinį sektorių.
- Tarpsektorinė paprogramė apima veiksmus visuose kultūros ir kūrybos sektoriuose.

Europos Komisijos statistiniais duomenimis, 2014–2020 m. laikotarpiu Europoje iš viso pagal šią programą vykdyti 4 700, Lietuvoje – 65 įvairūs kultūros, medijų ir tarpsektoriniai projektai, o programai įgyvendinti skirti 1,47 mlrd. Eur. 2021–2027 m. biudžetas „Kūrybiškos Europos“ programai – 2,44 mlrd. Eur. „Kūrybiška Europa“ bus siekiama investuoti į veiksmus, kurie stiprintų kultūrų įvairovę ir atlieptų kultūros ir kūrybos sektorių poreikius bei iššūkius.

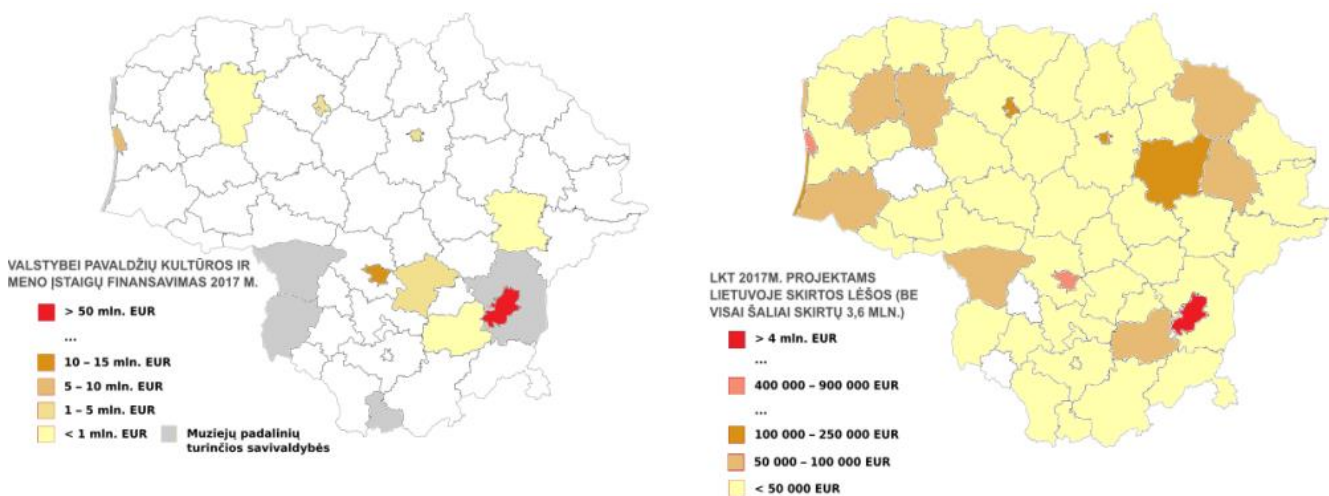
Apžvelgiant vidaus (nacionalinę) kultūros politiką, svarbu pažymėti, kad dar 1990 m. LRV programoje kultūra ir švietimas buvo laikomi prioritetu. Buvo laikomasi požiūrio, kad kultūra ir švietimas yra neatsiejami garantuojant darnią kultūros sklaidą. Lietuvos tapimas ES nare 2004 m. žymi kultūros politikos turinio, proceso ir instrumentų ryškų atsinaujinimą. Buvo adaptuoti Europos Tarybos deklaruojami kultūros politikos principai (kultūros tapatybė, įvairovė, kūrybiškumas, dalyvavimas) ir vertybės, grįstos demokratijos, žmogaus teisių ir įstatymų viršenybės principais. Teisėkūros procesai buvo vykdomi aktyviai, tačiau pastebėta stebėsenos ir vertinimo sistemos stoka, leidžianti įvertinti teisės aktų ir strategijų efektyvumą bei korekcijas, atsižvelgiant į kultūros raidą. Naujoji Lietuvos kultūros politikos strategija (detaliau aptarta I skyriuje) suformuota numatant tris pagrindines kultūros sektoriaus pertvarkos kryptis iki 2030 m. – subalansuota ir integrali kultūra, kūrybinga asmenybė ir tvirtos tapatybės visuomenė, vertę kurianti kultūra. Šioje strategijoje didelis dėmesys telkiamas į kultūros įstaigų efektyvumą, visuomenės sąmoningumą, tapatybės ugdymą, kūrybišką verslumą ir kt., o numatytiems tikslams ir uždaviniams pasiekti būtina ir nuosekliai plėtojama kultūros strategija savivaldos lygmenyje. Tai įvertinta ir rengiant KS, numatant priemones kultūros įstaigų tinklo efektyvumo didinimui ir bendruomeninėms kūrybinėms iniciatyvoms skatinti.

Ekonominiai veiksniai. Kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriaus tyrimuose pabrėžiama, kad vykstant pokyčiams ekonominėje sistemoje, vis didesnę valstybių ūkio dalį sudaro kultūros ir kūrybinės industrijos, susijusios su menais, žiniasklaida ir medijų veikla. Akcentuojama ir tai, kad šis sektorius ekonominei sistemai įtaką daro ir netiesiogiai – ugdomas kūrybiškumas, polinkis ir atvirumas inovacijoms, kurie skatina šio ir kitų sektorių plėtrą, bendrąjį augimą¹⁵. Nacionalinėje strategijoje „Kultūra 2030“ kultūros politika šalies socioekonominės raidos procesuose įtvirtinama strateginiu tikslu „įtrauki kultūra atvirai visuomenei ir gyventojų gerovei“. Įgyvendinant šį tikslą,

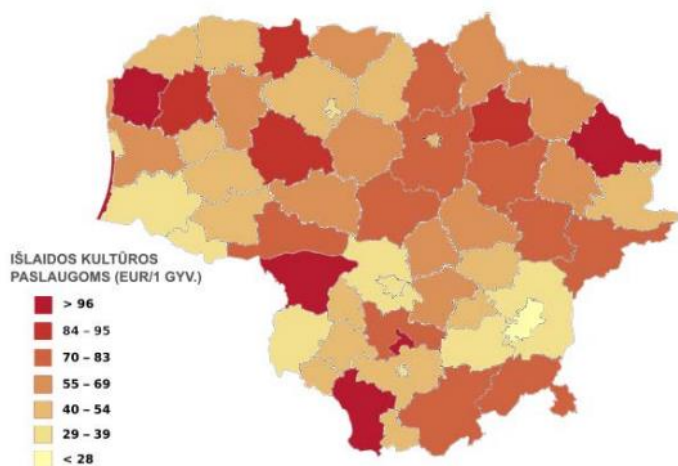
¹⁴ ES finansavimo programos. Kūrybiška Europa. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/creative-europe_lt>.

¹⁵ Kregždaitė R., 2017. Kultūros ir kūrybinių industrijų vertinimo modeliavimas Europos Sąjungos šalyse.

bus skatinama miestų, kaip gyvybingų kultūros židinių, plėtra, kultūros sektoriaus darbuotojų atlyginimo didinimas ir konkurencingų sąlygų sudarymas, skatinant kūrybos ir profesinį tobulėjimą. Siekiama, kad kultūrinės veiklos aktyviai įtrauktų gyventojus, suteiktų jiems galimybes vystyti savo kultūrinius ir kūrybinius gebėjimus, o kultūros išteklių panaudojimas numatomas kitų sektorių politikose, kuriant jose papildomas vertes.

2 pav. Kultūros sektoriaus finansavimo Lietuvoje žemėlapis
Šaltinis: kultūros strategija „Kultūra 2030“.

3 pav. Atotrūkis tarp skirtingo dydžio savivaldybių išlaidų kultūros paslaugoms (Eur/1 gyv.)
Šaltinis: kultūros strategija „Kultūra 2030“.

pagal ekonominę vertę galima išskirti šiuos pagrindinius Lietuvos kultūros sektoriui būdingus bruožus ir savybes:

- Kultūros sektorius sudaro reikšmingą Lietuvos ekonomikos dalį – Lietuvoje kultūros sektoriuje veikia 10 tūkst. įmonių ir organizacijų (5,5 proc. visų įmonių; Latvijoje – 4 proc., Estijoje – 4,6 proc.). Šių įmonių metinė apyvarta sudaro vos 1 proc. visos Lietuvos ekonomikos (Latvijoje – 1,1 proc., Estijoje – 1,2 proc.), tačiau sukuria 1,8 proc. visos ekonomikos pridėtinės vertės (Latvijoje – 1,8 proc., Estijoje – 2,1 proc.).
- Lietuva lenkia daugumą Europos šalių pagal kultūros sektoriaus sukuriamą ekonominę vertę, tačiau atsilieka nuo kitų šalių vidurkio pagal kultūros veiklų ir paslaugų prieinamumą bei tolygumą, tai lemia žemesnį nei vidutinis pilietinės visuomenės aktyvumą.
- Kultūros sektoriuje Lietuvoje daugiausia dirba aukštąjį išsilavinimą turintys asmenys,

tačiau jų darbo užmokesčio vidurkis nuo šalies vidurkio atsilieka 1,5 karto – tyrimas atskleidė, kad per dešimtmetį kultūros sektoriaus darbuotojų darbo užmokestis augo 35,7 proc. ir buvo žemesnis už šalies vidutinį darbo užmokestį.

- Daugiau nei trečdalis kultūros darbuotojų dirba NVO ir privačiame sektoriuje.
- Svarbus finansavimo šaltinis kultūros sektoriuje yra ES struktūrinių fondų finansuojamos priemonės. ES finansavimo mechanizmo programos apima bendradarbiavimo per sieną programas (kultūros paveldo išsaugojimas ir įveiklinimas), infrastruktūros plėtra (pavyzdžiui, CPVA kvietimai teikti paraiškas pagal priemonę „Aktualizuoti viešąjį ir privatų kultūros paveldą“), verslo organizacijų, įmonių kūrybinio potencialo skatinimui skelbiami kvietimai (pavyzdžiui, LVPA skelbiamas kvietimas teikti paraiškas pagal priemonę „Paskatos gerinti kultūros ir kūrybinių industrijų įmonių infrastruktūrą“), priemonės kultūros paveldui skaitmeninti ir t. t.
- Kultūros prekių ir paslaugų eksporto dalis visame šalies eksporte 2010–2016 m. svyravo tarp 0,3 ir 0,6 proc. ir 2016 metais sudarė 130,6 mln. Eur.
- Vertinant kultūros sektoriaus išlaidas, didžioji dalis lėšų skiriama kultūros paslaugoms ir veikloms didžiuosiuose miestuose finansuoti.

Ekonominė kultūros teikiama nauda įvertinta ir rengiant KS. Tam numatytos priemonės stiprinant įstaigų bendradarbiavimą ir potencialiai didinant kultūros sektoriui skiriamų lėšų panaudojimo efektyvumą pagal kurią vertę, užtikrinant optimalų kultūros įstaigų tinklą, didinant kultūros darbuotojų motyvaciją per finansines paskatas, skatinant gyventojų kūrybiškumą ir įsitraukimą į įvairias kultūrinės veiklas, taip prisidedant prie bendrakūros (angl. *co-creation*) procesų.

Socialiniai veiksniai. Kultūros įtaka socialinei aplinkai vertinama remiantis „Kultūra 2030“ įžvalgomis ir strategijos rengimo metu atliktomis analizėmis. Kultūros paslaugų prieinamumo rodikliai Lietuvoje mažėja. Šį mažėjimą lemia ne paslaugų kainų kilimas, bet ir efektyvių priemonių nebuvimas siekiant formuoti kokybiškų kultūros paslaugų pasiūlą. Tai lemia tolygaus kultūros paslaugų pasiekiamumo stoką. Kultūrinis dalyvavimas stipriai mažėja 25–39 m. amžiaus grupėje, o mažiausiai dalyvaujanti grupė yra vyresnio amžiaus, t. y. 55 m. ir vyresni gyventojai. Pastebima problema, kad miestams aktyviau neįsitraukiant į kultūros funkcijų įgyvendinimą, miestų savivaldos kompetencijos nėra pilnai panaudojamos vystant regioniniu lygiu svarbias kultūros paslaugas. Pastebimas ir nepakankamas rinkodaros priemonių panaudojimas Lietuvos regionų savivaldybėse.

„Kultūra 2030“ akcentuojama, kad Lietuvos gyventojų apklausos atskleidžia teigiamas sąsajas tarp aktyvesnio įsitraukimo į kultūrą ir aukštesnės asmeninio bei socialinio gyvenimo kokybės. Pažymima, kad aktyviai į kultūrinės veiklas įsitraukiantys gyventojai dažniau jaučiasi laimingesni, kūrybiškesni ir stipresnės dvasinės sveikatos. Svarbu tai, kad šie teigiami veiksniai išryškėja tik kultūroje dalyvaujančių asmenų grupėje, o ne tarp tų, kurie tokių ketinimų turi. Kultūros sektoriaus plėtra ir nuosekli kultūros politika bei strateginis požiūris į veikų įgyvendinimą gali reikšmingai lemti bendrąją gyventojų gerovę. Taip pat akcentuojama, kad iki 2030 m. turi būti vykdomas perėjimas nuo enciklopedinio pasakojimo prie antropocentristinio (orientuoto į žmogų) požiūrio. Materialusis ir nematerialusis kultūros paveldas gali ir turi būti panaudojamas nagrinėti aktualias šiandienos problemas (migracija, atsakingas vartojimas, tolerancijos stoka ir pan.), o muziejų ekspozicijų atnaujinimas vykdomas įtraukiant tikslines grupes, vietas (miesto, regiono, miestelio, apylinkės, tautinių mažumų ir kt.) bendruomenes, kiekvieno jų indėlis svarbus, kuriant muziejinio pasakojimo kūrimą. Tai padeda kurti pozityvią kultūrinę aplinką, stiprinti gyventojų socialinį aktyvumą.

Technologiniai veiksniai. Skaitmeninė aplinka iš esmės keičia vartotojų informacinę

elgseną – per dieną vidutiniškai aštuonios valandos praleidžiamos naudojantis įvairiomis medijomis: internetu, vaizdo įrašais ir žaidimais, televizija, socialiniais tinklais, radiju, spauda. Visuomenės informavimo aplinka vertinama kaip visuomenės nuomonių ir elgsenos formavimo erdvė, todėl visuomenės informavimui ir aktyviai rinkodarai turi būti skiriamas didelis dėmesys. Padidėjusį naudojimąsi informacinėmis technologijomis išryškino ir pandemija, kurios metu dėl renginių ribojimų suformuota pozityvi nuotolinio darbo ir dalyvavimo kultūrinėse veiklose praktika ir įgūdžiai.

Kalbant apie kultūros paveldo skaitmeninimą, atkreipiamas dėmesys, kad, nors šiuolaikinės informacinės ir ryšių technologijos sudaro galimybes naudoti skaitmenintą kultūros paveldą naujoms interaktyvioms paslaugoms kurti, Lietuvoje per mažai dėmesio skiriama suskaitmeninto kultūros paveldo naudojimui visuomenei naudingais tikslais. Skaitmeninimas sudaro geresnes prielaidas kultūros paveldo sąlygas ir panaudojimo visuomenei naudingais tikslais galimybes, kurios šiandien vis dar nepakankamai išnaudojamos.

Stiprinant technologinę aplinką, svarbus ir bibliotekų vaidmuo. 2014 m. parengtoje Lietuvos bibliotekų tinklo optimizavimo studijoje akcentuota, kad bibliotekų sistemos indėlis, vykdant valstybės prioritetus, yra horizontalus, apimantis švietimo, mokslo, kultūros, informacinės visuomenės, socialinės, sveikatos apsaugos, inovacijų, regioninės politikos įgyvendinimo sritis. Bibliotekos gali būti įvairių valstybės programų ir paslaugų (e. valdžios, e. sveikatos ir kt.) sklaidos kanalas siekiant stiprinti gyventojų informacinį raštingumą, ugdyti kūrybiškumą per inovatyvias, interaktyvias veiklas, mokymus (pavyzdžiui, leidybos pagrindai jaunimui) ir pan.

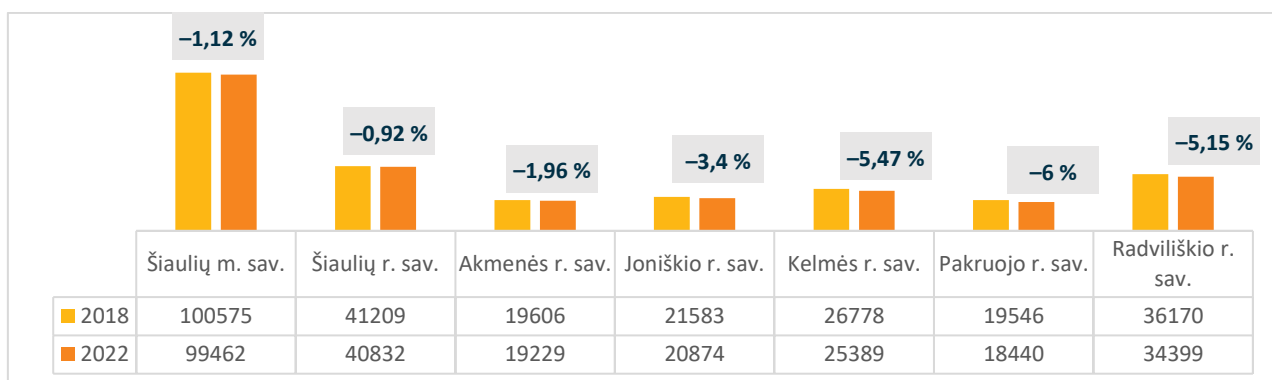
Pažymėtina, kad viena didžiausių kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriaus verčių – tai sektoriaus tarpdiscipliniškumo kuriamos tarpsektorinės jungtys ir inovacijos, skatinančios ir ekonominį augimą. Skandinavijos šalys jau suformavo gilią kultūros turiniu ir dizainu pagrįstą inovacijų tradiciją, kuri duoda itin reikšmingų rezultatų skatinant tradicinės pramonės ir technologines inovacijas, kurios gali būti diegiamos ir Lietuvos kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriuose.

Apibendrinant atliktą kultūros sektoriaus situaciją Lietuvoje pagal politinius, ekonominius, socialinius ir teisinius veiksnius (PEST analizė), akcentuojami keli aspektai. Lietuvoje iki 2030 m. numatoma skirti daug dėmesio kultūros plėtrai regionuose. Tai bus atliekama stiprinant kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriaus potencialą, skatinant inovacijas, kūrybiškumą, didinant kultūros prieinamumą visoms visuomenės grupėms. Perimant gerąją užsienio šalių praktiką, skatinamas dizaino inovacijų taikymas kultūros sektoriuje.

3. RADVILIŠKIO RAJONO KULTŪROS BŪKLĖS ANALIZĖ

3.1. Demografiniai rodikliai

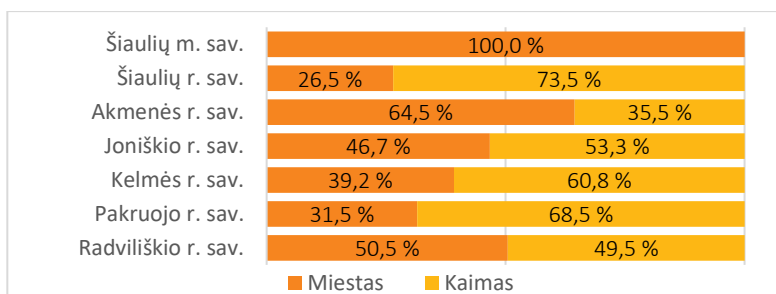
Radviliškio rajono savivaldybė – trečia savivaldybė pagal gyventojų skaičių Šiaulių apskrityje. Savivaldybėje 2022 m. pradžioje gyveno 34 399 gyventojai, tačiau tiek Radviliškio rajone, tiek ir visoje apskrityje pastebimas neigiamas gyventojų skaičiaus pokytis. 2018–2022 m. sparčiausiai gyventojų skaičius mažėjo Pakruojo r., Kelmės r. ir Radviliškio r. savivaldybėse. Lietuvoje pastebima bendra mažėjančio gyventojų skaičiaus tendencija, ypač žiedinių savivaldybių centruose (gyventojai iš miesto keliasi gyventi į rajoną), tačiau ir Šiaulių rajone pastebimas gyventojų skaičiaus mažėjimas.

4 pav. Gyventojų skaičius Šiaulių apskrities savivaldybėse ir skaičiaus pokytis 2018–2022 m.

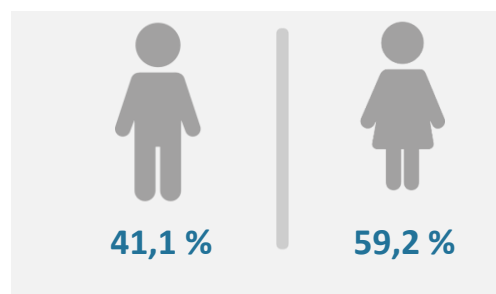
Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis LSD duomenimis.

Gyventojų pasiskirstymas pagal mieste ir kaime gyvenančius asmenis gana tolygus – 50,5 proc. gyventojų gyvena mieste, 49,5 proc. – kaime. Taip pat, analizuojant statistikos duomenis, pastebima, kad moterų ir vyrų skaičiaus santykis gana ryškus – rajone gyvena 41,1 proc. vyrų ir 59,2 proc. moterų.

5 pav. Gyventojų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietovę Šiaulių apskrityje, 2022 m.

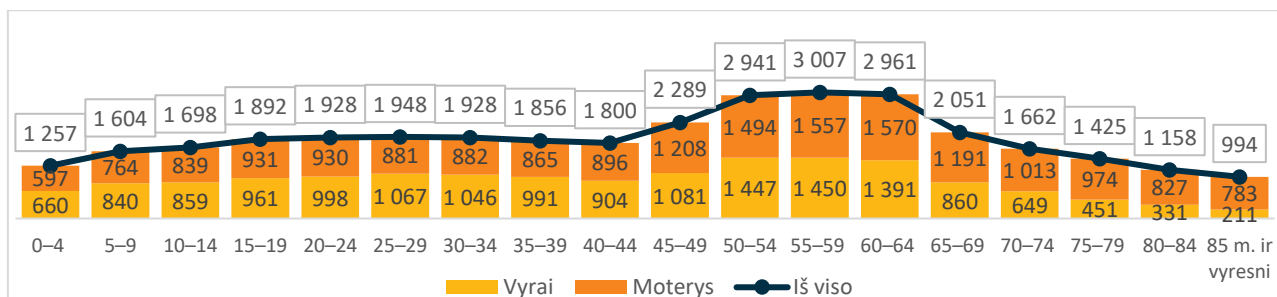
Šaltinis: sudaryta autorių, LSD duomenys.

6 pav. Vyrų ir moterų skaičiaus santykis Radviliškio r., 2022 m.

Šaltinis: sudaryta autorių, LSD duomenys.

Lietuvoje taip pat pastebima problema – senėjanti visuomenė. Analizuojant gyventojų skaičiaus sudėtį pagal amžių, matoma, kad gyventojų iki 14 m. dalis sudaro 14,5 proc., 15–64 m. dalis – 63,6 proc., o 65 m. ir vyresnių gyventojų dalis – 21,9 proc.

7 pav. Gyventojų skaičiaus pasiskirstymas pagal amžių (m.) ir lytį Radviliškio r. sav., 2022 m.

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis LSD duomenimis.

3.2. Radviliškio rajono istorija

Radviliškio rajonas, įsikūręs pelkėtoje lygumoje, išsidėstęs šiaurės vidurio Lietuvoje, Šiaulių apskrityje. Radviliškio rajonas šiaurėje ribojasi su Šiaulių miestu, Šiaulių ir Pakruojo rajonais, rytuose – su Panevėžio rajonu, pietuose – su Kėdainių ir Raseinių rajonais, vakaruose – su Kelmės rajonu¹⁶. Šiandieniam kultūriniam Radviliškio rajono gyvenimui ir galimai plėtrai ateityje itin reikšminga krašto istorija. Svarbus šios istorijos atskleidimas unikaliomis, inovatyviomis ir patraukliomis priemonėmis, numatomomis KS įgyvendinimo laikotarpiu.

Krašto išskirtinumas – žemdirbių kultūra, sujungianti dvarų kultūros paveldą ir etnokultūros tradicijas, senovinių miestelių kultūrą, pastebimi ir litvakų kultūros pėdsakai. Paveldo ištakos rajone mena LDK didikų Radvilų laikus¹⁷. Kalbant apie rajono ir miesto istoriją, svarbu pažymėti, kad pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose Radviliškis buvo paminėtas 1567 m. knygoje, kurioje išvardyti miestai, mokantys mokesčius. Manoma, kad miesto pavadinimas kilo iš bajorų Radvilų giminės, kuri Radviliškį valdė beveik 100 metų su pertraukomis nuo 1546 iki 1764 m., vardo¹⁸.

Manoma, miestui pradžia davė XV a. antroje pusėje arba pabaigoje į pietryčius nuo dabartinio Radviliškio įsikūrusi Kiežių kaimavietė. 1529–1567 m. Radviliškis minimas neprivilegijuotųjų miestų sąrašė. Nuo XVI a. minimas įsikūręs dvaras ir šalia jo sodybos buvusi gyvenvietė, o tai lėmė ir tolesnę plėtrą – 1579 m. pastatyta katalikų bažnyčia, prie jos – parapiinė mokykla, taip pat pastatyta evangelikų reformatų bažnyčia. Istorinių karų ir susidūrimų amžiuje paženklintas miestas degė 8 kartus (1636, 1649, 1709, 1769, 1868, 1890, 1901 ir 1915 m.)¹⁹.

XIX–XX a. istorijos sandūroje pažymima, kad Radviliškis visada buvo svarbus strateginis Lietuvos ir Baltijos šalių transporto mazgas. Tam itin svarbus geležinkelis ir išvystytos jungtys su kitais miestais. 1871 m. pro Radviliškį nutiesta Liepojos–Romnų geležinkelio linija, 1873 m. – jos atšaka į Daugpilį, pastatyta mūrinė stotis ir geležinkelio remonto dirbtuvės. Dėl šios priežasties miestelis ėmė sparčiai plėstis, jame gyveno nemažai žydų tautybės žmonių, kūrėsi prekybos vietos. Per Pirmąjį pasaulinį karą, 1916 m., atidaryta Radviliškio–Lauksargių geležinkelio linija. 1919 m. lapkričio 21 d. Lietuvos kariuomenė per Radviliškio kautynes iš Radviliškio išstūmė bermontininkus. 1920 m. miestelyje gyvenę žemdirbiai pradėjo skirstytis į vienkiemius, 1922–1923 m. ir dvaras buvo išparceliuotas. Miesto teisės Radviliškiui suteiktos 1924 m. Antrojo pasaulinio karo metu, nacių

¹⁶ Radviliškio rajono savivaldybės 2021–2030 m. strateginis plėtros planas (patvirtinta 2021 m. balandžio 1 d. Tarybos sprendimu Nr. T-466), p. 5.

¹⁷ VVG „Radviliškio lyderis“ teritorijos vietos plėtros strategija 2016–2023 m.

¹⁸ Apie Radviliškio rajoną. Prieiga per internetą: <https://www.radviliskis.lt/Turizmas280278330>.

¹⁹ Visuotinė lietuvių enciklopedija. Radviliškis. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/radviliskis/>.

okupacinės valdžios įsakymu, kaip ir kitur Lietuvoje, vykdytas žydų tautybės asmenų genocidas, paženklinęs ir Radviliškio rajono istoriją. Sovietinės valdžios okupacijos metais karo nualintas Radviliškis tapo rajono centru, kuriame veikė žemės ūkio mašinų, mechanizacijos priemonių, sviesto gamyklos, raštinės reikmenų įmonė, trikotažo fabriko cechasis, lokomotyvų ir vagonų depai, duonos kombinatas²⁰.

Istoriniai leidiniai. Radviliškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka, bendradarbiaudama su kraštotyros specialistais, Radviliškio krašto istoriją renka, sistemina ir aprašo įvairiuose leidiniuose. Šie leidiniai itin reikšmingi dėl jų išliekamosios vertės, iš įvairių skirtingų šaltinių surinktos informacijos.

„*Iškalbingi praeities ženklai. Kultūros paveldo objektai Radviliškio rajone*“. Knygoje aprašomi į Lietuvos Respublikos kultūros vertybių registrą įtraukti, saugomi objektai, esantys Radviliškio rajono savivaldybės teritorijoje: atspindimi jų istorijos bruožai, vertė ir reikšmė, dabartinė būklė, apsaugos problemos. Kartu aprašomi ir šių paveldo objektų tyrinėtojų, vertintojų, gyventojų pasakojimai, išlikusios legendos, kiti duomenys, nuotraukos. Knygoje atskleidžiamas Radviliškio krašto savitumas, pasididžiavimas praeities ženklais, kultūros istorija, paveldu.

„*Paslaptingi senovės bylojimai. Radviliškio krašto legendos ir padavimai*“. Iš spaudos, archyvų ir kitų šaltinių surinkti ir knygoje sudėti Radviliškio krašto padavimai, legendos ir istorijos. Tai itin reikšmingas leidinys ateities kartoms, kuriame vienoje vietoje, koncentruotai pateikiama istorijos ir kultūros medžiaga.

„*Radviliškio bibliotekos kelias 1937–2011*“²¹. Leidinys išleistas Radviliškio viešosios bibliotekos 75-ųjų metinių proga. Jame apžvelgiama bibliotekos raida, veiklos kryptys, pasiekimai, dirbusių bibliotekininkų indėlis, prisiminimai ir kt. Leidinyje akcentuojama, kad Nepriklausomybės metais Lietuvoje, Radviliškio krašte, be Šaulių namų, bažnyčių ir parapijų salių, mokyklų, nebuvo jokių kultūros namų ar kitų pastatų kultūriniam darbui organizuoti. Tam tikrą kultūrinę veiklą plėtojo to meto knygynai, nuo kurių, matyt, ir nusidriekė bibliotekų ištakos. Leidinyje pagal tam tikrus laikotarpius, susijusius su politinėmis pertvarkomis, apžvelgiamas kintantis bibliotekos darbas. Pastebima, kad visus savo veiklos metus biblioteka siekė būti visuomenės kultūros židiniu, laisvalaikio praleidimo, bendrystės vieta. Tai įrodo ir nuo 1982 m. Vaikų literatūros skyriuje veikęs lėlių teatras, Žaisloteka, vykdyta projektinė veikla, kraštotyros darbai, bibliotekos fondo atnaujinimas ir kt. aktyvios bibliotekos veiklos.

Radviliškio rajono savivaldybės viešosios bibliotekos leidžiamas kultūros ir istorijos žurnalas „*Radviliškio kraštas*“. Nuo 2004 iki 2022 m. išleisti 35 leidinio numeriai. Visų leidinių el. versijos prieinamos internetu. Žurnalas itin reikšmingai prisideda ne tik prie istorinės informacijos rinkimo, kraštotyros veiklos, kultūros sklaidos, bet ir tokia forma surenkama informacija iš Radviliškio krašto gyventojų, jų archyvų, atsiminimų. Žurnale spausdinami ir akademikų, istorikų, etnologų, paveldosaugos ir kt. specialistų straipsniai. Tai yra unikalus žurnalas, skatinantis krašto gyventojus domėtis istorija ir kultūriniu gyvenimu.

Žinoma, bibliotekose rengiama ir daugelis kitų kraštotyros darbų, bibliotekų metraščių, leidinių apie krašto gyventojus, etnografiją, tautosaką, istoriją ir istorinius įvykius, pastatus, dvarus, kaimus ir kt. Visa ši aktyvi kraštotyros veikla leidžia įprasminti istorinius įvykius, taip puoselėjant krašto gyventojų kultūrinę savimonę ir tapatybę, susijusią su Radviliškio kraštu.

Leidyba ir regiono istorijos bei paveldo tyrinėjimai yra neatsiejama Daugyvenės kultūros

²⁰ Ten pat.

²¹ Radviliškio bibliotekos kelias 1937–2011. Prieiga per internetą:

https://www.radviliskioibiblioteka.lt/images/Knygos/Bibliotekos%20istorija_w.pdf.

istorijos muziejaus-draustinio (toliau – Muziejus) veiklos dalis. Muziejus vykdo nuolatinį darbą, rinkdamas ikonografinę ir istorinę medžiagą, susijusią su dvarų ir etnine kultūra, vykdo Burbiškio dvaro istorinius tyrimus, regiono gatvinių rėžinių kaimų lauko ir istorinius tyrimus ir kt. aktualius paveldo objektų tyrinėjimus. Taip pat organizuoja ir vykdo ekspedicijas, skirtas muziejinėms vertybėms fiksuoti ir rinkti, kaupia Radviliškio rajono gamtos ir kultūros paveldo objektų istorinės, kraštotyrinės, ikonografinės medžiagos archyvą. Muziejus yra parengęs ir publikavęs Radviliškio krašto istorijai ir paveldo objektams aktualizuoti skirtus leidinius:

- *Radviliškio krašto pasakojimai ir padavimai*. Sudarytojas Egidijus Prascevičius. Knyga skirta supažindinti skaitytojus su padavimais, pasakojimais, atsiminimais apie Radviliškio krašto gamtos ir kultūros paveldo objektus, išskirtinius kraštovaizdžio objektus, išnykusius vietovardžius. Šiuo leidiniu norima atkreipti dėmesį ir į Radviliškio krašte gyvenusių žmonių santykį su protėviais ar mitinėmis būtybėmis, įsimintiniais bendruomenių gyvenime vykusiais įvykiais, palikusiais pėdsakų žmonių atmintyje ir vietos kraštovaizdyje. Taip pat aktualizuoti Radviliškio kraštovaizdžio grožį, vertes, skatinti paveldo ir vietovardžių išsaugojimą.

- *Burbiškio dvaras. Istorija, kultūra, paveldas*. Autoriai – Egidijus Prascevičius, Laura Prascevičiūtė. Ši knyga yra Burbiškio dvaro istorijai ir kultūrai skirtas leidinys, kuriame siekiama aktualizuoti šio dvaro reikšmę, jo kūrimo ir atkūrimo istoriją, populiarinti ir išsaugoti čia gyvenusių ir kūrusių asmenybių palikimą bei atminimą ateities kartoms. Knygoje pasakojama apie dvaro raidos etapus, kultūrinio gyvenimo aspektus, fundacijos ir mecenatystės tradicijas, apie čia gyvenusius bei kūrčius meno, kultūros ir visuomenės atstovus, palikusius svarbius atminties ženklus šių dienų Burbiškio dvaro ir jo apylinkių kraštovaizdyje, Lietuvos ir Lenkijos kultūroje.

- *Dvarų archeologiniai ir kultūriniai tyrinėjimai Lietuvoje*. Leidinys skirtas aktualiems Lietuvos ir Radviliškio krašto dvarų archeologiniams, istoriniams ir menotyriniams tyrimams. Leidinyje didelis dėmesys skirtas ir Burbiškio dvaro tyrinėjimams, muziejaus šiame dvare įkūrimo aspektams.

- *Daugyvenės krašto šviesuoliai*. Knyga skirta Radviliškio krašto istorijai. Knygoje pateikiama informacija apie iškilus Daugyvenės krašto žmones – iš čia kilusius, taip pat žmones, garsinusius šį kraštą.

Radviliškio miesto simboliai. Radviliškio miesto simbolis – geležinkelis ir nuo anglimi kūrenamų garvežių dūmų pajuodę žvirbliai. Dauguma keleivių ir krovinių pervežimo maršrutų veda per Radviliškį, todėl Radviliškis kartais pavadinamas šalies geležinkelio sostine²². Tris miesto simbolius – geležinkelio bėgius, meldus ir pajuodusius žvirblius – miesto dailės mokyklos mokytojas D. Kazokas sujungė skulptūroje „Akcentas“, kuri miesto gyventojų ir svečių akį džiugina nuo 1997 m. Radviliškio herbe pavaizduotas kylantis ir šviesą skleidžiantis žirgas – susisiekimo, judėjimo, miesto vystymosi ir klestėjimo simbolis. Sklindanti šviesa simbolizuoja civilizacijos vaidmenį miesto plėtroje. Herbą, sukurtą dailininkės L. Ramonienės, 1992 m. aprobavo Lietuvos heraldikos komisija²³.

Identitetas. Atlikus tyrimą, paaiškėjo, kad krašto identitetas daugumos vietos gyventojų nėra aiškiai suvokiamas ir išreikštas²⁴. Gyventojai kraštą tapatina su gamta, kraštovaizdžiu, pažymima tėviškės, namų, šeimos, žemės ūkio svarba. Turint omenyje turtingą krašto istoriją ir potencialą identitetui vystyti, įgyvendinant tikslingas kultūros politikos priemones šis identitetas gali

²² Ką pamatyti Radviliškio rajone. Prieiga per internetą:

<http://www.anonsas.lt/portal/categories/1/0/0/1/article/43311/ka-pamatyti-radviliskyje>.

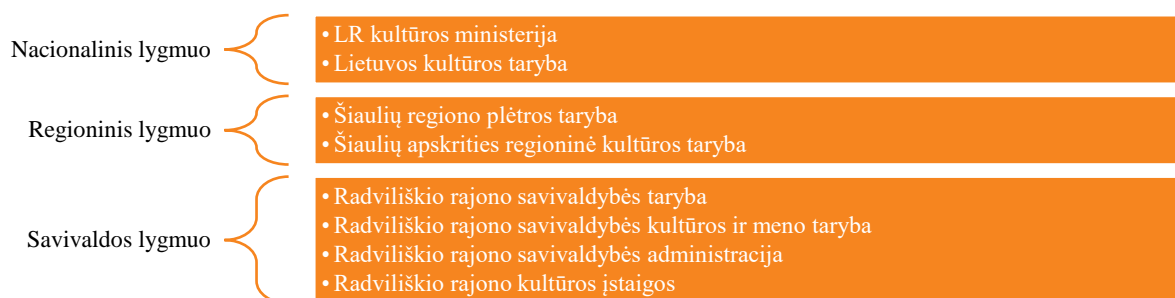
²³ Apie Radviliškio rajoną. Prieiga per internetą: <https://www.radviliskis.lt/Turizmas280278330>.

²⁴ VVG „Radviliškio lyderis“ teritorijos vietos plėtros strategija 2016–2023 m.

būti formuojamas ir stiprinamas – tam reikia atlikti ir krašto istorinius tyrimus.

3.3. Kultūros srities valdymas

Kultūros srities valdymą galima vertinti pagal 3 lygmenis – nacionalinį, regioninį ir savivaldos. Visų subjektų ir organizacijų, veikiančių šiais lygmenimis, priimami sprendimai, susiję su kultūros politika ir jos įgyvendinimu, daro įtaką ir Radviliškio rajono kultūros sektoriaus plėtrai.

8 pav. Kultūros srities valdymo lygmenys
Šaltinis: sudaryta autorių.

Nacionaliniu lygmeniu kultūros politiką formuoja **LR kultūros ministerija**, įgyvendinanti valstybės kultūros politiką profesionalaus ir mėgėjų meno, teatro, muzikos, dailės, kino, muziejų, bibliotekų, leidybos, autorių teisių ir gretutinių teisių bei kultūros vertybių apsaugos srityse. 2013 m. reformavus kultūros ir meno projektų finansavimo sistemą, įsteigta Lietuvos kultūros taryba – kultūros politikos įgyvendinimo institucija. **Lietuvos kultūros tarybos** narių susirinkimą sudaro 10 skirtingoms kultūros ir meno sritims atstovaujančių narių, kuriuos ketverių metų kadencijai išrenka kultūros bendruomenė ir kultūros ministro teikimu patvirtina Vyriausybė, ir pirmininkas, kuris kultūros ministro teikimu skiriamas Vyriausybei. Lietuvos kultūros tarybos finansuojami kultūrinės veiklos projektai, skiriamos stipendijos. Kultūros tarybos projektai sukuria galimybę finansuoti planuojamas kultūrinės veiklas ir iniciatyvas. Strateginės finansavimo kryptys – įvairovė, edukacija ir prieinamumas.

Lietuvos regionuose, įgyvendinant Tolygios kultūrinės raidos programą, įsteigtos regioninės kultūros tarybos. Radviliškio rajono savivaldybės atstovai taip pat priklauso **Šiaulių apskrities regioninei kultūros tarybai**. Tolygios kultūrinės raidos programos modelis²⁵ skirtas užtikrinti tolygią kultūrinę raidą visoje Lietuvoje, sudarant sąrašus vykstančių kultūros ir meno projektų, įgyvendinančių bent vieną iš šių tikslų: skatinančių kūrybinių raiškų įvairovę; stiprinančių vietos kultūrinį identitetą; skatinančių bendradarbiavimą.

Kultūros politikos formavimas ir sąlygų kultūros sektoriaus plėtrai sudarymas – viena iš savarankiškųjų funkcijų, priskirtų savivaldybėms LR vietos savivaldos įstatymo 6 straipsniu. Kultūros srities politiką formuoja Radviliškio rajono savivaldybės taryba, o sprendimus įgyvendina ir sąlygas kultūrinės veiklos plėtrai sudaro Radviliškio rajono savivaldybės administracija. Kultūros centrai, bibliotekos, muziejai ir kitos kultūros įstaigos, vykdydamos tiesioginę veiklą, įgyvendina kultūros politikos tikslus ir uždavinius savivaldybės teritorijoje.

Radviliškio rajono savivaldybės taryba. Taryba įgyvendina vietos savivaldos teisę, svarsto klausimus ir priima sprendimus, susijusius su rajono plėtra, projektų įgyvendinimu, strateginio veiklos plano ir biudžeto tvirtinimu ir kt. Tarybos sprendimų projektus svarstymui teikia

²⁵ Tolygios kultūrinės raidos programos modelis. LR kultūros ministro 2018-08-13 įsakymas Nr. ĮV-488.

Radviliškio rajono savivaldybės administracija. Tarybos nariai dalyvauja komitetų, kuriuose detaliam svarstomi Tarybos sprendimų projektai, posėdžiuose. Taip pat Tarybos nariai gali būti įtraukti į įvairių komisijų darbo grupių sudėtį, kurių posėdžių metu svarstomi įvairūs einamieji klausimai dėl, pavyzdžiui, finansavimo skyrimo rajono organizacijoms, paslaugų teikimo ir kt.

Radviliškio rajono savivaldybės kultūros ir meno taryba (anksčiau tarybos funkciją atliko Radviliškio rajono savivaldybės visuomeninės kultūros taryba). Kultūros ir meno tarybos sudėtis tvirtinama Savivaldybės tarybos sprendimu savo įgaliojimų laikotarpiui. Kultūros ir meno tarybos veiklos nuostatuose (*patvirtinta 2022-02-24 Savivaldybės tarybos sprendimu Nr. T-665*) numatyta, kad tai – patariamoji institucija, atliekanti eksperto bei konsultanto funkcijas, įgyvendinant valstybės ir Savivaldybės kultūros politiką savivaldybės teritorijoje. Kultūros ir meno tarybos uždavinys – analizuoti kultūros būklę savivaldybėje ir teikti išvadas bei pasiūlymus dėl valstybės ir savivaldybės kultūros politikos įgyvendinimo savivaldybės teritorijoje.

Radviliškio rajono savivaldybės administracija. Administracijos skyrių tikslas – vykdyti Savivaldybės administracijai priskirtas funkcijas įvairiose srityse. Vienas iš Kultūros, paveldosaugos ir turizmo skyriaus uždavinių – koordinuoti Savivaldybės kultūros politikos įgyvendinimą, t. y. analizuoti kultūros (ir turizmo) raidos tendencijas, prisidėti prie Radviliškio rajono savivaldybės strateginio plėtros ir veiklos planų rengimo savo kompetencijos srityse, dalyvauti rengiant valstybines ir regionines kultūros, paveldosaugos, turizmo plėtros programas, koordinuoti kultūros įstaigų veiklą, rūpintis etninės kultūros ir vietos tradicijų plėtra, nustatyta tvarka išduoti leidimus organizuojamiems masiniams renginiams, dalyvauti organizuojant kultūrinius ir turizmo renginius, kaupti ir skleisti informaciją apie alternatyvius kultūros ir turizmo programų finansavimo šaltinius, informuoti ir konsultuoti projektinių paraiškų teikimo klausimais ir t. t. Kiti Administracijos skyriai (Architektūros ir urbanistikos, Investicijų ir turto valdymo, Statybos ir viešosios tvarkos ir kt.) bei seniūnijos, pavaldūs Administracijos direktoriui, vykdydami jiems priskirtas funkcijas taip pat prisideda prie kultūros srities plėtros Radviliškio rajone.

Radviliškio r. sav. kultūros politiką įgyvendina ir veikiančios kultūros įstaigos²⁶:

- Radviliškio miesto kultūros centras
- Radviliškio r. Šeduvos kultūros ir amatų centras
- Baisogalos kultūros centras
- Radviliškio rajono savivaldybės etninės kultūros ir amatų centras
- Daugyvenės kultūros istorijos muziejus-draustinis (muziejų sudaro keturi skyriai: Šeduvos kraštotyros, Kleboniškių kaimo buties, Burbiškio dvaro istorijos, Raginėnų archeologijos)
- Radviliškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka (24 kaimo filialai ir 1 miesto filialas)

Lankytojai priimami ir Miknių-Petrėčių sodyboje esančiame Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio Tarybos 1949 m. vasario 16 d. deklaracijos paskelbimo memoriale, kuriame taip pat organizuojami Vasario 16-osios minėjimai.

Radviliškio rajone veikia ir įstaigos, atliekančios kultūrinės funkcijas (neturinčios juridinio statuso, veikiančios prie seniūnijų):

²⁶ Radviliškio rajono savivaldybės 2021–2030 m. strateginis plėtros planas (patvirtinta 2021-04-01 Tarybos sprendimu Nr. T-466), p. 47.

Radviliškio rajono kultūros plėtros 2022–2030 metų strategija

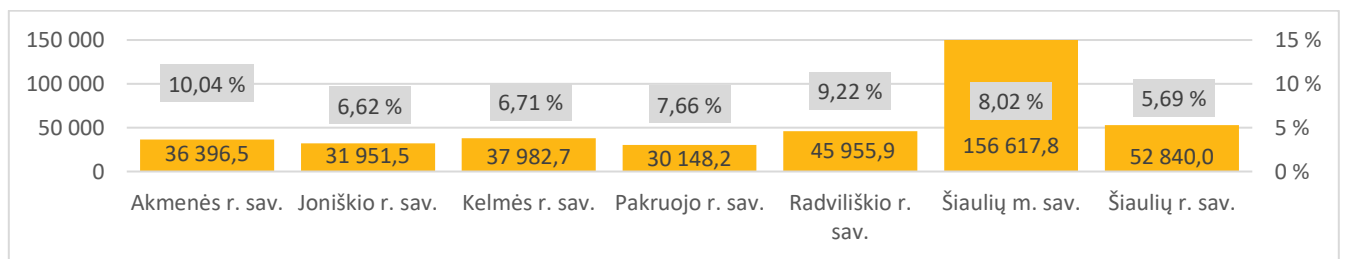
1. Acokavų bendruomenės namai
2. Aukštelkų kultūros namai
3. Daugėlaičių pramogų ir šokių salė
4. Grinkiškio pramogų ir šokių salė
5. Kalnelio Gražionių kultūros namai
6. Karčemų pramogų ir šokių salė
7. Pašušvio kultūros namai
8. Pociūnėlių kultūros namai
9. Skėmių pramogų ir šokių salė
10. Šaukoto kultūros namai
11. Šiaulėnų kultūros namai
12. Šniūraičių pramogų ir šokių salė
13. Tyrulių pramogų ir šokių salė
14. Vaitiekūnų pramogų ir šokių salė

Šiose įstaigose, atliekančiose kultūrinės funkcijas, organizuojami vietinės reikšmės bendruomeniniai renginiai, miestelio šventės ir kitos kultūrinės veiklos seniūnijose. Atkreipiamas dėmesys ir į tai, kad 2013 m., įgyvendinant projektą „Palonų ir Kutiškių universalių daugiafunkcių centrų steigimas ir plėtra modernizuojant įstaigų infrastruktūrą“, įsteigti 2 universalūs daugiafunkciai centrai Radviliškio rajono savivaldybėje: Palonų ir Kutiškių. Šie centrai užtikrina švietimo, kultūros, sporto, laisvalaikio ir socialinių paslaugų teikimą kaimo gyventojams.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, Šiaulių apskrityje mažiausiai kultūros centrų yra Šiaulių mieste (3) ir Radviliškio rajone (4). Daugiausia kultūros centrų yra Kelmės rajone (16).

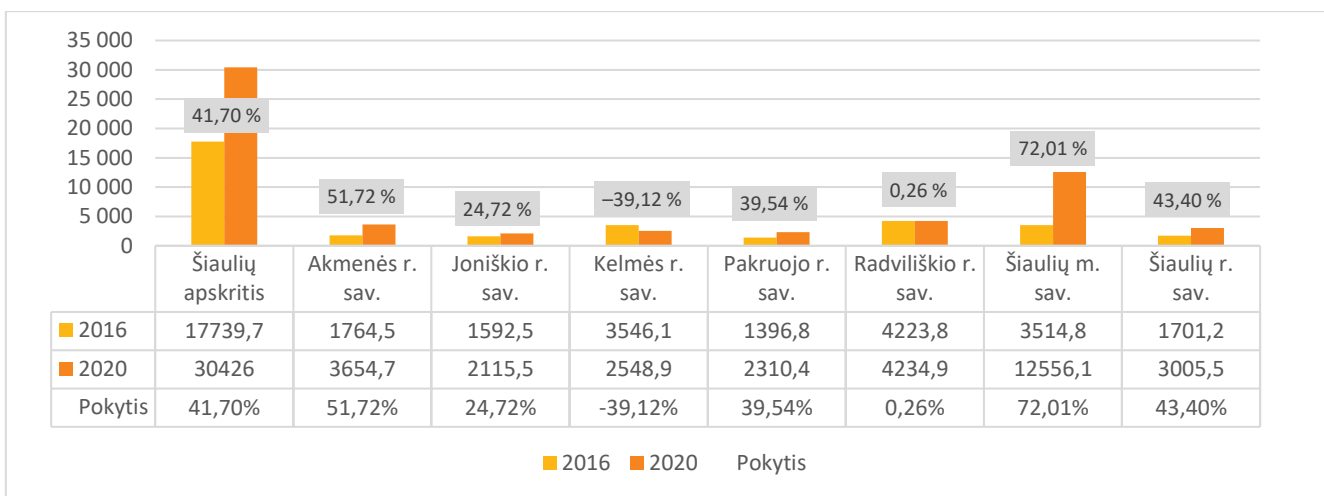
3.4. Kultūros srities finansavimas

Analizuojant kultūros sektoriaus išlaidas kiekvienoje iš Šiaulių apskrities savivaldybių (2020 m. duomenimis), pastebima, kad bendra regione esančių savivaldybių išlaidų dalis siekė 391,9 mln. Eur, o poilsiui, kultūrai ir religijai iš jų skirta 30,4 mln. Eur. Daugiausia lėšų poilsiui, kultūrai ir religijai skiriama Akmenės r. (10,04 %) ir Radviliškio r. (9,22 %) savivaldybėse.

9 pav. 2020 m. savivaldybių biudžetų išlaidos (tūkst. Eur), ir poilsiui, kultūrai ir religijai skiriama visų išlaidų dalis, proc.
Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas.

Analizuojant atskirų savivaldybių biudžetų išlaidas poilsiui, kultūrai ir religijai 2016–2020 m. laikotarpiu, pastebima, kad Radviliškio rajono savivaldybėje šių sričių finansavimas padidėjo tik 0,26 proc. Radviliškio rajono savivaldybės administracijos 2021 m. ataskaitoje nurodoma, kad šiai sričiai buvo skirta 4 614,3 tūkst. Eur (8,22 % daugiau nei 2016 m.).

10 pav. 2016–2020 m. savivaldybių biudžetų išlaidos, skirtos poilsiui, kultūrai ir religijai (tūkst. Eur), ir pokytis, proc.
Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas.

Lietuvos kultūros taryba. Lietuvos kultūros tarybos finansuojamų projektų statistika rodo, kad 2017–2021 m. laikotarpiu iš 201 teiktos paraiškos buvo finansuoti tik 79 projektai (sėkmės procentas – 39,30 %). Iš Kultūros rėmimo fondo (KRF) prašoma suma sudarė 1 473 425,69 Eur, skirta paramos suma projektams įgyvendinti – 372 746,00 Eur (25,3 % visų prašytų paramos lėšų).

ES struktūrinių fondų 2014–2020 m. finansavimo programa. Iš viso 2014–2020 m. laikotarpiu Radviliškio rajono savivaldybės administracija įgyvendino 17 projektų pagal ES struktūrinių fondų finansavimo programą. Vienas iš jų – kultūros srities projektas „Muziejinės ir edukacinės veiklos plėtra Burbiškio dvaro sodyboje atliekant tvarkybos ir atkūrimo darbus“. Projekto vertė – 405 322 Eur. Projektu spręstos nepakankamo visuomenės domėjimosi kultūra ir dalyvavimo kultūriniame gyvenime problemos, siekta pritaikyti kultūros paslaugas, formą visuomenės poreikiams.

Radviliškio rajono savivaldybės jaunimo ir kitų nevyriausybinių organizacijų projektų rėmimo programa skirta finansuoti projektus, kurių veiklos skatina Radviliškio rajono savivaldybės gyventojų bendruomeniškumą, organizacijų bendradarbiavimą ir jų profesionalumo ugdymą, puoselėja bendruomenės iniciatyvas, skatina piliečių savivaldą, propaguoja demokratinių tradicijų įtvirtinimą, skatina tautinių bendrijų kultūrų raišką ir kultūros, sporto renginių organizavimą. Programa vykdoma pagal 2016 m. spalio 13 d. Tarybos sprendimu Nr. T-373 patvirtintus konkurso nuostatus.

VVG „Radviliškio lyderis“ rengia ir įgyvendina vietos plėtros strategiją, atstovauja Radviliškio rajono kaimo vietovės plėtros partneriams, naudojami LEADER ir kitų programų lėšomis gyvenimo kokybei gerinti, kuriant įvairių viduje ir išorėje. VVG „Radviliškio lyderis“ teritorijos vietos plėtros strategijoje 2016–2023 m. numatyta vizija: „Tai kraštas, kurio susitelkusi ir patriotiška bendruomenė sėkmingai randa naujovėmis ir bendryste grindžiamus atsakymus į laikmečio iššūkius, kur krašto perspektyvos garantas yra jaunos šeimos, auginančios vaikus, ir jaunimas, gimtiniėje atrandantis savo gyvenimo pašaukimą.“ Tarp VVG įgyvendintų projektų – projektai, skirti kultūros sektoriaus plėtrai, kultūros paveldo objektų išsaugojimui ir kultūros produktų kūrimui, tarptautiniam bendradarbiavimui.

Grožinės literatūros ir kitų Radviliškio rajono savivaldybei reikšmingų leidinių leidybos projektų dalinio finansavimo Radviliškio rajono savivaldybės biudžeto lėšomis konkursai skelbiami kasmet. Programa siekiama skatinti Radviliškio krašto kultūrai reikšmingų ir išliekamąją vertę turinčių

leidinių leidybą bei sklaidą ir (ar) sudaryti geresnes sąlygas įsigyti šiuos leidinius. Finansuojami leidybos projektai:

- Kūriniai, turintys išliekamąją meninę vertę;
- Radviliškio rajono savivaldybės kultūrai reikšminga literatūra (kultūros paveldo leidiniai, kraštotyros leidiniai, humanitarinės mokslinės literatūros leidiniai, grožinės literatūros leidiniai, muzikinė ir muzikologinė literatūra, vaikų literatūros leidiniai, vaizduojamojo meno leidiniai, liaudies meno leidiniai ir bibliografiniai leidiniai).

Gautas projektų paraiškas pagal šią programą svarsto ir savo pasiūlymus dėl projektų finansavimo Savivaldybės administracijos direktoriui teikia Radviliškio rajono savivaldybės administracijos leidybos projektų finansavimo vertinimo komisija.

3.5. Kultūros įstaigų veikla

Radviliškio rajono savivaldybėje veikia 6 kultūros įstaigos (ir jų filialai):

- Radviliškio miesto kultūros centras
- Radviliškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka
- Daugyvenės kultūros istorijos muziejus-draustinis
- Šeduvos kultūros ir amatų centras
- Radviliškio rajono savivaldybės etninės kultūros ir amatų centras
- Baisogalos kultūros centras

Kultūrinės veiklas rajone vykdo ir kitos įstaigos – Radviliškio rajono ŠSPC SJNUS patalpose veikia „Keramikos dirbtuvėlės“ ir Meninės raiškos studija, Radviliškio rajono Trečiojo amžiaus universitete veikia Meninės raiškos fakultetas, kultūrinę veiklą vykdo Palonų ir Kutiškių daugiafunkciai centrai, Radviliškio rajono seniūnijos ir bendruomenės.

Remiantis Radviliškio rajono kultūros įstaigų 2021 metų veiklos ataskaitoms ir įstaigų lėšomis pagal finansavimo šaltinius, pateikiamas grafikas pagal iš viso skiriamą finansavimą kultūros įstaigoms.

11 pav. Radviliškio rajono savivaldybėje veikiančių kultūros įstaigų finansavimo dalis 2021 m., vertinant visas kultūros įstaigas, proc.

Šaltinis: Radviliškio rajono kultūros įstaigų 2021 metų veiklos ataskaita.

Analizuojant atskirų įstaigų lėšas pagal finansavimo šaltinius, pastebima, kad didžiąją dalimi įstaigos finansuojamos Savivaldybės biudžeto lėšomis. Taip pat įstaigos pagal nustatytus įkainius gauna pajamų iš vykdomų veiklų. Čia išsiskiria Daugyvenės kultūros istorijos muziejus-draustinis, kurio

nemažą finansavimo dalį (20,14 %) sudaro biudžetinės įstaigos pajamos iš vykdomos veiklos. Daugiausia Savivaldybės biudžeto lėšų skiriama Radviliškio rajono savivaldybės viešosios bibliotekos ir jos filialų veiklai užtikrinti, tačiau daugybė bibliotekos veiklų remiamos ir fizinių, juridinių asmenų, Lietuvos kultūros tarybos projektų lėšomis.

1 lentelė. Radviliškio rajono kultūros įstaigų finansavimo šaltiniai (2021)

Finansavimo šaltiniai (tūkst. Eur)	Radviliškio m. kultūros centras	Radviliškio r. sav. viešoji biblioteka	Daugyvenės kultūros istorijos muziejus-draustinis	Šeduvos kultūros ir amatų centras	Radviliškio r. sav. etninės kultūros ir amatų centras	Baisogalos kultūros centras
1. Savivaldybės biudžetas						
1.1. SB lėšos	551,3	824,0	398,3	325,1	114,2	158,5
1.2. VB tikslinės dotacijos	16,0	40,8	21,1	4,2	1,2	–
1.3. BĮ pajamos	7,1	–	116,2	2,8	6,2	10,0
2. Kiti šaltiniai						
2.1. ES parama	–	–	–	–	–	–
2.2. VB lėšos	26,4	26,7	39,4	32,6	–	–
2.3. Paskolos lėšos	–	–	–	–	–	–
2.4. Kiti šaltiniai (parama ir kt.)	2,0	11,4	2,0	–	–	2,5
Iš viso	602,8	902,9	577	364,7	121,6	171

Šaltinis: Radviliškio rajono kultūros įstaigų veiklos ataskaitos (2021 m.).

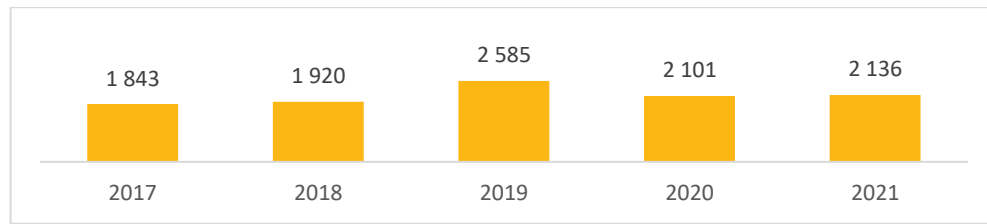
Iš viso kultūros įstaigose 2021 m. duomenimis dirbo 171 darbuotojas. Administracijos darbuotojai sudarė 13,5 proc., specialistai – 69 proc., pagalbinis personalas – 17,5 proc. visų darbuotojų.

2 lentelė. Darbuotojų skaičius Radviliškio rajono kultūros įstaigose

Įstaigos pavadinimas	Administracijos darbuotojai	Specialistai	Pagalbinis personalas
Radviliškio m. kultūros centras	5	21	5
Radviliškio r. sav. viešoji biblioteka	3	55	4
Daugyvenės kultūros istorijos muziejus-draustinis	5	11	15
Šeduvos kultūros ir amatų centras	4	18	1
Radviliškio rajono savivaldybės etninės kultūros ir amatų centras	3	5	2
Baisogalos kultūros centras	3	8	3
Iš viso	23	118	30

Šaltinis: Radviliškio rajono kultūros įstaigų veiklos ataskaitos (2021 m.).

Lankytojų skaičius (2021 m. veiklos ataskaitų duomenimis) fiksuotas tik Radviliškio rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje ir Daugyvenės kultūros istorijos muziejuje-draustinyje (plačiau – įstaigos aprašyme). Radviliškio rajono kultūros įstaigoms įtaką padarė pandemija – 2020 ir 2021 m. suorganizuota mažiau renginių nei anksčiau, nors iki 2019 m. pastebimas organizuojamų renginių skaičiaus augimas.

12 pav. Radviliškio rajono kultūros įstaigose suorganizuotų renginių skaičius

Šaltinis: Radviliškio rajono savivaldybės administracijos 2017–2021 m. veiklos ataskaitos.

Toliau detaliau apžvelgiama Radviliškio rajono kultūros įstaigų veikla ir pagrindiniai šių įstaigų veiklos rodikliai.

Radviliškio m. kultūros centras. Analizuojant pastarųjų metų Radviliškio miesto kultūros centro veiklą, pastebima, kad siekiama sudaryti sąlygas visiems visuomenės nariams dalyvauti kultūrinėje veikloje, puoselėjant kultūros paveldą, prisidedant prie Lietuvos dainų švenčių tradicijų, įvairių valstybinių ir kitų švenčių organizavimo, tautinės savimonės ugdymo ir kt. Kultūros centras organizuoja parodas, koncertus ir kitas kultūrinės veiklas, vykdo projektus, finansuojamus Kultūros ministerijos ir Lietuvos kultūros tarybos, Savivaldybės biudžeto lėšomis. Vykdomi ir edukaciniai užsiėmimai, skirti įvairaus amžiaus grupėms – kūrybinės veiklos, amatai ir kt. veiklos.

2021 m. Radviliškio miesto kultūros centre veikė 23 (2020 m. – 20, 2019 m. – 21) mėgėjų meno kolektyvai, būreliai, studijos, klubai, kurie jungė 365 (2020 m. – 334, 2019 m. – 525) narius. Įstaigoje įkurta ir garso įrašų studija, kurioje kompetentinga komanda teikia paslaugas Radviliškio rajono atlikėjams ir kitiems Lietuvos muzikos kūrėjams. Meno kolektyvai aktyviai dalyvauja įvairiuose vietos ir nacionaliniuose muzikos festivaliuose, kituose renginiuose.

Vienas iš įstaigos tikslų – sudaryti bendruomenės nariams galimybę susipažinti ir pamėgti profesionalųjį meną. To siekiama organizuojant profesionalių menininkų parodas, koncertus, spektaklius. Vienas didžiausių profesionalųjį scenos meną populiarinančių renginių ciklas – „Auksiniai scenos kryžiai“, taip pat kitos tęstinės veiklos ir projektai – tarptautinis džiaz ir šviesų festivalis „Džiaz o laužai“, vykstantis Burbiškio dvare, renginių ciklas „Jaunųjų menininkų reidas“, orientuotas į visų sričių (rašytojai, tapytojai, fotografai, poetai, muzikai, teatralai) menininkus-profesionalus iki 35 metų.

3 lentelė. Radviliškio miesto kultūros centro organizuojamos profesionaliojo meno veiklos – parodos, koncertai, spektakliai

	2018	2019	2020	2021
Parodos	22	15	8	22
Koncertai	22	27	20	20
Spektakliai	16	20	7	14

Šaltinis: Radviliškio miesto kultūros centro veiklos ataskaitos 2018–2021 m.

Be šių veiklų, kultūros centre organizuojami ir populiariųjų scenos atlikėjų koncertai (miesto švenčių, festivalių metu), spektakliai. Didelis dėmesys skiriamas ir istorinei atminčiai puoselėti, kasmet įgyvendinant įdomias, netradicines iniciatyvas: 2021 m. vyko konferencija „Užmirštas geležinkelio miesto paveikslas“, 2020 m. vyko partizanų pagerbimo renginys Minaičiuose „Pažadink Lietuvą many“, įgyvendintas istorinę atmintį puoselėjantis projektas „Ir ne tik iš pareigos...“, skirtas Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metams paminėti, 2019 m. organizuotas dviračių žygis „Susipažinkime su

Radviliškio rajono kultūros paveldu“, 2018 m. vyko amatų dirbtuvės „Etnokultūrinis dialogas“, kasmet organizuojamas tradicinis kojinių mezgimo čempionatas „Šimtmečio tradicijos“, prisidedama prie pilietinės akcijos „Tautiška giesmė aplink pasaulį“, minimos Baltijos kelio dienos, organizuojami kino filmų vakarai ir vykdoma daug kitų veiklų. Svarbu pažymėti, kad didelis dėmesys skiriamas darbuotojų kvalifikacijai – kasmet kultūros specialistai dalyvauja įvairiuose tiksliniuose mokymuose, seminaruose, konferencijose.

Radviliškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka. Biblioteka rūpinasi paslaugų vartotojams plėtra ir vartotojų poreikių tenkinimu, aktyviai ir sėkmingai organizuoja projektinę veiklą, atskleidžia bibliotekoje sukauptą kultūros paveldą, kuria patogias skaitymo sąlygas, skatina skaitymą, kaupia ir saugo bibliotekos fondus, užtikrina bibliotekos paslaugų teikimą ir prieinamumą vartotojams ir kt. Kasmet stengiamasi didinti bibliotekos paslaugų prieinamumą neįgaliesiems ir senyvo amžiaus lankytojams, vartotojai skatinami naudotis interaktyviomis paslaugomis.

2021 m. bibliotekoje (visoje sistemoje) užfiksuotas lankytojų skaičius – 8 946 (472, arba 5,28 %, mažiau nei 2020 m.), o Radviliškio viešojoje bibliotekoje apsilankė 3 172 lankytojai (302, arba 9,52 %, mažiau nei 2020 m.). Didžiąją dalį bibliotekos lankytojų sudaro moksleiviai arba studentai (43 %), dirbantieji (29,3 %), kiek mažiau – pensininkai (12 %), bedarbiai (8,5 %).

2021 m. pažymima, kad rajono bibliotekų darbuotojams aptarnauti lankytojus namuose padėjo 164 knygnešiai ir 3 savanoriai. Namuose aptarnauti 294 vartotojai, jiems nunešti 12 436 dokumentai. Ši paslauga tarp gyventojų yra vis dar aktuali, ypač karantino metu. Taip pat vykdomi skaitmeninio raštingumo ugdymo užsiėmimai. Bibliotekos įrengti knygų nameliai seniūnijose įtraukti į pasaulio „Knygų namelių“ žemėlapius. Biblioteka aktyviai įgyvendina ir Lietuvos kultūros tarybos finansuojamus projektus, kurie stipriai prisideda prie kultūrinių veiklų įvairovės didinimo Radviliškio rajone.

Svarbu pažymėti, kad bibliotekos veikla apima ir daugybę įvairių kultūrinių veiklų ir renginių, įsitraukia į Kultūros paso programas. Kalbant apie išskirtinius kultūrinius renginius, galima išskirti 2021 m. vykdytą projektą „Etnokultūrinė šeimų stovykla“, kurio metu buvo galima lankyti liaudies meistrų parodas, rengtos įvairios edukacijos, mokyti žaidimų, buvo sekamos pasakos, 2020 m. vyko tarptautinis pasakų sekimo čempionatas „Vieną kartą gyveno...“, kuriame virtualiai dalyvavo ir partneriai iš Latvijos, Baltarusijos, Gruzijos, Vokietijos, 2019 m. šiame renginyje dalyvavo partneriai iš Latvijos ir Baltarusijos. Biblioteka rengia ir leidžia kultūros ir istorijos žurnalą „Radviliškio kraštas“, LDB Radviliškio skyriaus laikraštį „Mes“, kraštiečių knygas, informacinius leidinukus ir kt. leidinius. 2021 m. bibliotekoje įkurtas „Skaitukų“ būrelis, skirtas patiems mažiausiems Žaislotekos lankytojams. Toks būrelis apskrityje vienintelis.

4 lentelė. Renginių ir lankytojų skaičius Radviliškio miesto viešojoje bibliotekoje

	2019	2020	2021
Dailės, tautodailės ir fotografijų parodos	24 (464 lankytojai)	–	116 (3 816 lankytojai)
Knygų pristatymai	14 (604 lankytojai)	–	8 (249 lankytojai)
Rajono bibliotekų renginiai	715 (12 609 lankytojai)	475 (15 527 lankytojai)	1 057
Viešosios bibliotekos renginiai	52	187 (12 609 lankytojai)	286

Šaltinis: Radviliškio rajono kultūros įstaigų veiklos ataskaitos (2019–2021 m.).

Radviliškio turizmo informacijos centras (TIC)²⁷. TIC veiklas kuruoja kultūrinės veiklos vadybininkas, atsakingas už centro funkcijų vykdymą. TIC sudarinėja turizmo maršrutus, pildo TIC interneto puslapį aktuali informacija ir nuolat ją atnaušina, teikia turizmo informaciją lankytojams, organizuoja turizmo informacijos leidinių leidybą, jų elektroninių versijų skelbimą interneto svetainėje *inforadviliskis.lt*. Centras taip pat dalyvauja turizmo parodose „Adventur“. Įdomu tai, kad 2019 m. parodoje Radviliškio rajono stende eksponuotas partizanų bunkeris ir mūšį prieš bermontininkus vaizduojantis radviliškio tautodailininko E. Gaubo horeljefas „1919. Radviliškio kautynės“. Tai

5 lentelė. Turizmo informacijos centro lankytojų skaičiaus statistika

Metai	2017	2018	2019	2020	2021
Lankytojų skaičius	962	2 669	1 867	923	620

Šaltinis: Radviliškio rajono kultūros įstaigų veiklos ataskaitos (2017–2021 m.).

Pastebima, kad TIC lankytojų skaičius nuo 2018 m. mažėjo. 2020–2021 m. laikotarpiu tam įtaką padarė pandemija ir įvesti kelionių ribojimai, nuotoliniu būdu organizuotas TIC darbas aptarnaujant lankytojus.

Daugyvenės kultūros istorijos muziejus-draustinis. Įstaigą sudaro keturi skyriai: Burbiškio dvaro istorijos, Kleboniškių kaimo buties, Šeduvos kraštotyros ir Raginėnų archeologijos. Daugyvenės kultūros istorijos muziejus-draustinis (toliau – Muziejus) kaupia, saugo, tyrinėja, eksponuoja, restauruoja, prižiūri, pristato visuomenei, populiarina, siekia išsaugoti ateities kartoms materialiąsias ir nematerialiąsias kultūros vertybes (istorijos, archeologijos, meno, technikos, etninių vertybių rinkinius, mokslo, memorialiniu požiūriu svarbius paveldo objektus), padeda lankytojams pažinti praeitį.

Muziejus atlieka rinkinių (muziejinių vertybių) apskaitos, apsaugos ir tyrimo funkcijas; rengia muziejines ugdymo programas; supažindina visuomenę su muziejinėmis vertybėmis ir jų rinkiniais; rengia nuolatines ir laikinas ekspozicijas, parodas, publikuoja tyrinėjimų rezultatus, rengia leidinius; organizuoja su muziejaus veikla susijusius kultūros renginius, edukacinius užsiėmimus; vykdo švietimo ir tyrimo veiklą; puoselėja istorinę atmintį, formuoja tapatumą, užtikrina istorinį naratyvą ir sklaidą.

Muziejuje ir skyriuose eksponuojami įvairūs eksponatai, kurių kasmet įsigyjama naujų, siekiant pritraukti lankytojų, organizuojamos įvairios veiklos, užsiėmimai.

6 lentelė. Daugyvenės kultūros istorijos muziejaus-draustinio veiklos statistika

	2017	2018	2019	2020	2021
Lankytojų skaičius	60 308	51 704	49 455	37 006	41 347
Renginiai	15	16	35	31	58
Parodos	9	10	11	10	13
Edukaciniai užsiėmimai	66	87	107	297	501
Ekskursijos	312	278	272	60	174

Šaltinis: Radviliškio rajono kultūros įstaigų veiklos ataskaitos (2017–2021 m.).

Muziejuje organizuojami įvairūs muziejaus misiją ir tikslus atspindintys renginiai bei veiklos:

²⁷ 2022 m. kovo 24 d. Radviliškio rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. T-693 „Dėl biudžetinės įstaigos Radviliškio turizmo informacijos centro steigimo ir nuostatų patvirtinimo“ įsteigta savarankiška biudžetinė įstaiga – Radviliškio turizmo informacijos centras (TIC), patvirtinti įstaigos nuostatai. Anksčiau TIC veikė prie Radviliškio rajono savivaldybės viešosios bibliotekos.

konferencijos, seminarai, paskaitos, šventės, koncertai, spektakliai, edukacinių renginių ciklai, senųjų amatų ir edukacijų dienos, parodos, žygiai ir kt. Kleboniškių kaimo buities skyriuje itin didelis dėmesys skiriamas etnokultūrai, amatams ir tradicijoms, organizuojami seminarai, senųjų amatų ir edukacijų dienos, įvairios kalendoriniams papročiams atskleisti skirtos šventės. Siekdamas išlaikyti klijimo teatro senųjų tradicijų tęstinumą, Muziejus Kleboniškių kaimo buities skyriaus klijime rengia vaidinimus. Nuo 1999 m. klijime suvaidinti jau 73 spektakliai. Šeduvos kraštotyros skyriuje vyksta parodos, paskaitos, plenerai. Raginėnų archeologijos komplekse objektuose organizuojami žygiai, vyksta įvairūs minėjimai, šventės. Burbiškio dvaro istorijos skyriuje vyksta kameriniai koncertai, pučiamųjų orkestrų pasirodymai, džiaz, retro muzikos koncertai, parodos, seminarai, konferencijos, filmų retrospektyvos, rengiami Poezijos pavasario renginiai, įvairūs minėjimai. Kuriamos ir naujos tradicijos, tokios kaip Burbiškio dvaro organizuojama Tulpių žydėjimo šventė, kuri vyksta nuo 1999 m. antrąjį gegužės savaitgalį. Čia pramoginiam renginiui suteikiama daug platesnė prasmė: demonstruojamos dvarų kultūrą liudijančios vertybės, populiarinama dvaro istorija. Šventė kasmet pritraukia tūkstančius lankytojų. Šventės dalyviai kviečiami grožėtis beveik 500 įvairių rūšių ir formų tulpių kolekcija, kurią Muziejus augina Burbiškio dvare atkurtame gėlyne.

Muziejuje taip pat vykdoma ir mokslinė bei leidybinė veikla, kultūros vertybių priežiūros, remonto ir tvarkybos darbai ir kt.

Muziejaus lankytojams siūlomi įvairūs edukaciniai užsiėmimai ir pažintinės ekskursijos. Rengiamos ir įgyvendinamos edukacinės programos, kurių dalyvius tradiciniais ir netradiciniais metodais Muziejus siekia supažindinti su praeitimi. Kasmet lankytojams siūloma daugiau kaip dvidešimt skirtingų edukacinių programų. Edukacinės programos kiekvienais metais papildomos naujais užsiėmimais. Taip pat siūlomos edukacinės programos Kultūros paso vartotojams. 2021 m. jiems buvo siūlomos aštuonios edukacinės programos: pažintinė edukacija Burbiškio dvare; pažintinė edukacija Kleboniškių kaime; edukacija „Plunksnos raštas“; edukacija „Orientavimosi žaidimas“; edukacija „Lino kelias“; edukacija „Juostų pynimas“; edukacija „Kaip būdavo pramogaujama“; edukacija „Popierius savo rankomis“.

Muziejus valdo, prižiūri ir tvarko daugiau kaip 40 nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų, kuriuose yra ekspozicijų, parodų erdvės, eksponatų saugyklos, daugiau kaip 60 ha kultūros vertybių registre registruotų ir turistų lankomų teritorijų. 2016 m. Aplinkosaugos ministerija ir etninės kultūros globos taryba Kleboniškių kaimą ir apylinkes pripažino vietoje, geriausiai atspindinčia savitus Aukštaitijos regiono kraštovaizdžio bruožus. Daugyvenės kultūros istorijos muziejus-draustinis yra pripažintas viena patraukliausių Lietuvos kultūrinio turizmo traukos vietovių (2017 m. konkursas).

Muziejus yra vienas iš gausiausiai lankomų muziejų, kasmet sulaukiantis pavienių lankytojų ir ekskursijų ne tik iš visos Lietuvos, bet ir iš užsienio šalių – Latvijos, Estijos, Italijos, Ispanijos, Prancūzijos, JAV, Anglijos, Vokietijos, Lenkijos ir kt.

Šeduvos kultūros ir amatų centras. Centras pagal veiklos pobūdį – daugiafunkcis kultūros centras. Įstaigos tikslas – tenkinti bendruomenės kultūrinius poreikius, kviečiant dalyvauti meno mėgėjų kolektyvų, klubų ir būrelių veiklose, ugdant meninį skonį bei plėtojant edukacinę, tradicinius amatus išsaugojančią veiklą, organizuojant profesionalaus ir pramoginio meno sklaidą, apimančią įvairias kultūros sritis ir žanrus. Centras kasmet organizuoja tradicinius renginius, valstybinių švenčių minėjimus, parodas, tradiciniais tapusius Šeduvos miesto renginius, plėtoja etninę ir mėgėjų kultūrą, pristato profesionalųjį meną ir kviečia bendruomenę dalyvauti kūrybinėje veikloje, išmėginti tradicinius amatus

keramikos, puodelių dekoravimo, vilnos vėlimo, karpinių užsiėmimuose.

7 lentelė. Šeduvos kultūros ir amatų centro veiklos statistika

	2017	2018	2019	2020	2021
Renginiai	177	185	162	129	184 (54 virtualūs)
Lankytojų skaičius (įskaitant virtualius renginius)	12 995	11 590	16 955	15 554	27 350

Šaltinis: Radviliškio rajono kultūros įstaigų veiklos ataskaitos (2017–2021 m.).

Centre vis ieškoma įvairių patrauklių formų kultūros veikloms ir renginiams. Daug dėmesio sulaukia jau 3 kartus organizuota moliūgų šventė, tradiciniai Šeduvos miesto masiniai renginiai – Rasų, arba Joninių, šventė, Žolinė ir kt. Kiekvienais metais organizuojami ir įvairaus žanro festivaliai. Organizuojami tęstiniai renginiai – Lietuvos mėgėjų teatrų festivalis „Mizanscena“, tarptautinis Šeduvos perkusijos festivalis „Ritmo viražai“, 2021 m. suorganizuotas pirmasis šviesų ir meno festivalis „Nakties intencijos“ ir kt.

Centre taip pat vykdomos neformaliojo švietimo veiklos vaikams – edukacinės vaikų vasaros stovyklos, taip pat vykdomi įvairūs Lietuvos kultūros tarybos ir Savivaldybės finansuojami projektai ir veiklos, aktyviai bendradarbiaujama su įvairiomis įstaigomis, organizacijomis, palaikomi ryšiai su Lietuvos nacionaliniu kultūros centru, Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos regionų skyriumi, Lietuvos filharmonija, Lietuvos džiazo sąjunga.

Radviliškio rajono savivaldybės etninės kultūros ir amatų centras. Centro veikla plėtojama įgyvendinant išsiskelbtą viziją – koordinuojanti etninės kultūros veiklą, puoselėjanti etninį savitumą ir tradicijas, propaguojanti profesionalųjį meną, atvira naujai iniciatyvai, reaguojanti į realius visuomenės poreikius biudžetinė įstaiga. Veikla yra grindžiama tautodailės ir amatų išsaugojimu per vykdomus edukacinius užsiėmimus ir būrelius, siekiant didinti vaikų, jaunimo ir kitų amžiaus grupių gyventojų užimtumą. Centras – vienintelis Radviliškio rajone, kuriame nuolat veikia Radviliškio krašto tautodailės darbų paroda. Amatų centre galima išmokti keramikos gamybos, medžio drožybos, vilnos vėlimo, juostų audimo, mezgimo, nėrimo, odos apdirbimo, žvakių liejimo, šiaudelių rišimo ir kitų tradicinių amatų. Per metus pagamintus darbus būrelio lankytojai demonstruoja ir parduoda kasmet Radviliškyje ir kituose Lietuvos rajonuose organizuojamose mugėse, parodose. 3 iš 6 veikiančių būrelių skirti vaikams ir jaunimui.

8 lentelė. Radviliškio rajono savivaldybės etninės kultūros ir amatų centro veiklos statistika

	2017	2018	2019	2020	2021
Amatų būreliai	6	6	6	6	6
Nariai	104	103	102	108	100

Šaltinis: Radviliškio rajono kultūros įstaigų veiklos ataskaitos (2017–2021 m.).

Centre taip pat organizuojamos įvairios tautodailės parodos, renginiai, vykdomos edukacinės programos: „Įvairiaspalvė medinė tulpė“, „Odinė tulpė“, „Vilnos vėlimo pamokėlė“, „Keramikos edukacija“, „Marmuruotas atvirukas“. 2020 m. Pakiršinio kaime vyko pirmasis Respublikinis šaltibarščių čempionatas. Amatų centras, vykdydamas savo veiklą, bendradarbiauja ir prisideda prie įvairių rajono įstaigų projektų ir įsimintinų dienų, renginių organizavimo veiklų.

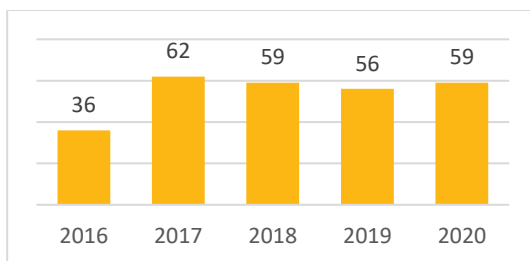
Baisogalos kultūros centras. Įstaigos tikslas – organizuoti mėgėjiško ir profesionalaus meno renginius, gerinti etninės kultūros sklaidą, atsižvelgiant į bendruomenės poreikius, skatinti kultūrinę veiklą įvairiose amžiaus grupėse, puoselėti krašto tradicijas, tradicinius renginius ir teikti kitas kultūros paslaugas. Centras organizuoja įvairaus žanro ir pobūdžio renginius, edukacijas, akcijas, internetines akcijas, žaidimus kultūros centre ir kultūros centro socialinėje paskyroje.

Aktyviai organizuojama mėgėjų meno kolektyvų, studijų, būrelių veikla, rūpinamasi jų dalyvavimu renginiuose (vietiniuose, respublikiniuose, tarptautiniuose), organizuojamas valstybinių švenčių, atmintinų datų, kalendorinių švenčių paminėjimas, tęsiamos tradicinės šventės, festivaliai (tradiciniai renginiai – romansų atlikėjų šventė „Nebegrįšiu laukų takeliu“, respublikinė chorų šventė „Draugystės daina“, Baisogalos miestelio šventė). 2021 m. Baisogalos kultūros centre 20-ą kartą vyko lietuvių liaudies kultūros lobyno – folkloro sambūris „Nemirštanti tautos gaida“, sukvietęs folkloro kolektyvus. Centre taip pat siekiama kurti ir įprasmiti šiuolaikines modernias meno veiklos formas – veiklą vykdo liaudiškų šokių grupė „Žolynėlis“, vykdomi susitikimai „Vasaros pokalbiai su muzika“, veikia ir mėgėjų teatras, kuris, prisitaikydamas prie šiuolaikinių aktualijų, 2021 m. organizavo virtualų Juokų pusvalandį, skirtą pasaulinei Juokų dienai. Taip pat organizuojami ir mėgėjų teatrų festivaliai „Vaidina kaimynai“, vykdomos Radviliškio dailės mokyklos Baisogalos klasių mokinių darbų parodos. Didelis dėmesys skiriamas ir jaunimo bei bendruomeninėms veikloms.

Meno mėgėjų kolektyvų veikla. Remiantis 2021 m. kultūros įstaigų veiklos ataskaitų duomenimis, kultūros įstaigose veikė:

- Radviliškio miesto kultūros centre – 23 meno mėgėjų kolektyvai, būreliai, studijos, klubai, kuriuose užimti 365 dalyviai;
- Baisogalos kultūros centre – 16 meno mėgėjų kolektyvų, būrelių, studijų, klubų, kuriuose užimti 224 dalyviai;
- Šeduvos kultūros ir amatų centre – 12 meno mėgėjų kolektyvų, būrelių ir klubų, kuriuose užimti 147 dalyviai.

Meno mėgėjų kolektyvai, veikiantys rajono kultūros įstaigose, dalyvauja įvairiuose renginiuose, konkursuose ne tik rajono, bet ir šalies bei tarptautiniu mastu.

13 pav. Meno mėgėjų kolektyvų skaičius Radviliškio rajone

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas.

	2016	2017	2018	2019	2020
Akmenės r. sav.	68	64	65	69	64
Joniškio r. sav.	61	59	57	63	60
Kelmės r. sav.	135	126	127	117	103
Pakruojo r. sav.	74	72	72	70	68
Radviliškio r. sav.	36	62	59	56	59
Šiaulių m. sav.	23	23	25	22	21
Šiaulių r. sav.	121	125	114	109	107

9 lentelė. Šiaulių apskrityje veikiančių meno mėgėjų kolektyvų skaičius 2016–2020 m.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas.

Šiaulių apskrityje, 2020 m. duomenimis, iš viso veikė 482 meno mėgėjų kolektyvai (12,2 % jų veikė Radviliškio rajone). Daugiausiai meno mėgėjų kolektyvų veikia Šiaulių rajone (22,2 %), Kelmės rajone (21,4 %), mažiausiai – Šiaulių mieste (4 %).

Pastebima, kad Radviliškio rajone veikiančių kultūros įstaigų veikla reikšmingai prisideda prie kultūros sektoriaus plėtros įgyvendinimo savivaldybėje. Atkreipiamas dėmesys, kad šių įstaigų

privalumas organizuojant kultūrinės veiklas – aktyvi ir tikslinga veikla, įvairių veiklos formų paieška, didelis indėlis į krašto istorijos puoselėjimą, gyventojų laisvalaikio ir užimtumo veiklų organizavimą.

3.6. Muziejų veikla

Šiame skyriuje detaliau apžvelgiama Radviliškio rajone veikiančių muziejų veikla, specifika, ekspozicijos.

Daugyvenės kultūros istorijos muziejus-draustinis (toliau – Daugyvenės muziejus):

Burbiškio dvaro istorijos muziejuje siekiama atkurti kuo tikslesnę XIX a. II pusės–XX a. I pusės dvaro vaizdą, lankytojams perteikiant senąją dvarų kultūrą. Dvaro sodybos erdvėse lankytojus pasitinka dvaro istorijos, rūmų interjerų, kinkomojo transporto, senosios technikos, kambarinių augalų ir tulpių ekspozicijos. Kiekvieną pavasarį čia vyksta visoje Lietuvoje ir už jos ribų žinomi festivaliai, pavyzdžiui, Tulpių žydėjimo šventė, taip pat „Poezijos pavasario“ renginiai, edukacinės programos, kameriniai koncertai, parodos, konferencijos ir kt.

Kleboniškių kaimo buities muziejuje iš apylinkių perkeliama ir eksponuojami XIX–XX a. pradžiai būdingi kaimų pastatai: gryčios, klėtys, pirtys, klojimai, daržinės. Šalia išlikusių atkuriamos buvusios sodybos. Siekiant atgaivinti senąjį kaimo vaizdą, 11 pastatų atkelti iš kitų vietų. Iš viso kaime yra 28 pastatai, iš jų 18 priklauso muziejui. Kaime yra 1884 m. vėjo malūnas. Seni kaimavietės medžiai bei šiaudiniai pastatų stogai teikia muziejui autentiškumo, o jo gyventojai – tikroviškumo. Kaime rengiamos parodos, edukacinės programos, vakaronės, kviečia klojimo teatrų spektakliai, liaudiškos muzikos ir amatų, Užgavėnių šventės.

Šeduvos kraštotyros muziejus. 2018 m. Radviliškio r. sav. taryba perdavė Daugyvenės muziejui kultūros vertybių registre registruotą vertybę – pastatą, vadinamą Šeduvos senąja vaistine. Pastatas, kuriame ateityje įsikurs moderni Šeduvos kraštotyros skyriaus ekspozicija, šiuo metu dėl savo esamos būklės (reikalingi kapitalinio remonto, restauracijos darbai) nėra pritaikytas muziejinei veiklai. Tačiau Daugyvenės muziejus, siekdamas naudoti naujai gautą erdvę muziejaus misijai, akcentuoti miestą ir regioną formavusius istorinius įvykius, asmenybių, gimusių, dirbusių, kūrusių mieste, atminimą, šiame pastate rengia parodas, edukacinius renginius, paskaitas. Ateityje šiame pastate turėtų būti įrengta moderni miestų istoriją atspindinti ekspozicija.

Minaičių bunkeris-muziejus. Radviliškio rajone esančio Minaičių kaimo praeities įvykiai – vienas iš svarbiausių šalies istorijos puslapių. 1948 m. rudenį Prisikėlimo apygardos štabas ieškojo vietos žiemoti. Pasirinkta rėmėjų A. ir S. Miknių sodyba Minaičių kaime. Po klėtele partizanai išsikasė nedidelį bunkerį, kuriame apsigyveno apygardos štabo nariai. Vis tik ryškiausias istorinis įvykis – 1949 m. vasario 16 d. Lietuvos partizanų vadovybė baigė sudaryti ir pasirašė Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio Deklaraciją, įkurtas Lietuvos laisvės kovos sąjūdis, kuris jungė beveik visas Lietuvos partizanus.

Palaimintojo Teofiliaus Matulionio piligrimų namai-muziejus. Šeduvoje, kur paskutinius savo gyvenimo metus praleido palaimintasis arkivyskupas Teofilius Matulionis, 2017 m. atidaryti piligrimų namai. Šeduva buvo arkivyskupo T. Matulionio tremties vieta. Dvasininko kambarėlis atkurtas, remiantis nuotraukomis. Čia išsaugota arkivyskupo laikų geležinė lova, pora kėdžių, ant stalelio – brevijorius, baltos megztos pirštinės. Greta esančioje salėje pristatoma paroda, pasakojanti apie šio dvasininko nueitą gyvenimo kelią.

Šeduvos istorinės technikos muziejus – Lietuvos istorinių transporto priemonių išsaugojimo

asociacijos „Retromobile“ muziejus. Mobili istorinės technikos ekspozicija bet kuriuo metu gali pajudėti iš vietos; jos unikalumas – ne sustingusiuose eksponatuose, o gyvybėje. Eksponatai rodomi įvairių renginių Radviliškio rajone metu.

Šiaulėnų krašto muziejus įsikūręs sename, prieškario laikų pastate. Pastato centrinėje dalyje išlikusi autentiška virtuvė su duonkepe krosnimi ir kaminu, kuriame buvo rūkoma mėsa. Viena iš salių skirta kraštiečiams broliams Baliui ir Jonui Buračams: Balys – garsus fotografas, kraštotyriminkas, pedagogas, Jonas – dailininkas. Atskiras kambarys skirtas Vladui Tiškui, garsiam Nepriklausomos Lietuvos visuomenės veikėjui (tame kambaryje jis ir gyveno). Antrame aukšte pristatoma sukaupta medžiaga apie šio krašto iškilus žmones, eksponuojami buitės daiktai.

V. Karmono kosminio modeliavimo muziejus įkurtas Radviliškio Vaižganto progimnazijoje. Jame eksponuojami Radviliškio kosminio modeliavimo klubo modeliuotojų mokinių ir klubo vadovo, fizikos mokytojo eksperto, Lietuvos Respublikos nusipelnusio kosminio modeliavimo trenerio Viktoro Karmono įvairių klasių ir charakteristikos raketų modeliai. Muziejuje eksponuojami pasaulio jaunių ir buvusios Tarybų Sąjungos jaunių čempionų medaliai, modeliuatoriams skirti diplomai, iš įvairių šalių parvežtos išpūdingos taurės. Muziejuje taip pat galima sužinoti apie gaminamų raketų modeliavimo subtilybes, pamatyti realių raketų modelių kruopščiai ir tiksliai pagamintas kopijas.

Visi šie rajone veikianys muziejai – unikalūs, turintys savitą istorijos pasakojimą. Radviliškio rajono gyventojams ir atvykstantiems lankytojams muziejuose suteikiama galimybė susipažinti su tam tikrais eksponatais, ankstesnio gyvenimo – praeities pėdsakais. Muziejuose organizuojami renginiai tik dar labiau didina jų ir Radviliškio rajono bei krašto istorijos žinomumą.

3.7. Kultūros vertybės

Kultūros paveldo departamento Kultūros vertybių registre (2022 m. duomenimis) buvo registruotos 432 nekilnojamosios ir 28 kilnojamosios kultūros vertybės. Kituose skyriuose detaliau apžvelgiami svarbiausi į Kultūros vertybių registrą (toliau – registras) įtraukti objektai.

3.7.1. Nekilnojamosios kultūros vertybės

Nekilnojamosios kultūros vertybes registre sudaro įvairūs kapinynai, karių, sukilėlių kapai, partizanų bunkerio vietos, žydų žudynių vietos, kapai ir kapinės, dvarai, palivarkai ir jiems priklausę objektai, sodybos, religiniai objektai, pilkapynai, piliakalniai ir kt. objektai. Į registrą įtraukti 167 valstybės saugomi paveldo objektai. Pagal nustatytą reikšmingumo lygmenį registre yra 22 vietinės reikšmės, 130 regioninės reikšmės ir 99 nacionalinės reikšmės kultūros objektai. Už visų kultūros paveldo objektų priežiūros ir tvarkymo organizavimą atsakingas Radviliškio rajono savivaldybės administracijos Kultūros, paveldosaugos ir turizmo skyrius.

Pažymėtina, kad kultūros paveldo objektams skiriamas didelis dėmesys, atsižvelgiant į turimus finansinius ir kitus išteklius. Yra parengti Kultūros vertybių sąrašai seniūnijose, Radviliškio rajono dvarų sąvadas, informacija apie piliakalnius rajone. Kasmet rengiama paveldosaugos darbų programa, kurioje numatomi planuojami atlikti darbai, planuojamos lėšos šiems darbams įgyvendinti. Šioje programoje numatomi įvairūs avarinės būklės likvidavimo ir tvarkybos, aplinkos tvarkymo, atnaujinimo darbai, archeologinės būklės tyrimai, objektų ženklavimas ir informacinių stendų pastatymas, teminės išvykos,

ekskursijų organizavimas ir kt. Detali atliktų paveldosaugos darbų ataskaita viešinama Radviliškio rajono savivaldybės interneto puslapyje. Taip pat vykdoma ir Radviliškio rajono valstybės nekilnojamojo kultūros paveldo objektų stebėseną.

Svarbu pažymėti ir kultūros paveldo objektų skaitmeninį prieinamumą – Radviliškio rajono savivaldybė, dalyvaudama viešųjų ir komercinių interaktyvių erdvių plėtros projekte „Baltic 3600“, suteikiančiame galimybę virtualiai aplankyti Lietuvos, Latvijos, Estijos, Suomijos, Švedijos, Baltarusijos įvairius lankytinus objektus, verslo įmones, parengė virtualias objektų panoramas. Tarp jų – galimybė virtualiai aplankyti įvairius Radviliškio rajono kultūros paveldo objektus, pamatyti Radviliškio miesto panoramą. Įgyvendinant projektą „Lietuva panoramose“, parengtos įvairių lankytinų objektų panoraminės nuotraukos.

Dvarai²⁸. Svarbu pažymėti, kad Radviliškio rajone yra daug istoriškai reikšmingų kultūros paveldo objektų, tarp jų – išlikusių dvarų, kurie šiandien yra naudojami arba turi potencialą būti panaudoti kultūrinėms reikmėms. Taip pat dalis Radviliškio rajone esančių dvarų baigia sunykti, nenaudojami ir neprižiūrimi.

Baisogalos dvaras stovi Baisogaloje. Tai XIX–XX a. romantizmo stiliaus ansamblis su parku, šalia 1850 m. pastatytas ir vėjo malūnas, kuriam būdinga gotikinių ir romaninių elementų sintezė. Apie 1830 m. Baisogalos dvarą nupirko buvęs Napoleono armijos pulkininkas Juozapas Komaras. Komarams Baisogala priklausė iki 1940 m. Paskutinysis Baisogalos dvaro savininkas Vladislovas Komaras buvo laikomas vienu pažangiausių ūkininkų Lietuvoje. Baisogaloje vykdavo daug ekskursijų, Žemės ūkio akademijos studentai čia atlikdavo praktiką. 1922 m. priėmus Žemės reformos įstatymą, buvo nusavintos ir Komarų latifundijos. 1952 m. dvare įkurtas ir iki šiol veikia Lietuvos gyvulininkystės institutas.

Burbiškio dvaras istoriniuose šaltiniuose minimas nuo XVI a. 1819 m. dvaras tapo Baženskių šeimos nuosavybe. Baženskiai įkūrė didelį parką, iškasė tvenkinius, suformavo salas ir jas sujungė tilteliais. Peizažinio tipo dvaro parkas, užimantis 28 ha, pasižymi įspūdingais tvenkiniais. Salas jungia 21 tiltas ir tiltelis. Dvaro pastatai suformuoti taip, kad sudaro didelį uždarą kiemą, todėl primena romantinę pilį ar tvirtovę. Parke yra skulptoriaus Kazimiero Ulianskio darbų: poeto Adomo Mickevičiaus paminklas, Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto paminklas (pirmasis, pastatytas Lietuvos teritorijoje), skulptūra „Nekaltojo Prasiidėjimo Švč. Mergelė Marija“, parko vartai, liūtų skulptūros. 1941 m. Baženskių šeima buvo priversta pasitraukti į Vakarus. Pokario metais dvare buvo įkurta veislinių kiaulių ferma. Ilgainiui parkas užžėlė krūmais, menkaverčiais medžiais. Buvo nugriauta dalis dvaro pastatų. Nuo 1981 m. pradėti parko ir tvenkinių valymo darbai, pastatų restauravimo darbai. 1991 m. dvare įkurtas Burbiškio dvaro istorijos muziejus.

Diktariškių dvarą kelis šimtmečius valdė Šemetos. Išlikę dvaro rūmai priskiriami Pranciškaus sūnui Tadeušui Šemetai (1774–1835). 1820 m. Tadeušas buvo paskirtas Šiaulių pavieto bajorų maršalka. Dvaro rūmai tapo kultūros centru. Po 1865 m. dvaro šeiminkai dažnai keitėsi, fiksuojama, kad apie 1881 m. dvaras priklausė Neiroudui, o prieš Antrąjį pasaulinį karą – Šiaulių savivaldybei. 1989 m. nustatytos Diktariškių dvaro parko ribos beveik atitinka buvusio dvaro sodybos ribas. Reljefas taip pat liko nepakitęs. Išliko didžioji medžiais apsodinta alėja į Šiaulėnus. Dalis mūrinių ir visi mediniai dvaro pastatai sunyko, sumažėjo ir užpelkėjo tvenkinys. Šiuo metu dvaras parduodamas.

Pakiršinio dvare įsikūręs Radviliškio rajono savivaldybės etninės kultūros ir amatų centras. Čia kuria amatininkai, organizuojamos edukacinės programos vaikams: „Marmuruok“, „Aukšinis blynas“,

²⁸ Dalis parengta remiantis *inforadviliskis.lt*, *Pamatyk Lietuvoje*, *Regionų naujienų* informacija.

„Šok, trypk, meduolį nulipdyk“, „Keliaukime į liaudies muzikos šalį“, „Lino raižiniai“, „Medinė tulpė“, „Molis – žemės brolis“, „Žvakių fabrikėlis“, „Vilniukas muilinukas“. Rengiamos parodos, puoselėjamos senųjų amatų tradicijos.

Radvilonių buvusi dvaro sodyba išlikusi Radviloniuose, o dvaro istorija, kiek siekia rašytinės žinios, nuo 1789 m. yra susijusi su vokiečių kilmės baronų fon Ropų gimine. Radvilonių dvaro ansamblį sudarė rūmai ir per 16 sodybos pastatų, kurių dauguma išlikę, bet yra stipriai apleisti. Dvaro klasikiniai rūmai statyti XVIII a. pab.–XIX a. pr. Dvare veikia UAB „Radvilonių dvaro amatinė“, įkurta 2011 m.

Maldžiūnų buvusi dvaro sodyba. XIX a. dvaras priklausė baronams fon Ropams. Iki mūsų dienų yra išlikę jų pastatyti dviaukščiai mūriniai rūmai, ūkiniai dvaro pastatai – kumetynas, iš akmenų sumūrytas tvartas, medinis svirnas. Mišriojo stiliaus Maldžiūnų parkas, kaip ir pats dvaras, įkurtas XIX a. Parką puošia liepų alėja, rytinėje jo dalyje tyvuliuoja nemažas tvenkinys.

Šiaulėnų buvusi dvaro sodyba. Dvaras minimas nuo 1492 m., kai priklausė Žemaitijos seniūnams Kęsgailoms. Iš jų XV a. pab. ar XV a. pr. dvarą paveldėjo Butrimaičiai, o iš jų – Šemetos. Į pastatą vedė dideli mediniai laiptai, esantys tarp dviejų paklėčių. Priemenėje stovėjo dvi didelės krosnys. Dešinėje buvo platūs laiptai su turėklais, vedantys į didelę svetainę-valgomąjį. Čia stovėjo dažytų koklių krosnis su herbais, bufetas, virš kurio – balkonas muzikantams. Pastatas turėjo apie keturiasdešimt langų. 1857 m. Jonas Šemeta fundavo dabartinės Šiaulėnų bažnyčios statybą. Be rūmų oranžerijos ir oficinios junginio, dar išlikęs svirnas, koplytstulpis, kalvės griuvenos.

Raudondvario (Šeduvos) dvaras. Šeduva buvo Lietuvos didžiojo kunigaikščio dvaras, vėliau tapęs privačia valda. Šiuo metu dvare įsikūrusi Šeduvos technologijų ir verslo mokykla. Dvaras, statytas XIX a. pirmoje pusėje, yra neogotikinio stiliaus. 1798 m. Šeduvos dvarą, priklausiusį Lietuvos didžiajam kunigaikščiui, nupirko baronas Teodoras fon Ropas. Jis nepripažino Šeduvos miesto gyventojų teisės mokėti mokesčių ir pareikalavo, kad miesto gyventojai dvare eitų lažą. Miestiečiai nusprendė ginti savo teises teisme, bylos baronas T. fon Ropas nelaimėjo. Negalėdamas pakęsti miesto kaimynystės, naujojo dvaro pastatus T. fon Ropas pastatė apie 2 km nuo miestelio, prie Daugyvenės upės. Naujoje vietoje įkurtą dvarą pavadino Raudondvariu. Pastatų išsidėstymą dvaro teritorijoje lėmė dvaro kelių ir vandens telkinių išsidėstymas, aplink pastatus buvo užveistas didelis parkas. Nuo 1854 m. dvarą valdė baronas Otonas von Ropas. 1859 m. dvare veikė spirito varykla ir vandens malūnas, buvo įrengta XVIII a. dailininkų paveikslų galerija. Šiandien dvaro sodybos pastatai yra privatizuoti, daugelis jų baigia sunykti (ypač prasta rūmų būklė).

Piliakalniai. Radviliškio rajone yra 8 piliakalniai, įregistruoti kultūros vertybių registre – Diauderių piliakalnis, Kudinų piliakalnis su gyvenvieta, Pakalniškių Kleboniškių piliakalnis su gyvenvieta, Pašakarnio piliakalnis, Raginėnų piliakalnis su gyvenvieta, Ramulėnų piliakalnis, Vaitiekūnų piliakalnis su gyvenvieta, Velžių piliakalnis su priešpiliu. Atlikti ir šių piliakalnių istoriniai tyrinėjimai, parengtas dviračių žygio maršrutas – Radviliškio rajono piliakalnių kelias.

Geležinkelio stoties statinių kompleksas. Radviliškio geležinkelio mazgas yra vienas stambiausių ir seniausių Lietuvoje. Geležinkelio stotis Radviliškyje pradėjo veikti 1871 m. rugsėjo 4 d. Statinių komplekso autorius nėra žinomas, Šiaulių–Radviliškio geležinkelio ruožo statybos vadovas buvo inž. V. Kriukovskis. Kompleksą sudaro:

- geležinkelio stotis;
- ūkinis pastatas;
- lokomotyvų depas;

- vandentiekio bokštas.

Stotyje buvo mūrinis keleivių pastatas su trimis laukiamosiomis salėmis pirmos, antros ir trečios klasės keleiviams, butais stoties viršininkui ir keliems žemesniems eismo tarnautojams, ūkinis pastatas. 1870 m. pastatytas Radviliškio lokomotyvų depas. 1933 m. pagal tipinį projektą pastatytas plytų mūro vandentiekio bokštas. Tai vienas iš nedaugelio išlikusių tarpukario laikotarpio statybos vandentiekio bokštų Lietuvoje. Šiuo metu Radviliškio lokomotyvų ir prekių vagonų depai yra vieni svarbiausių ir didžiausių bendrovės „Lietuvos geležinkeliai“ objektų.

Į kultūros vertybių registrą įtrauktas ir Baisogalos geležinkelio stoties statinių kompleksas (XIX a. pab.–XX a. pr.). Istorija byloja, kad 1871 m. rugsėjo 4 dieną atidarius Kauno–Liepojos geležinkelio liniją, šiame krašte buvo pastatyta stotis, kuri gavo pavadinimą nuo Baisogalos bažnytkaimio, buvusio už kelių kilometrų. O visai netrukus netoli stoties susikūrė naujas miestelis – antroji Baisogala, dabar vadinama Baisogalos priestočiu²⁹. Kompleksą sudaro:

- Baisogalos geležinkelio stotis;
- Vandentiekio bokštas;
- Baisogalos geležinkelio stoties statinių komplekso rampa.

Šių geležinkelių reikšmė Radviliškio rajonui ir miestui itin didelė, kadangi Radviliškis daugelyje šaltinių minimas kaip „geležinkelių miestas“. Šių objektų istorija taip pat įdomi, nors viešojoje erdvėje ir nerandama daug informacijos.

Radviliškio Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčios varpinė – išskirtinis objektas, esantis Radviliškio mieste. Tai – romantizmo stiliaus architektūrinis paminklas. Senoji Radviliškio bažnyčia pirmą kartą paminėta 1597 m., 1619 m. įkurta parapija. Deja, 1868 m. bažnyčia buvo sunaikinta kilusio gaisro, ištirdžiusio net varpus. Vėliau bažnyčia buvo atstatyta – 1870 m. klebonas kun. Juozapas Bartkevičius pastatė Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčią, kuri sudegė per Antrąjį pasaulinį karą. Dabartinė bažnyčia 1945 m. įrengta mūriniame, vokiečių belaisvių statytame pastate. Perstatyta 1987 m. parapijiečių ir tuomečio klebono kunigo Liongino Vaičiulionio pastangomis. 1989 m. prie bažnyčios varpinės pastatyti trys kryžiai – paminklas stalinizmo aukoms atminti (autoriai V. Vaicekauskas, E. Gaubas ir A. Dovydaitis). Išliko liaudies architektūros formų 5 tarpinių varpinė, statyta 1876 m. Šalyje išlikę tik du tokie paminklai – Smilgiuose (Panevėžio rajonas) ir Radviliškyje. Savo forma, dydžiu ir autentiška puošyba varpinė nustelbia netgi pačią bažnyčią. Originalių formų varpinė savotiškai tampa ne tik šios bažnyčios, bet ir viso per amžius vis nukentėdavusio Radviliškio simboliu. Nors varpinė taip pat degė net du kartus, šiandien ji restauruota. Išskirtinis objektas gali tapti istoriniu apžvalgos bokštu³⁰.

Pažymėtina, kad Radviliškio rajone gausu ir kitų kultūros vertybių, įtrauktų į Kultūros paveldo objektų stebėsenos sąrašą. Šie objektai įprasminami ir kitais įvairiais būdais – yra parengtas Radviliškio rajono savivaldybėje išnykusių kaimų žemėlapis, mokslinis žinytas „Senosios Radviliškio rajono kaimų kapinės“, leidinys „Iškalbingi praeities ženklai. Kultūros paveldo objektai Radviliškio rajone“ (2019 m.) ir kt., reikšmingai prisidedantys prie krašto paveldo objektų tyrimų ir istorinės atminties puoselėjimo bei kraštotyros darbų.

²⁹ Kultūros paveldo svarba ir reikšmė Radviliškio rajone: istorinis geležinkelio bėgių blyksnis. Prieiga per internetą: <https://www.radviliskionaujienos.lt/kulturos-paveldo-svarba-ir-reiksme-radviliskio-rajone-istorinis-gelezinkelio-begiu-blyksnis-2225>.

³⁰ Kelioninė rokiruotė: apžvalgos bokštus keičiam į istorinius! Vilniaus galerija. Prieiga per internetą: <https://vilniausgalerija.lt/2021/11/05/kelionine-rokiruote-apzvalgos-bokstus-keiciam-i-istorinius/>.

3.7.2. Kilnojamosios kultūros vertybės

Kultūros vertybių registre užregistruotos 28 Radviliškio rajono kilnojamosios kultūros vertybės. Beveik visos šios vertybės – religinio paveldo objektai, t. y. paveikslai, skulptūros, arnotai, monstrancijos, žvakidės ir pan. Taip pat į kilnojamųjų kultūros vertybių sąrašą įtrauktas ir technikos paminklas – garvežys TE-4567. Garvežio priekinėje dalyje ant raudonos buferinės dėžės yra įrašas „TE-4567“, o priekyje ant dūmtraukio – „LG“ raidės. Objekto atsiradimo data – 1944 m., pagaminimo vieta – Vokietija. Geležinkelis tapo neatsiejama Radviliškio miesto įvaizdžio dalimi. Stotis ir jos statiniai per beveik pusantro šimto metų išlaikė susiklosčiusį autentišką planą, funkcijas, įvairių laikotarpių techniką ir įrangą. 2005 m. stoties kompleksas įrašytas į LR Kultūros vertybių registrą.

3.8. Kultūros keliai, maršrutai ir žemėlapiai

Radviliškio turizmo informacijos centro interneto svetainėje iš viso pateikiami 26 maršrutai, susiję su krašto lankytiniais objektais ir kultūros keliais. Šie maršrutai apima įvairias veiklas – keliavimą pėsčiomis, dviračiu ar kita pasirinkta transporto priemone. Sudaryti maršrutai po Vytauto Didžiojo atminimo vietas, „Žymių asmenų pėdsakais“, kelias pagal Radviliškio krašto legendas ir padavimus, malūnų kelias ir kt. Vieni išskirtinių kultūros kelių – tarptautinio Šv. Jokūbo kelio dalis Lietuvoje *Camino Lituano*, į kurį įtrauktas ir Radviliškio rajonas, 2021 m. parengtas išskirtinis kultūros kelias „Pirklių ir pašto keliu per Radviliškio rajoną“.

Radviliškio rajonas prijungtas prie *Camino Lituano*. Tai pirmas ir vienintelis savarankiškai keliauti paruoštas 500 kilometrų šiuolaikinis piligrimų kelias, besidriekiantis per visą Lietuvą ir prisijungiantis prie Europos tarptautinio Šv. Jokūbo kelių tinklo. Šv. Jokūbo kelio atkarpa Radviliškio rajone driekiasi 23 km, maršrutas įveikiamas per 6 val. Kelio atkarpos pradžia Radviliškio rajone – Šniukonių kaimas. Toliau maršrutas driekiasi pro Kleboniškių kaimo buties muziejų, Burbiškio dvaro istorijos muziejų, aplankant dvarą ir vieną iš išskirtinių Radviliškio rajono kaimo bažnyčių – Dambavos Dievo Apvaizdos bažnyčią, kuri yra įtraukta į Kultūros vertybių registrą. Atkarpa užbaigiama Vadaktuose³¹.

Kultūros kelias „Pirklių ir pašto keliu per Radviliškio rajoną“ skirtas susipažinti su archeologija, mitologija, tradiciniais amatais ir kulinariniu paveldu Radviliškio krašte, tai pat dvarais, bažnyčiomis, etnografiniu kaimui ir kaimo bendruomenėmis. Kultūros keliu populiarinama pašto ir pirklių kelių istorija Radviliškio rajone – būtent toks kelias driekėsi rajono teritorijoje. Šis kelias prasidėjo nuo Varšuvos, ėjo per Kauną, Kėdainius, Baisogalą, Šeduvą, Raginėnus iki Rygos. Rašytiniuose šaltiniuose Baisogalos pašto stotis minima nuo 1770 m., tuo tarpu Šeduvos pašto stotis – nuo 1779 m. Būtent senosios pašto stotys buvo svarbios susisiekimui, prie daugumos jų veikdavo ir užvažiuojamieji namai, kuriuose keliaujantys pirkliai ir paštininkai galėdavo pailsėti, pernaktoti ir pasikeisti kelionėse nuvargusius arklius³². Į kelią ir interaktyvų maršrutą įtraukta 14 lankytinų vietų ir objektų³³.

Kultūros, istorijos ir turizmo populiarinimui pasitelkiamos ir interaktyvios priemonės.

³¹ *Camino Lituano*. Prieiga per internetą: <https://caminolituano.com/home-2/burbiskis-vadaktai/>.

³² Radviliškio turizmo informacijos centras. Prieiga per internetą: www.inforadviliskis.lt/pramogos-ka-veikti/pirkliu-ir-pasto-keliu-per-radviliskio-rajona/.

³³ Kultūros kelio žemėlapis. Prieiga per internetą: storymaps.arcgis.com/stories/3ae6f60aa36e419db3b5bad7f8854ae9.

Radviliškio TIC interneto svetainėje pateiktas virtualus turas „*Radviliškio krašto etnokultūros keliu*“. Šis turas – tai moderni, interaktyvi, šiuolaikinių technologijų sprendimais pagrįsta edukacinė kultūros pažinimo priemonė, skirta Lietuvos ir užsienio vartotojui susipažinti su Radviliškio krašto etnokultūrinėmis tradicijomis puoselėjančiomis įstaigomis, krašto tautodailininkais, kūrėjais, autentiškais jų rankų darbo meno kūriniais. 2021 m. sukurtas pasakojimų žemėlapis „*Gimtojo žodžio kūrėjai ir puoselėtojai Radviliškio rajone*“, naudojantis *ArcGIS Online* platforma. Žemėlapyje skelbiamos įvairių kūrėjų nuotraukos, aprašymai, nurodytos jų gimimo vietos.

3.9. Informacijos sklaida

Kultūros sklaida Radviliškio rajone vykdoma pasitelkiant įvairias informacines priemones ir komunikacijos kanalus – internetinę erdvę ir socialinius tinklus, vietos spaudą, televiziją, leidinius. Pirmiausia apžvelgiama kultūros įstaigų naudojamų sklaidos kanalų internetinėje erdvėje situacija.

Radviliškio miesto kultūros centras. Interneto svetainėje www.radviliskiokc.lt/ galima rasti būsimų renginių kalendorių, įvykusių renginių informaciją, naujienų skiltį, informaciją apie projektus, edukacijas (neformalųjį švietimą, Kultūros pasą, kūrybines dirbtuves), paslaugų įkainius, meno kolektyvus, administracinę ir įstaigos informaciją, kontaktinę informaciją, skelbimus. Interneto svetainė atnaujinta, moderni ir patogi vartotojui. Yra tiesioginė nuoroda į „Facebook“ paskyrą, kurioje aktyviai dalijamasi informacija apie kultūros renginius ir kitas centro veiklas.

Radviliškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka. Interneto svetainėje www.radviliskibiblioteka.lt/lt/ pateikiama administracinė ir įstaigos veiklos informacija, naujienų skiltis, informacija apie renginius, edukacines programas, leidybą, teisės aktus, naujas knygas, skiltis „Klausk bibliotekininko“, informacija apie 1,2 proc. paramos skyrimą, *iBiblioteką*. Atskiroje meniu juostoje pateikiama informacija apie kraštotyros darbus, Radviliškio TIC veiklą, bibliotekos filialus, informacija vaikams. Yra nuoroda į „Facebook“ puslapį, aktyvios reklamjuostės. Interneto svetainės dizainas patogus vartotojui.

Daugyvenės kultūros istorijos muziejus-draustinis. Interneto svetainėje www.daugyvenesmuziejus.lt/ pateikiama administracinė ir veiklos informacija, informacija apie muziejaus tikslus ir uždavinius, skyrius, informacija apie edukacijas, įvairias veiklas ir paslaugas, muziejaus metraštis, galerija, naujienos, renginių kalendorius, virtualios parodos, informacija apie muziejaus leidinius, publikacijas, tyrinėjimus, nuorodos į socialinius tinklus ir kt. Interneto svetainės dizainas modernus, patogus vartotojui.

Šeduvos kultūros ir amatų centras. Interneto svetainėje www.seduvoskultura.lt/ pateikiama administracinė ir veiklos informacija, renginių kalendorius, naujienų skiltis, informacija apie projektus, parodas, edukacijas, kolektyvus, kontaktinę informaciją. Pagrindiniame puslapyje pateikiama ir nuoroda į virtualų turą „Kelonė laiku“. Yra tiesioginė nuoroda į „Facebook“ paskyrą, kurioje aktyviai dalijamasi informacija apie kultūros renginius ir kitas centro veiklas. Interneto svetainės dizainas patogus vartotojui.

Radviliškio rajono savivaldybės etninės kultūros ir amatų centras. Interneto svetainėje pakirsiniodvaras.lt/ pateikiama naujienų skiltis, administracinė ir veiklos informacija, edukacinių programų, amatininkų ir etnokultūros puoselėjimo informacija, galerija, kontaktinė informacija ir nuoroda į „Facebook“ puslapį. Interneto svetainės dizainas gali kelti nepatogumų dėl naujienų skiltyje pateikiamų didelių nuotraukų.

Baisogalos kultūros centras. Interneto svetainėje baisogaloskc.lt/ pateikiama administracinė ir veiklos informacija, naujienų skiltis, informacija apie kolektyvus, renginius (pradiniame puslapyje pateikiamas ir renginių kalendorius), paslaugas, veiklos sritis, meniu pateikiamos atskiros skiltys korupcijos prevencijai ir duomenų apsaugai. Pateikiama nuoroda į „Facebook“ puslapį. Interneto svetainės dizainas iš esmės patogus vartotojui, išskyrus plačią meniu ir išsiskleidžiančių langų juostą.

Turizmo informacijos centro interneto svetainėje www.inforadviliskis.lt/ pateikiama informacija, susijusi su visais rajono lankytiniais objektais, aktyviomis pramogomis, edukacijomis, informacija apie maitinimo ir apgyvendinimo įstaigas. Taip pat pateikiamas bendras rajono renginių kalendorius, yra nuoroda į centro „Facebook“ puslapį.

Radviliškio rajono savivaldybės administracijos interneto puslapyje galima rasti atskiras meniu skiltis „Kultūra“ ir „Kultūros paveldas“. Skiltyje „Kultūra“ pateikiama informacija apie kultūros naujienas, masinių renginių organizavimo tvarką, Europos žmonių festivalį 2018, kultūros įstaigas, apdovanojimus, finansavimo galimybes, Kultūros ir meno tarybos patvirtinimo informacija (buvusi Visuomeninė kultūros taryba), skyriaus informacija. Skiltyje „Kultūros paveldas“ pateikiama visa su paveldo tvarkymu, tyrimais ir interaktyviomis paveldo pažinimo priemonėmis susijusi informacija.

Kultūros įstaigos vykstančius renginius viešina vietinėje spaudoje, kurioje ir po įvykusių renginių pateikiami straipsniai. Pastebima, kad naujienų portaluose rengiami ir viešinami straipsniai apie kultūros situaciją rajone bendrai – įvykusių renginius, įstaigų veiklą, paveldo objektų būklę, kultūros sektoriaus iniciatyvas ir kt. Informacija apie kultūrinės veiklas fiziškai pateikiama ir kultūros įstaigose, skelbimų lentose ir kt. Informacija apie kultūros situaciją Radviliškio rajone viešinama ir Šiaulių apskrities televizijoje ir televizijos „Youtube“ paskyroje. Čia viešinama laida „Radviliškis šiandien ir rytoj“, kurioje kalbama apie kultūros sektoriaus aktualijas.

Informacijos apie krašto istoriją sklaidai reikšmingi ir leidybos darbai – Radviliškio rajono savivaldybės viešosios bibliotekos rengiami bibliotekų metraščiai, renkami ir saugomi istoriniai, etnografiniai, tautosakos, archeologijos kraštiečių leidiniai, viešinamas Radviliškio krašto iškilų asmenų sukakčių kalendorius. Reikšmingas leidinys – „Radviliškio kraštas“, kurio leidybą remia Radviliškio rajono savivaldybė. Nurodoma, kad leidinio skaitytojai gali susipažinti su krašto šviesuoliais ir jų darbais, praeityje nusipelnusiais kraštiečiais, svarbiais istoriniais įvykiais, reikšmingais kultūros objektais. Taip pat – Daugyvenės kultūros istorijos muziejaus-draustinio vykdoma Radviliškio krašto ir regiono istorijos bei paveldo sklaida. Muziejus rengia ir publikuoja Radviliškio krašto istorijai ir paveldo objektams aktualizuoti skirtus leidinius, organizuoja paveldo ir krašto istorijai skirtas konferencijas, seminarus.

Rekomendacijos informacijos sklaidos procesams tobulinti:

- suformuoti pozicionavimo žinutę, kuria būtų visiems suprantamai komunikuojamas Radviliškio rajono kultūros sektoriaus išskirtinumas, sukuriant ir vizualinį identitetą;
- daugiau dėmesio skirti rinkodaros elementams, susijusiems su kultūros produkto ar paslaugų reklama, platinimu, ir kultūros rinkos tyrimams³⁴;
- atlikti rinkos tyrimus ir parengti rinkodaros strategiją³⁵;
- skirti didesnę dėmesį rinkodaros specialistų kompetencijoms tobulinti;

³⁴ Krukauskienė E. Rinkodaros priemonės kultūros įstaigų veikloje. Prieiga per internetą: <https://www.scribd.com/document/53814189/Kulturos-rinkodara-Krukauskiene>.

³⁵ Lietuvos Respublikos kultūros ministro valdymo srities įstaigų (muziejų ir bibliotekų) rinkodaros vertinimas ir rekomendacijos rinkodaros strategijų vystymui. Marketingo gairės.

- taikyti inovatyvias, netipines komunikacijos priemones, tikslingai komunikuojant formuoti kultūros įstaigų įvaizdį;
- rekomenduotina pasitelkti išorinius kūrybinio sektoriaus profesionalus, gebančius įgyvendinti situacijos tyrimo, problemų, susijusių su rinkodara, iškėlimo ir inovacijų kūrimo procesus;
- komunikacines priemones pritaikyti prie vartotojų poreikių, suvienodinti komunikaciją išskyrus tikslines grupes (skirtingai komunikuojama socialiniuose tinkluose „Instagram“, „Facebook“, vietinėje spaudoje ir kt. priemonėse).

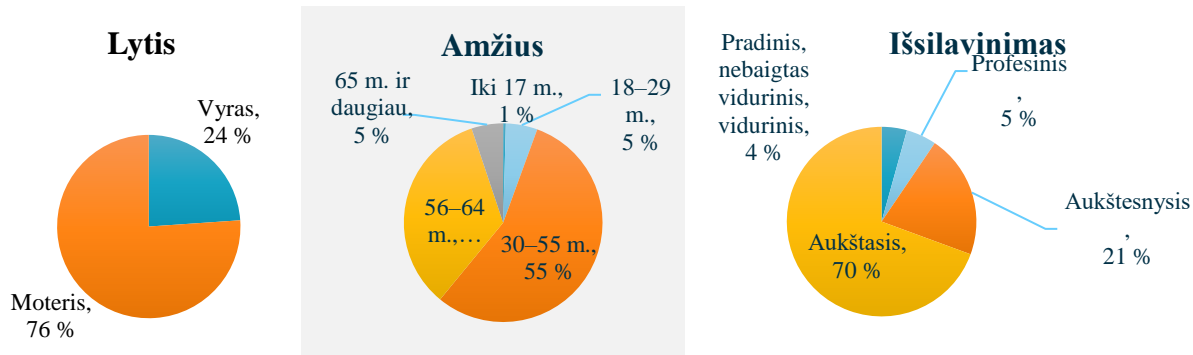
4. RADVILIŠKIO RAJONO GYVENTOJŲ APKLAUSOS REZULTATŲ ANALIZĖ

Rengiant KS, 2022 m. sausio 5–vasario 5 d. vykdyta Radviliškio rajono gyventojų apklausa. Gyventojų buvo klausiama, kokį kultūrinį gyvenimą rajone jie mato šiandien ir kokius lūkesčius turi kultūros sektoriaus plėtrai ateityje. Apklausa vykdyta taikant kiekybinio tyrimo metodologiją, apklausiant gyventojus pagal standartizuotą klausimyną internetu ir raštu. Tyrime dalyvavo 254 respondentai (236 iš jų atsakymus pateikė internetu). Tyrimo klausimyną sudarė 6 klausimų grupės ir 34 klausimai. Klausimų grupės:

- 1) demografiniai klausimai;
- 2) kultūros paslaugų prieinamumas;
- 3) kultūros paslaugų vartojimas;
- 4) pasitenkinimas kultūros paslaugomis;
- 5) kultūros paveldo objektai ir jų priežiūra;
- 6) kultūros paslaugų poreikis.

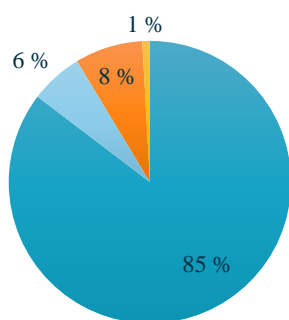
4.1. Demografiniai klausimai

Pirmoji klausimų grupė apibrėžia apklausoje dalyvavusių respondentų demografines charakteristikas. Iš pateiktų atsakymų galima matyti, kad didžioji dalis apklausoje dalyvavusių asmenų yra moterys (76 %), kiek mažiau – vyrų (24 %). Dauguma apklaustųjų priklauso 30–55 m. (55 %) ir 56–64 m. (34 %) amžiaus grupėms. Tik 5 proc. iš apklausoje dalyvavusiųjų – jaunimas (18–29 m.), respondentų iki 17 m. amžiaus buvo tik 1 proc. Taip pat didžioji dalis respondentų nurodė, kad turi aukštąjį (70 %) arba aukštesnįjį (21 %) išsilavinimą.

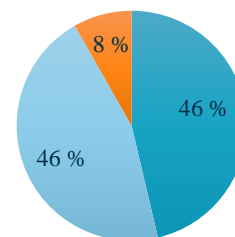
85 proc. respondentų nurodė, kad yra dirbantys asmenys (verslininkai, dirbantys žemės ūkyje, aukščiausios ar vidurinės grandies vadovai, specialistai, tarnautojai, darbininkai ir kita), 8 proc. – pensininkai, 6 proc. – nedirbantys asmenys, 1 proc. – moksleiviai arba studentai. Vertinant apklausoje dalyvavusių respondentų šeimos narių skaičių, pastebima, kad lygiai po 46 proc. buvo asmenų gyvenančių 1–2 arba 3–4 asmenų šeimoje.

Užsiėmimas

- Dirbantis asmuo (verslininkas, dirbantis žemės ūkyje, aukščiausios ar vidurinės grandies vadovas, specialistas, tarnautojas, darbininkas ir kita)
- Nedirbantis asmuo (bedarbis, namų šeimininkas / asmuo, esantis motinystės (tėvystės) / vaiko priežiūros atostogose)
- Pensininkas (pensininkas (nedirbantis), žmogus su negalia)
- Moksleivis / studentas

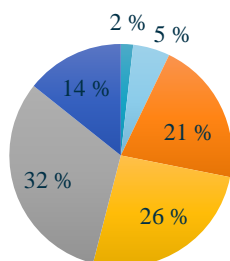
Šeimos narių skaičius

- 1-2 asmenys
- 3-4 asmenys
- 5 ir daugiau

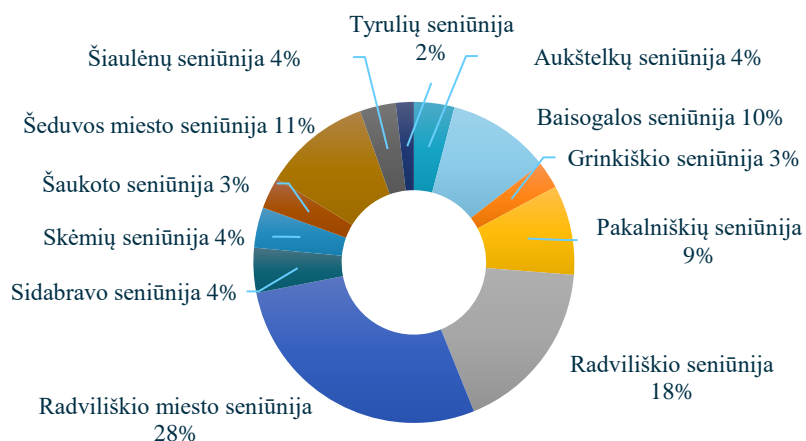
Respondentų pasiskirstymas pagal vidutines pajamas, gaunamas per mėnesį, gana tolygus. Pagal respondentų gyvenamąją vietą pastebima, kad didžioji dalis apklausoje dalyvavusių respondentų gyvena Radviliškio miesto (28 %) arba Radviliškio rajono (18 %) seniūnijose. Mažiausia respondentų dalis nurodė, kad gyvena Tyrulių (2 %) ir Šaukoto (3 %) seniūnijose.

Vidutinės respondento šeimos pajamos per mėnesį

- iki 129 Eur
- 130–415 Eur
- 416–730 Eur
- 731–1000 Eur
- 1001–2000 Eur
- 2001 Eur ir daugiau

Gyvenamoji seniūnija

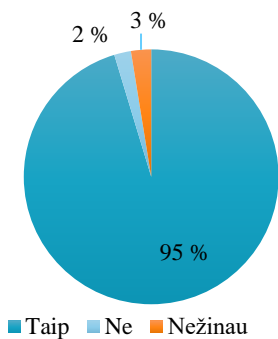
Pagal respondentams būdingas demografines charakteristikas galima sudaryti vidutinio respondento portretą. Tai yra 30–55 m. moteris, dirbanti ir turinti aukštąjį išsilavinimą, gyvenanti Radviliškio miesto seniūnijoje, 3–4 asmenų šeimoje, kurios pajamos per mėnesį siekia 1 001–2 000 Eur.

4.2. Kultūros paslaugų prieinamumas

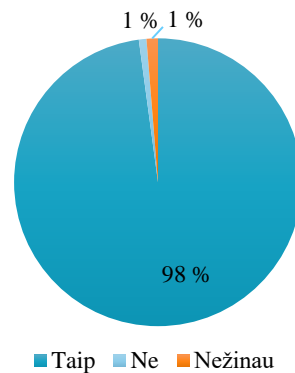
Antroji klausimų grupė – klausimai apie kultūros paslaugų prieinamumą. Respondentai atsakė į 6 klausimus šioje klausimų grupėje, įvertindami, kiek jiems prieinamos kultūros paslaugos Radviliškio rajone. Pirmasis klausimas (1.1) šioje grupėje – ar gyventojai apskritai domisi kultūriniu gyvenimu, renginiais, vykstančiais rajone. Į šį klausimą teigiamai atsakė net 95 proc. visų respondentų. Kitas

klausimas – ar seniūnijoje, kurioje respondentai gyvena, yra bent viena kultūros įstaiga, skyrius, kultūros namai ar kt. Net 98 proc. apklaustųjų nurodė, kad tokia įstaiga seniūnijoje, kurioje jie gyvena, veikia.

1.1. Ar domitės kultūriniu gyvenimu (renginiais, įstaigų veikla ir t. t.) Radviliškio rajone?

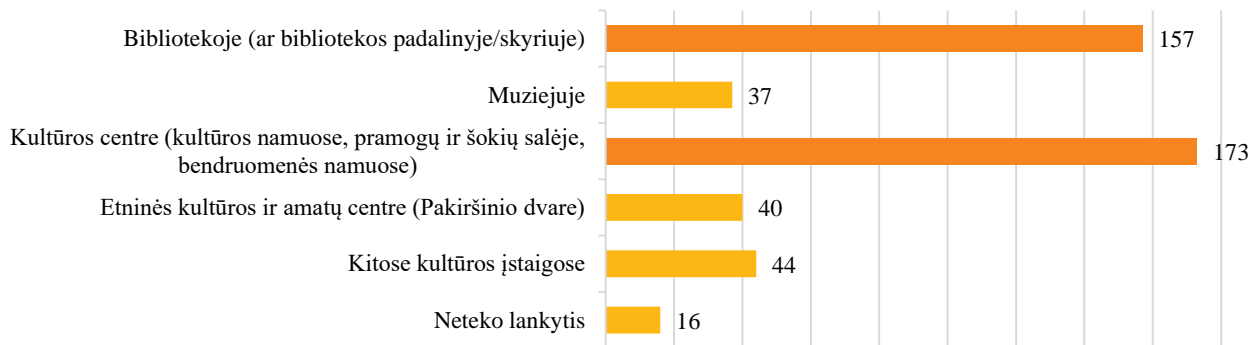

1.2. Ar Jūsų gyvenamojoje vietovėje veikia bent viena kultūros įstaiga ar skyrius (kultūros centras, biblioteka, muziejus, kultūros namai, pramogų ir šokių salė, bendruomenės namai ar kt.)?

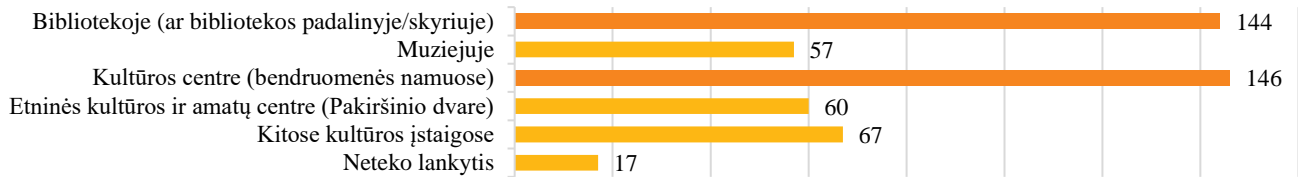
Kitu klausimu (1.3) siekta išsiaiškinti, kokiose kultūros įstaigose, veikiančiose jų gyvenamojoje vietovėje, daugiausia lankosi respondentai. Respondentai galėjo pasirinkti kelis atsakymų į klausimą variantus. Daugiausia jų nurodė, kad lankosi kultūros centre (ar kultūros namuose, pramogų ir šokių salėse, bendruomenės namuose) ir bibliotekoje (ar jos filialuose). Mažiausiai respondentų nurodė, kad jiems neteko lankytis nė vienoje iš išvardytų kultūros įstaigų.

1.3. Kurio tipo kultūros įstaigoje (-ose), veikiančioje (-ose) seniūnijoje, kurioje Jūs gyvenate, per pastaruosius 12 mėn. teko lankytis?

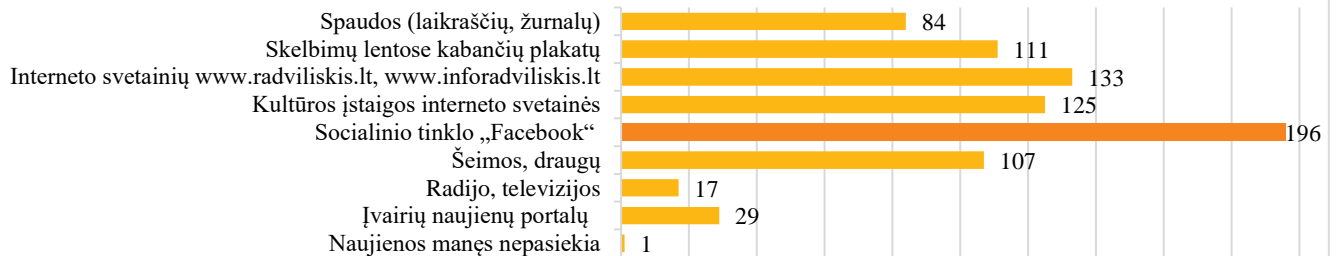
Atsakydami į 1.4 klausimą, kokiose kultūros įstaigose, veikiančiose visame Radviliškio rajone, jiems teko lankytis, respondentai taip pat nurodė, kad dažniausiai lankėsi kultūros centruose ir bibliotekoje. Mažiausiai respondentų ir šiame klausime nurodė, kad jiems neteko lankytis nė vienoje iš išvardytų kultūros įstaigų.

1.4. Kurio tipo įstaigoje (įstaigose), veikiančioje (-ose) visame Radviliškio rajone, per pastaruosius 12 mėn. teko lankytis?

Paklausti apie informacijos šaltinius, iš kurių sužino apie rajone vykstančius renginius, 24,41 proc. respondentų atsakė, kad iš „socialinio tinklo „Facebook“, 16,59 proc. – iš „internetu svetainių www.radviliskis.lt, www.inforadviliskis.lt“, 15,57 proc. – iš „kultūros įstaigos interneto svetainės“. Mažiausiai respondentų nurodė, kad apie rajone vykstančius renginius sužino iš „radijo, televizijos“ (2,12 %) ir „įvairių naujienų portalų“ (3,61 %). Respondentams buvo suteikta galimybė pateikti ir savo komentarus, tad vienas apklaustasis nurodė, kad informaciją gauna „iš *Vėriškių bibliotekos*“, o kitas respondentas teigė, kad nepakankama informacijos sklaida, nes „*bendruomenės renginių tenka ieškot su žiburiu, specialiai eiti prie skelbimų lentos, jie neskelbiami bendruomenės internetiniame puslapyje, neaptariami po renginio <...>*“, taip pat pasigendama ir sklandesnio seniūnijos darbuotojų bendradarbiavimo, įsitraukimo į viešinimo veiklas.

1.5. Iš kur sužinote informaciją apie renginius, vykstančius Radviliškio rajone?

Problematika

Nors didžioji respondentų dalis (95 %) nurodė, kad domisi kultūriniu gyvenimu Radviliškio rajone, išryškėjo informacijos sklaidos ir prieinamumo problema. Atsižvelgiant į tai, kad informacijos sklaidos priemonių gausa rajone plati (spauda, skelbimų lentos seniūnijose, Savivaldybės ir kultūros įstaigų interneto svetainės, socialinio tinklo „Facebook“ puslapiai), reikėtų stiprinti turimų informacinių išteklių žinomumą, nuosekliai didinant interneto svetainių lankytojų, socialinių tinklų paskyrų sekėjų skaičių, jų patrauklumą ir naudojimo paprastumą vartotojui. Didinant interneto svetainės www.inforadviliskis.lt žinomumą (ypač pateikto ir nuolat atnaujinamo renginių kalendoriaus), būtų stiprinamas ir gyventojų informuotumas apie visas rajone vykdomas kultūrinės veiklas – renginius, parodas, edukacijas, lankytinas vietas ir kt.

4.3. Kultūros paslaugų vartojimas

Į klausimą, ar gyventojai yra patenkinti viešųjų renginių pasiūla Radviliškio rajone (2.1), teigiamai atsakė 73 proc. respondentų. Atsakydami į šį klausimą respondentai taip pat turėjo galimybę pateikti savo komentarus, siūlymus.

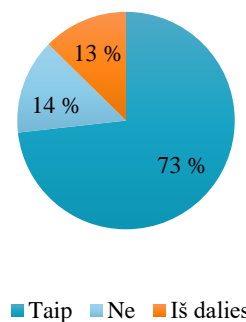
- **Teigiami vertinimai:** renginių daug, jie įvairūs, didelė pasiūla, geras kultūros centrų, bibliotekų darbas.

- **Neigiami vertinimai:** mažesnėse gyvenvietėse trūksta kultūrinių veiklų, neorganizuojami aukštą pridėtinę vertę turintys kultūriniai renginiai (mažai klasikos), mažai renginių, gyventojai neįtraukiami į kultūrinę veiklą bendruomenėse ar seniūnijose, kuriose gyvena, organizuojamoms veikloms (renginiai, parodos) trūksta konceptualumo.

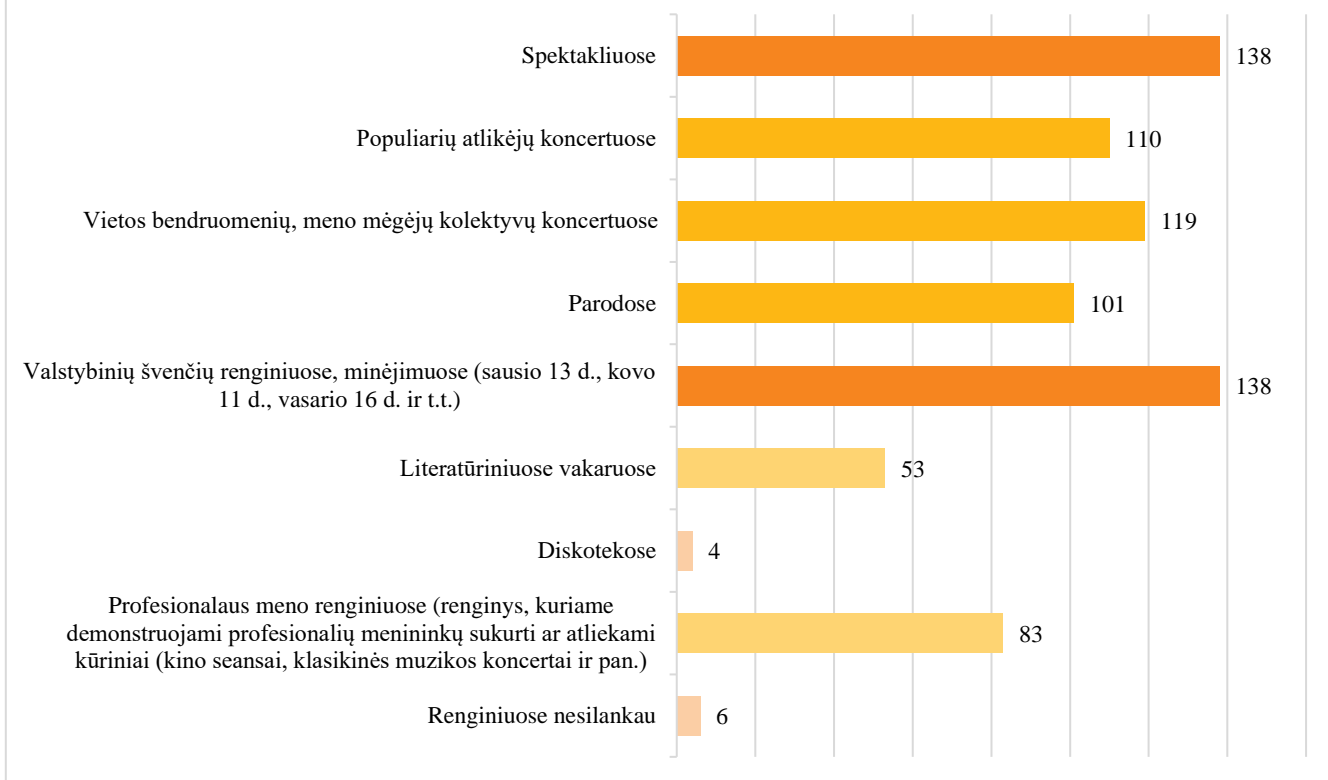
- **Vidutiniai vertinimai:** didelę įtaką renginių lankymui ir pasiūlai padarė pandemija, pasigendama įvairesnių žanrų, įdomesnių veiklų (žygių, teminių ekskursijų), nepakankamai dėmesio skiriama tradicijų ir etnokultūros puoselėjimui tarp jaunimo, neišnaudojamos sukurtos erdvės, nepakankamai išnaudojamas kultūrinis potencialas, trūksta krašto istorijos muziejaus rajone.

Į klausimą, kokiuose kultūriniuose renginiuose dažniausiai lankosi (2.2), respondentai taip pat galėjo atsakyti pasirinkdami kelis atsakymo variantus. Po 18,35 proc. atsakymų surinko variantai „Spektakliuose“ ir „Valstybinių švenčių minėjimuose“, nemažai teigiamų atsakymų sulaukė ir variantai „Vietos bendruomenių, meno mėgėjų kolektyvų koncertuose“ (15,82 %), „Populiarių atlikėjų koncertuose“ (14,63 %), „Parodose“ (13,43 %).

2.1. Ar esate patenkintas (-a) viešųjų kultūrinių renginių pasiūla Radviliškio rajone?

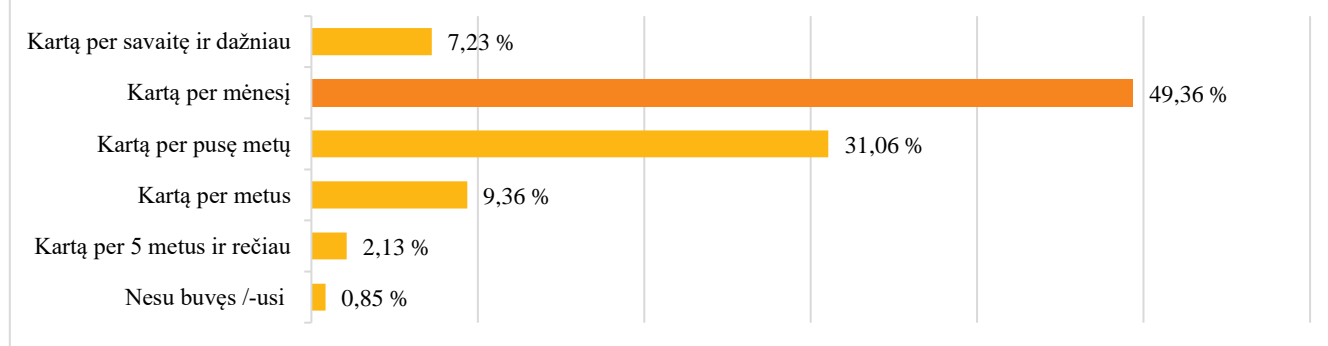

2.2. Kokiuose kultūrinuose renginiuose dažniausiai lankotės?

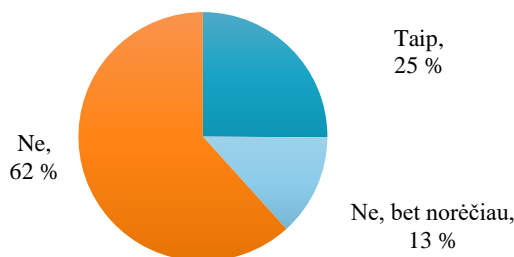
Kitu klausimu (2.3) respondentų prašyta įvertinti, kaip dažnai jie lankosi kultūrinuose renginiuose. Beveik pusė, arba 49,36 proc., respondentų nurodė, kad renginiuose lankosi kartą per mėnesį, 31,06 proc. – kartą per pusę metų.

2.3. Kaip dažnai lankotės viešuose kultūros renginiuose Radviliškio rajone?

62 proc. apklausoje dalyvavusių respondentų nurodė, kad nepriklauso Radviliškio rajono meno mėgėjų kolektyvams. 13 proc. nurodė, kad nepriklauso, tačiau norėtų dalyvauti jų veikloje. Vienas iš keturių respondentų, arba 25 proc. apklaustųjų, nurodė, kad meno mėgėjų kolektyvams priklauso.

2.4. Ar Jūs pats priklausote, dalyvaujate Radviliškio rajono mėgėjų meno kolektyvų veiklose?

2.5. Kiek pinigų vidutiniškai per mėnesį skirate kultūrinei veiklai?

Atsakant į klausimą, kiek vidutiniškai pinigų per mėnesį skiria kultūrinei veiklai, respondentų atsakymai pasiskirstė gana tolygiai. Didžioji dalis respondentų nurodė, kad kultūrinei veiklai skiria daugiau kaip 15 Eur (26 %), nuo 6 iki 10 Eur arba tik nemokamuose renginiuose lankosi po 22 proc., nuo 11 iki 15 Eur skiria 21 proc. apklaustųjų.

Problematika

75 proc. respondentų nurodė, kad yra patenkinti viešųjų renginių pasiūla rajone. Vis tik išryškėjo bendrieji vertinimai, kad mažesnėse gyvenvietėse koncentruojamasi į renginių kiekybę, o organizuojamiems renginiams trūksta conceptualumo, išskirtinumo, įdomesnių, netradicinių veiklų, nepakankamai dėmesio skiriama tradicijų ir etnokultūros puoselėjimui tarp **jaunimo**, jų supažindinimui su senaisiais amatais. Išryškėjo, kad daugiausia gyventojai linkę lankytis nemokamuose renginiuose arba per mėnesį yra pasiryžę tam skirti iki 15 Eur.

Svarbu ir tai, kad gyventojai nurodė, jog jie neįtraukiami į kultūrinės veiklas (ketvirtadalis respondentų dalyvauja mėgėjų meno kolektyvų veiklose, 13 proc. respondentų šių kolektyvų veikloje dalyvauti norėtų). Sprendžiant šias ir susijusias problemas, būtų galima stiprinti bendradarbiavimą tarp skirtingų įstaigų (skirtingų seniūnijų kultūros namus (pavyzdžiui, organizuojant seniūnijų kultūros maratonus), kultūros ir švietimo (integruojant kultūrinės edukacijas į ugdymo programą) ir kt.), taikyti aktyvesnes priemones gyventojų įsitraukimui į bendrus kūrybinius procesus, stiprinti kultūros vartojimo suvokimą per profesionaliojo meno sklaidą.

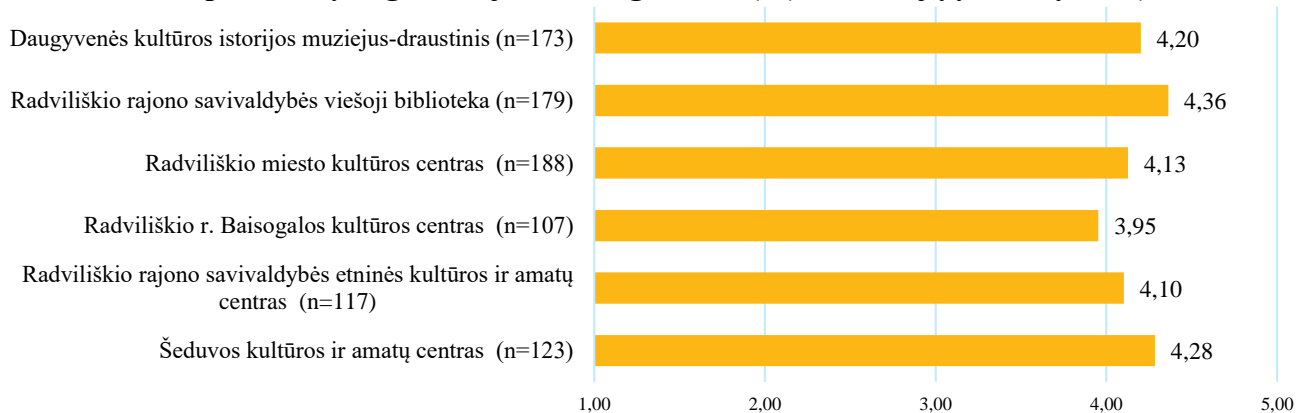
4.4. Pasitenkinimas kultūros paslaugomis

Šioje klausimų kategorijoje respondentai buvo paprašyti bendrai ir pagal tam tikras

charakteristikas įvertinti kultūros įstaigų paslaugų kokybę. Pagal gautus atsakymus ir jų vertes galutiniai atsakymai grafikuose pateikiami 5 balų skalėje (skalėje balai skiriami principu: 1 balas – labai blogai, 5 balai – labai gerai ir pan.).

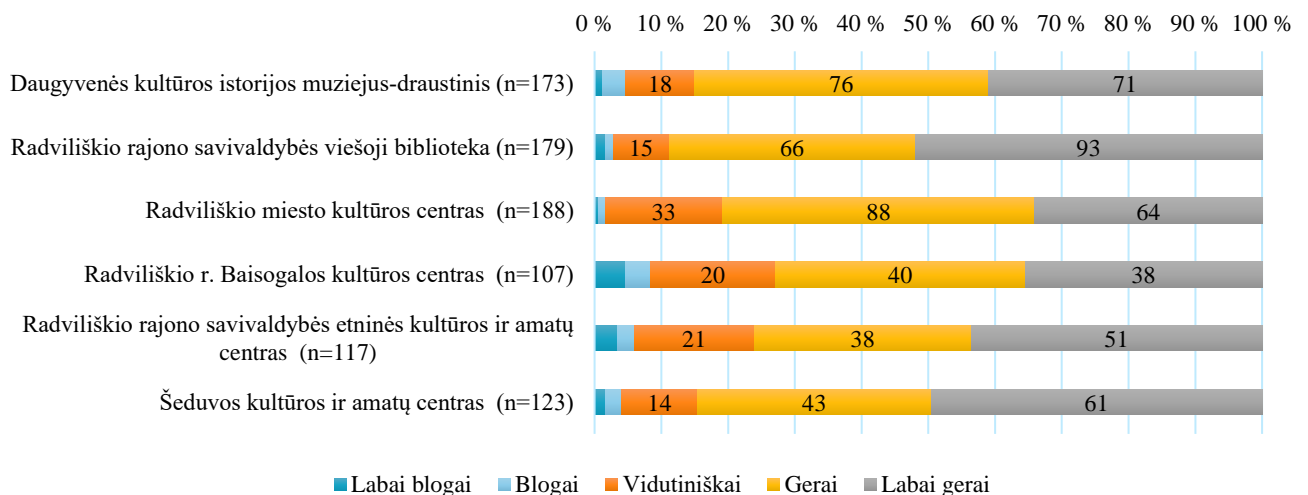
Svarbu pažymėti, kad bendrai vertindami kultūros įstaigų darbą (3.1 klausimas), didžioji dalis respondentų visas įstaigas įvertino gerai arba labai gerai. Geriausiai įvertintas Radviliškio rajono savivaldybės viešosios bibliotekos darbas (4,36 balai iš 5), kiek prasčiau (šioje vertinimo skalėje) – Baisogalos kultūros centro darbas (3,95 balai iš 5).

3.1. Kaip bendrai vertinate kultūros įstaigų darbą (teikiamas paslaugas, personalą, organizuojamus renginius ir (ar) veiklas, jų įvairovę ir kt.)?

Vertinant atsakymus į 3.1 klausimą pagal atskiras vertinimo kategorijas (labai blogai, blogai, vidutiniškai, gerai, labai gerai), galima matyti, kad visos įstaigos daugiausia vertintos gerai arba labai gerai.

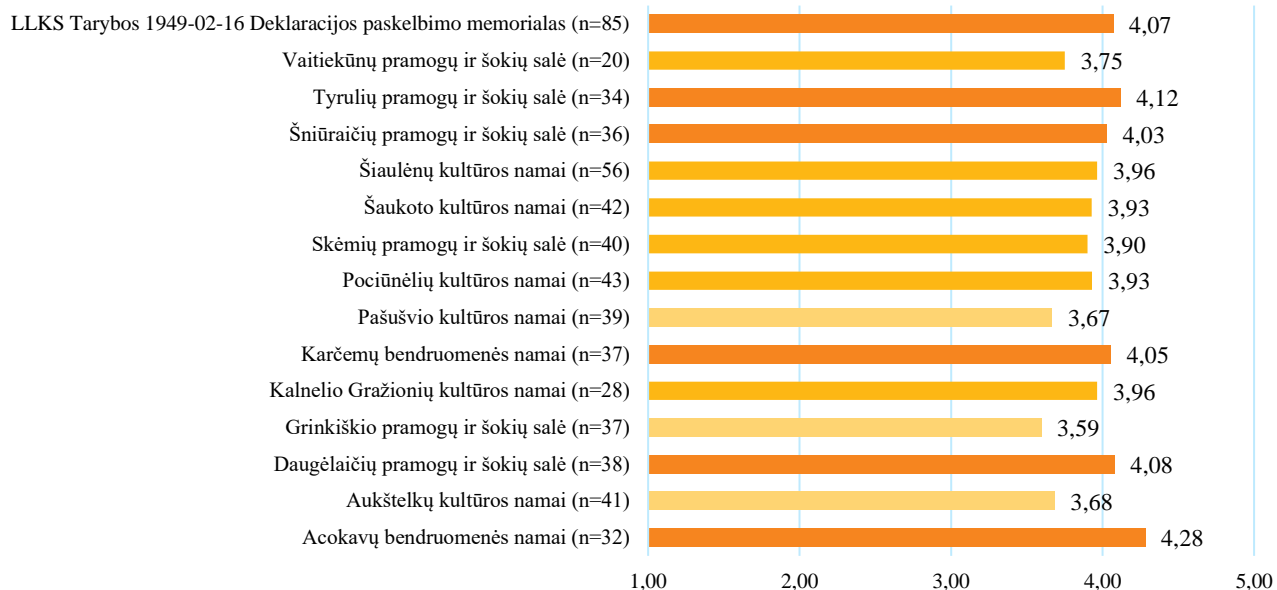
3.1. Kaip bendrai vertinate kultūros įstaigų darbą (teikiamas paslaugas, personalą, organizuojamus renginius ir (ar) veiklas, jų įvairovę ir kt.)?

Bendrai vertinant kultūros įstaigų, atliekančių kultūrinės funkcijas ir veikiančių prie seniūnijų, darbą (teikiamas paslaugas, organizuojamus renginius ir (ar) veiklas, jų įvairovę ir kt.; 3.2 klausimas), respondentų atsakymai pasiskirstė įvairiai. Daugiau nei 4 iš 5 balų vertinimo skalėje surinko Acokavų

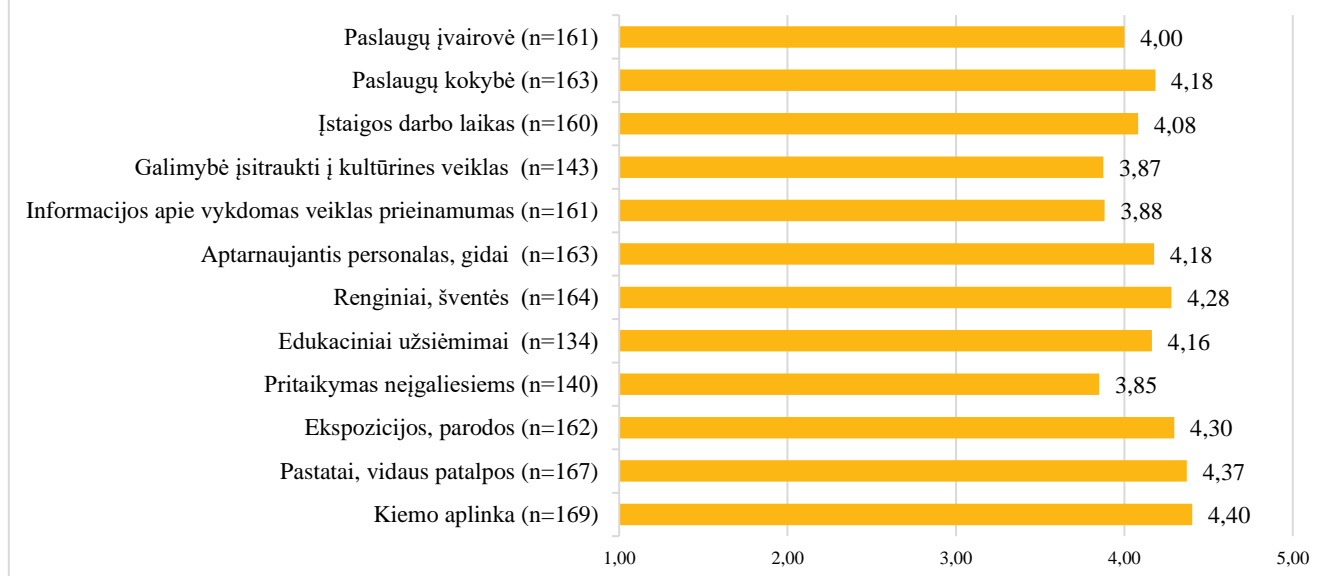
bendruomenė, Tyrulių, Daugėlaičių pramogų ir šokių salė, Karčemų bendruomenės namai.

3.2. Kaip bendrai vertinate kultūros įstaigų, atliekančių kultūrinės funkcijas ir veikiančių prie seniūnijų, darbą (teikiamas paslaugas, organizuojamus renginius ir (ar) veiklas, jų įvairovę ir kt.)?

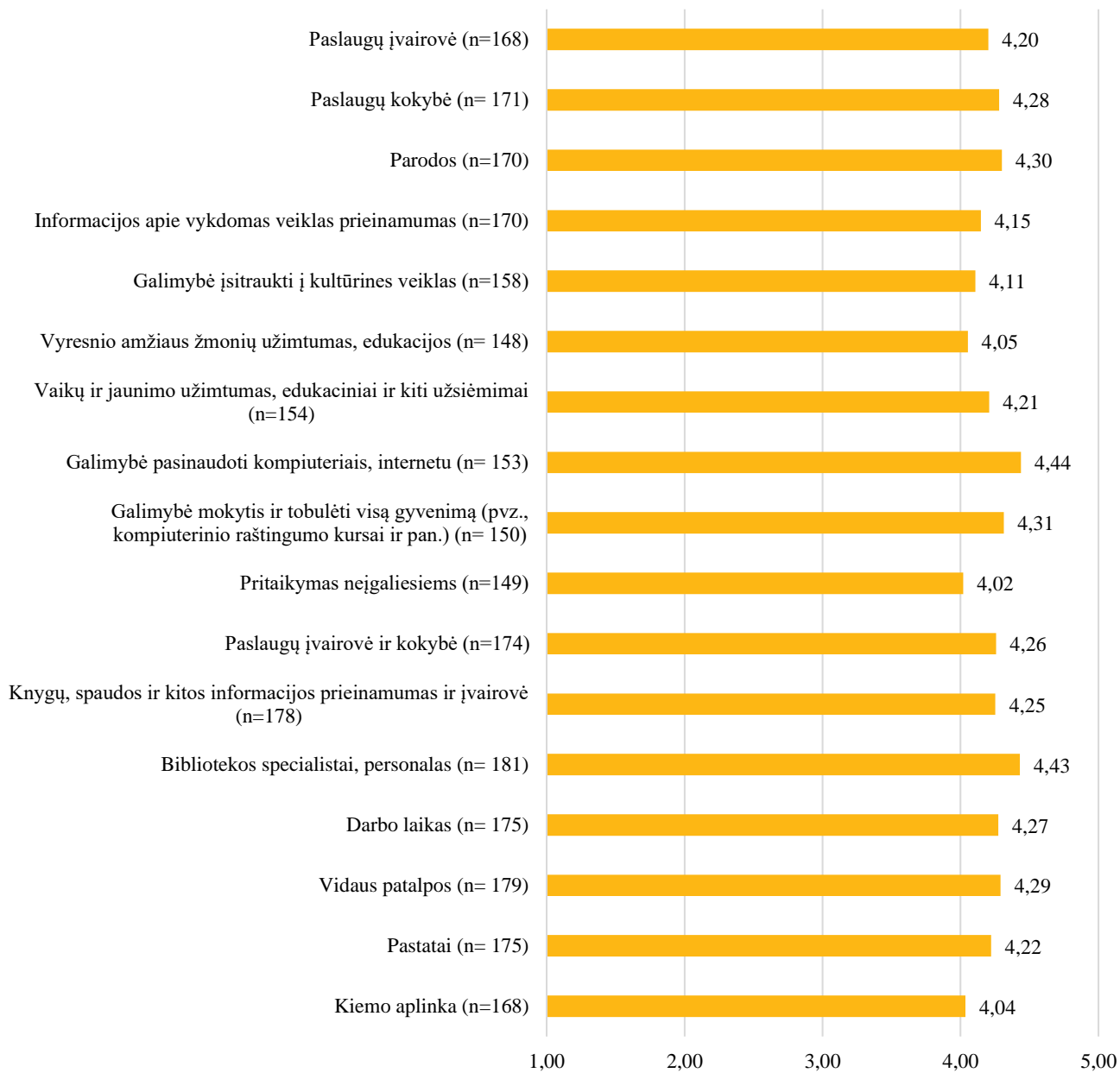

Kita klausimų grupė (3.3–3.8 klausimai) respondentai prašyti bendrai įvertinti kultūros įstaigų darbą pagal pateiktus kriterijus. Pateikti atsakymai ir apskaičiuota balų suma (5 balų vertinimo sistemoje ir reikšmė n – į klausimą atsakiusių respondentų skaičius) matoma pateiktuose paveiksluose toliau. Svarbu pastebėti, kad dauguma kriterijų įvertinti *gerai* arba *labai gerai*.

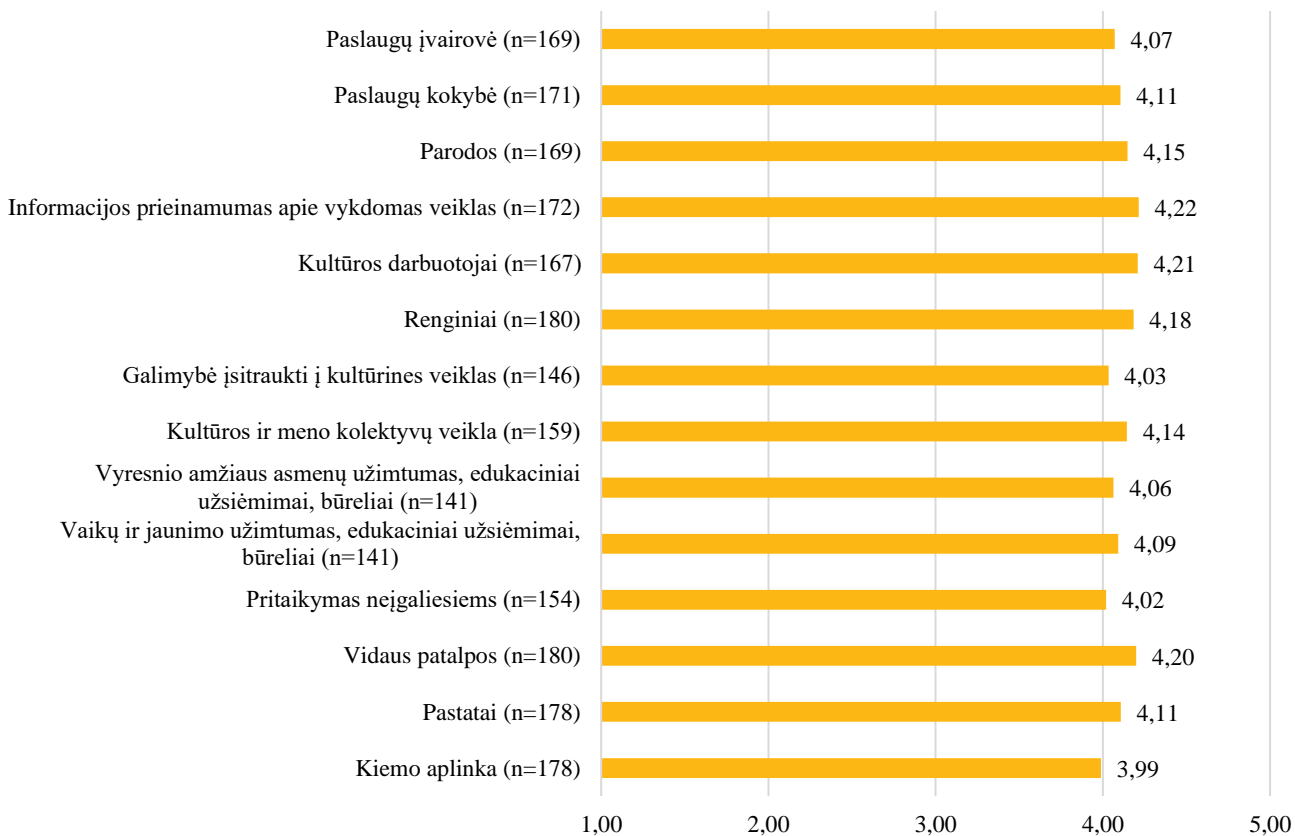
3.3. Jeigu teko lankytis Daugyvenės kultūros istorijos muziejuje-draustinyje ar dalyvauti veiklose, įvertinkite įstaigą pagal teikiamų paslaugų kokybę pateiktoje skalėje.

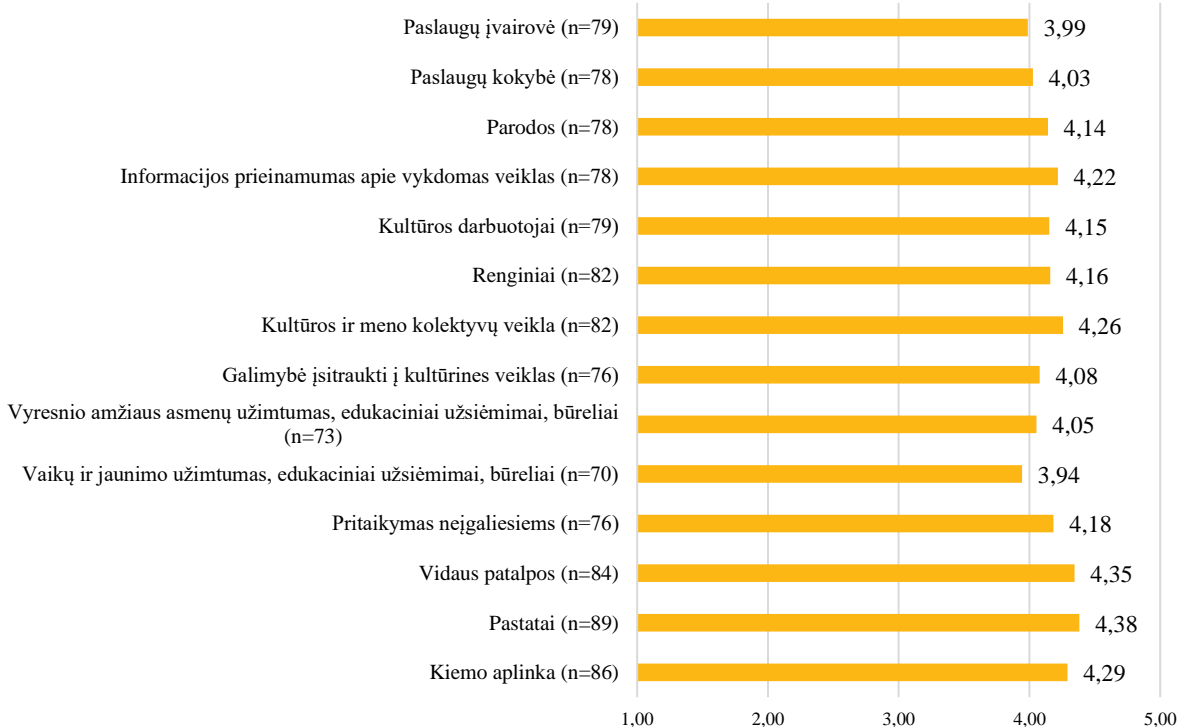
3.4. Jeigu teko lankytis Radviliškio rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje (padaliniuose, skyriuose) ar dalyvauti veiklose, įvertinkite įstaigą pagal teikiamų paslaugų kokybę pateiktoje skalėje.

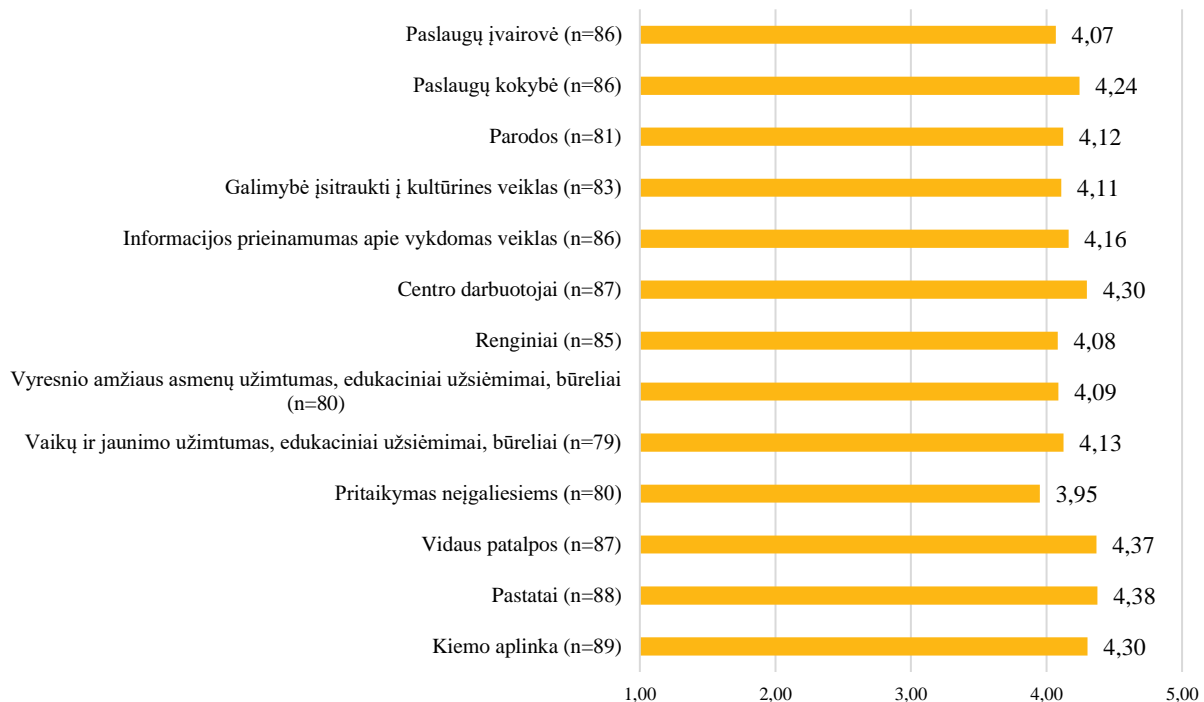
3.5. Jeigu teko lankytis Radviliškio miesto kultūros centre ar dalyvauti centro veiklose, įvertinkite įstaigą pagal teikiamų paslaugų kokybę pateiktoje skalėje.

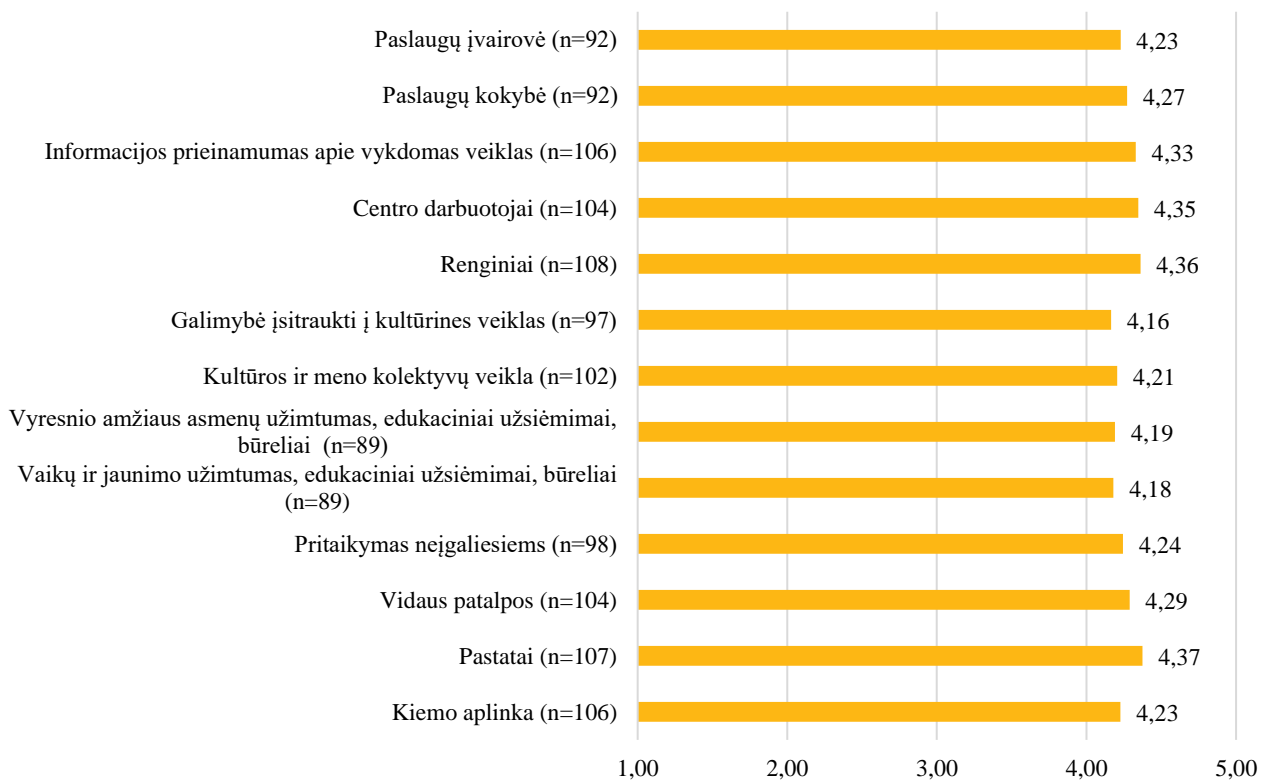
3.6. Jeigu teko lankytis Radviliškio r. Baisogalos kultūros centre ar dalyvauti centro veiklose, įvertinkite įstaigą pagal teikiamų paslaugų kokybę pateiktoje skalėje.

3.7. Jeigu teko lankytis Radviliškio rajono savivaldybės etninės kultūros ir amatų centre ar dalyvauti centro veiklose, įvertinkite įstaigą pagal teikiamų paslaugų kokybę pateiktoje skalėje.

3.8. Jeigu teko lankytis Šeduvos kultūros ir amatų centre ar dalyvauti centro veiklose, įvertinkite įstaigą pagal teikiamų paslaugų kokybę pateiktoje skalėje.

Į atvirą klausimą „Kalbant apie Radviliškio rajono kultūros įstaigas, kokius konkrečius jų trūkumus, problemas išvelgiate? Kaip būtų galima jas spręsti?“ (3.9) atsakymus pateikė 99 respondentai (41,2 %). Pagrindiniai susisteminti trūkumai ar problemos, kuriuos nurodė respondentai:

- **pandemijos įtaka** (apribojo dalyvavimą renginiuose);
- **nepakankamas finansavimas** (ypač seniūnijose, kultūros namų ar kultūros poreikiams pritaikytų patalpų remontui, reikėtų atnaujinti inventorių, dekoracijas; trūksta finansavimo vietos meno kolektyvams, kultūros darbuotojų atlyginimams)³⁶;
- **komunikacija** (nepakankama informacijos sklaida, neišnaudojami socialiniai tinklai, neatnaujintos kultūros įstaigų interneto svetainės);
- reikėtų skirti daugiau dėmesio amatams, tradicijoms, tarpkultūriniam dialogui, įstaigų bendradarbiavimui, darbuotojų kompetencijoms tobulinti;
- **įstaigos** (netenkina darbo laikas, trūksta krašto muziejaus, įstaigos konkuruoja tarpusavyje renginių kokybės sąskaita, mažai dėmesio skiriama iniciatyviems žmonėms, mažas žmonių įtraukimas į renginius);
- **renginiai** (daugiau profesionalaus meno, aukštos pridėtinės vertės kultūrinių renginių, orientuojamasi į kiekybę, itin mažai galimybių ir veiklų jaunimui, bendruomenei, tradicinių renginių, tos pačios veiklos ir renginiai kasmet, orientuota į vyresnio amžiaus žmones, pastebėta, kad ir patys žmonės turėtų viskuo labiau domėtis);
- **nepakankamas užimtumas** (jaunimo ir suaugusiųjų būreliai (pavyzdžiui, keramikos), veiklos kartoja, nėra naujumo);
- **seniūnijose** neprižiūrimas kultūros paveldas, trūksta finansavimo kultūrinei veiklai, objektų priežiūrai.

Į atvirą klausimą „Kaip manote, kokių kultūros įstaigų rajone trūksta? Arba, jeigu jų pakanka, kaip būtų galima reorganizuoti esamas?“ (3.10) atsakymus pateikė 64 respondentai. Bendrai susistemintus visus pateiktus atsakymus, galima išryškinti tokias tendencijas:

- **trūksta kraštotyros ar krašto istorijos muziejaus**, kuriame daugiau dėmesio būtų skiriama būtent Radviliškio krašto istorijai, visuomenės supažindinimui su ja per įvairias, įtraukias veiklas, edukacijas, interaktyvias ekspozicijas ir kt.;
- **kultūros paveldo priežiūra**. Rajone itin daug apleistų, netvarkomų ir nykstančių kultūros paveldo objektų ir vertybių, pavyzdžiui, Raudondvario dvaro pastatai ir teritorija;
- **kultūros įstaigų kiekis rajone optimalus**, tačiau reikėtų įvertinti jų teikiamų paslaugų kokybę, ypač kaimiškose seniūnijų teritorijose, kur trūksta aukštesnio lygio kultūros sklaidos. Pastebimas įstaigų koordinavimo ir bendradarbiavimo su bendruomene trūkumas. Vertinant teikiamas kultūros paslaugas, reikėtų atsižvelgti ir į nepakankamai išnaudojamas nestandartines erdves, kurias galima įveiklinti;
- **renginių įvairovės ir kokybės pasiūla**. Respondentai atkreipė dėmesį, kad rajone per metus organizuojama daugybė renginių, tačiau ne visada orientuojamasi į kokybę ar aukštą pridėtinę vertę, masiškumą, didesnę dalyvių skaičių;
- **daugiau dėmesio saviveiklininkams ir bendruomenei** („daugiau užsiėmimų lauke – ne visi drįsta užėiti į pastatus“), trūksta įdomių edukacinių programų, veiklų, klubų suaugusiems

³⁶ Respondentai konkrečiai nenurodė, kurioje seniūnijoje ar kurias patalpas reikia modernizuoti, atnaujinti inventorių.

(„stalo žaidimai, protmūšiai, karaoke, mokymai“ ir kt.), įdomių veiklų jaunimui („vietos, kur jam būti“, „humoro klubo vakarai“), trūksta ir daugiau skirtingų meno vadovų, jaunų, veiklių darbuotojų;

- **trūkstamos kultūros įstaigos** – kino teatras, koncertų salė, lauko estrada. Trūksta atminimo lentų ant pastatų, geležinkelio miesto istorijos įprasminimo, pavyzdžiui, „įrengti ar rekonstruoti seną geležinkelių gatvę“.

Problematika

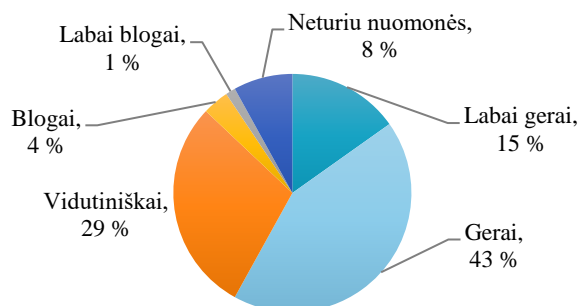
Bendrieji vertinimai atskleidė, kad gyventojai gerai arba labai gerai vertina rajone veikiančias kultūros įstaigas, tačiau atskirais atvejais pasigendama vykdomų renginių įvairovės ir kokybės. Matomas ir vertinamas kultūros įstaigų ir darbuotojų darbas, įgyvendinant įvairias iniciatyvas, tačiau pastebima naujų ir šiuolaikiškų meno formų ir įtraukaus gyventojų užimtumo stoka organizuojamose veiklose. Nurodyta, kad Radviliškio rajone trūksta krašto istorijos muziejaus, apie kurį pastaraisiais metais buvo nemažai kalbama. Muziejus leistų įprasminėti istoriją, tačiau turėtų veikti aktyviai ir interaktyviai, siekiant į veiklas įtraukti kuo daugiau žmonių ir skatinti nuolatinį lankymąsi jame. Pastebėtos ir problemos, susijusias su kultūros įstaigų, mėgėjų meno kolektyvų finansavimu.

Šios problemos gali būti sprendžiamos taikant nuoseklią kultūros politiką, orientuotą į bendruomenės kūrybiškumo skatinimą, pažintį su skirtingomis meno formomis, kvietimu bendrai kurti idėjas dėl kultūros formų išpildymo tiek mažesnėse gyvenamose bendruomenėse, tiek stiprinant įtraukios kultūros politiką rajono ar regioniniu mastu. Siekiant kultūros renginių išskirtinumo rajone, skatinama pasitelkti netradicines erdves ir sprendimus, pavyzdžiui, respondentų paminėtus protmūšius galima organizuoti sudarant krašto istorijos klausimynus, organizuojant skirtingų seniūnijų komandų renginį ir kt. Finansavimo klausimus galima spręsti ieškant rėmėjų (pavyzdžiui, mecenatų didesniems, tradiciniams renginiams), sukuriant kultūros įstaigų darbuotojų motyvacinę sistemą. Naujiems, jauniems ir iniciatyviems darbuotojams pritraukti taip pat reikėtų suformuoti atskiras priemones, didelį dėmesį skiriant iniciatyviam jaunimui ugdymo įstaigose – jų motyvavimui, įtraukimui.

4.5. Kultūros paveldo objektai ir jų priežiūra

Kalbant apie kultūros paveldo objektus, respondentų buvo klausiama, kaip jie vertina kultūros paveldo (piliakalnių, etnografinių sodybų ir t. t.) apsaugą ir pritaikymą viešiesiems poreikiams (bendruomeninėms veikloms, edukacijoms, kultūriniam turizmui ir pan.) Radviliškio rajone (4.1 klausimas). Bendras įvertinimas – 3,76 balai iš 5.

4.1. Kaip vertinate kultūros paveldo (piliakalnių, etnografinių sodybų ir t. t.) apsaugą ir pritaikymą viešiesiems poreikiams (bendruomeninėms veikloms, edukacijoms, kultūriniam turizmui ir pan.) Radviliškio rajone?

Atsakydami į klausimą, kokiuose kultūros paveldo (piliakalniai, etnografinės sodybos, dvarai ir kt.) objektuose teko jiems lankytis (4.2 klausimas), respondentai dažniausiai nurodė šiuos paveldo objektus:

- Baisogalos dvaras
- Burbiškio dvaras
- Kleboniškių kaimas
- Pakiršinio dvaras
- Daugyvenės muziejus
- Minaičių bunkeris
- Raginėnų, Kudinų, Velžio piliakalniai
- Kiti rajono dvarai ir piliakalniai

Respondentai, paprašyti nurodyti, kokius Radviliškio rajono kultūros paveldo objektus ar kitus kultūriškai reikšmingus pastatus, objektus, inžinerinius tinklus būtina tvarkyti, išsaugoti, skiriant prioritetą 2022–2030 m. laikotarpiu (4.3 klausimas), dažniausiai minėjo šiuos objektus:

- Raudondvario rūmų pastatų ansamblį
- Antaniškių parką
- Baisogalos dvaro pastatus ir teritoriją
- Baisogalos geležinkelio stoties pastatus, paveldą
- Diktariškio dvarą
- Šiaulėnų dvarą
- Grinkiškio dvarą
- Šeduvos senąją vaistinę
- Daugiau dėmesio geležinkelio paveldui, kovai su bermontininkais ir istorijai
- Radviliškio simbolį – malūną

Kalbant apie kultūrinės veiklos vykdymą Radviliškio rajone esančiuose kultūros paveldo objektuose (4.4 klausimas), respondentai sutiko, kad kultūrinės veiklos ir renginiai gali padaryti šiuos objektus patrauklesnius, nors pažymėta, kad „*pastatus patrauklesnius gali padaryti kompleksinių veiksmų visuma, ne pavieniai renginiai*“, tai leidžia geriau susipažinti su istorija. Kartu respondentai nurodė, kad „*dažni renginiai – beprasmiška, norėtųsi įvairovės, konceptualumo*“, dažnai renginių konceptai neaiškūs („*reikia išskirti tikslines kultūros vartotojų grupes*“). Taip pat išskirta, kad trūksta skirtingų kultūros įstaigų bendradarbiavimo, dažnai sutampa rajone vykstančių renginių datos ir laikas. Respondentai siūlė, kad renginius (koncertus) būtų galima daryti dvaruose („*gera akustika*“), o ne kultūros centruose („*dėl aplinkos nesinori klausyti koncertų*“). Dar viena išryškinta problema – ne visi objektai paženklinėti, o tai riboja jų žinomumą ir pasiekiamumą. Vis dėlto reikėtų pažymėti, kad gyventojai nenurodė, kokie, jų nuomone, svarbūs objektai nėra paženklinėti. Svarbu akcentuoti ir tai, kad pagrindiniai, aktyviai veikiantys objektai, lankymui pritaikytos ar reikšmingos kultūros paveldo objektų vietos yra paženklintos, vykdoma kultūros paveldo objektų stebėseną, rengiamas paveldosaugos darbų planas.

Problematika

Nors daugiau nei pusė respondentų nurodė, kad gerai arba labai gerai vertina kultūros paveldo objektų sutvarkymą ir priežiūrą rajone, išryškintos kelios problemos. Viena jų – netvarkomi kultūros paveldo

objektai, kurie nepriklauso Savivaldybei, yra privati nuosavybė (vienas tokių – dažnai minėtas Raudondvario dvaras). Kultūros paveldui tvarkyti ir prižiūrėti reikalingos didelės investicijos, tad pagal kasmet rengiamą paveldosaugos darbų programą, įvertinus realias finansines galimybes ir turimus išteklius, vykdant kultūros paveldo objektų stebėseną, tęsiami paveldosaugos darbai. Šiuos darbus, pasitelkus interaktyvias priemones, galima aktyviai viešinti (turint omenyje tai, kad gyventojai ankstesniuose klausimuose nurodė nepakankamą komunikaciją). Kalbant apie kultūros paveldo objektų įveiklinimą, galima atsižvelgti į pateiktus siūlymus dėl renginių conceptualumo ir kultūros paslaugų vartotojų tikslinių grupių ir jų poreikių vertinimo, galimų priemonių Radviliškio miesto istorijai atskleisti ir įprasminti, įgyvendinant atskiras iniciatyvas pagal realias galimybes.

4.6. Kultūros paslaugų poreikis

Paskutinė klausimų grupė skirta kultūros paslaugų ir kultūros sektoriaus plėtrai bendrai įvertinti. Respondentai klausti, ko asmeniškai Radviliškio rajono kultūros politikoje, paslaugų pasiūloje, srities plėtroje pasigenda (5.1 klausimas). Bendrai nurodyta, kad pasigendama bendros vizijos ir prioritetų, susitarimo ir nuoseklaus plano vykdymo. Vertinant tiek objektų, tiek ir veiklų kokybę, siūloma atlikti sąnaudų ir naudos analizę, taip tikslingai finansuojant didesnę naudą ir pridėtinę vertę kuriančias veiklas, tvarkant objektus, pastatus. Atlikus išsamią kultūros paveldo objektų analizę, galima spręsti dėl šių objektų statuso (aktyvus, pasyvus ar konservuotinas), pagal tai planuoti statybos ir (ar) infrastruktūros atnaujinimo darbus, pasiekiamumo didinimą, ženklumą. Dalis respondentų taip pat nurodė, kad trūksta aktyvumo, įvairovės, didesnio bendruomenės įtraukimo („nuomonės išklausymo“), bendradarbiavimo, kvietimo kurti savo miestą ar prisidėti finansiškai, daugiau dėmesio išskirtinėms veikloms.

Respondentų nuomone, reikėtų daugiau finansavimo kultūrinei veiklai, iniciatyvoms, meno kolektyvams, bendruomenių renginiams – jie padeda ugdyti kultūrą žmonių bendruomenėse. Siekiant pritraukti daugiau jaunimo į renginius, pastebimas kūrybinių inovacijų, interaktyvių sprendimų, kultūros viešosiose erdvėse (atvažiujamoji, stacionari, interaktyvi) trūkumas, naujų sprendimų paieškos kartu, netradicinių aplinkų išnaudojimas renginiams. Tarp respondentų pasiūlytų idėjų – ir informacinių technologijų naudojimas bei nuotolinių užsiėmimų organizavimas (amatų pamokos, informacija vaizdo ar garso formatu asmenims, turintiems klausos, regėjimo ar judėjimo negalia).

Kalbant apie šiandien organizuojamus renginius ir atsižvelgiant į demografinę situaciją, pastebima, kad renginių skaičius – optimalus. Vis tik nurodytos tokios problemos: „*kaimuose beveik nėra renginių, o vykstantys renginiai visi vienodi. Trūksta įvairovės ir prasmingų bei įdomių renginių*“, „*sostinės lygio koncertų*“ „*kad būtų daugiau veiklos, o ne tuščios įstaigos*“ (pastaba: kultūros įstaigos turimas patalpas gali naudoti ir pagal nustatytus įkainius išnuomoti įvairioms veikloms, o respondentų nurodyta problema taikytina seniūnijose veikiantiems kultūros namams, pramogų ir šokių salėms ir kt.), „*labai panašūs renginiai. Nėra išskirtinumo. Tik džiaz koncertas, šviesų instaliacijos Šeduvoje ir skanūs šaltibarščiai Pakiršinyje. Norisi daugiau išskirtinumo, kuris taptų tradicija*“. Pastebima, kad dalis respondentų nurodė, kad, jų nuomone, organizuojamų veiklų ir renginių pakanka, trūksta laiko, ypač vasaros sezonu, aplankyti visus rajone ir aplink vykstančius renginius.

Iki 2030 m. siūloma daugiau dėmesio skirti seniūnijų kultūrinei veiklai, Radviliškio miesto istorijos puoselėjimui, krašto istorijos pažinimui, tradicijų, papročių puoselėjimui, platesnei sklaidai, suvenyrų kūrimui, gidų paruošimui ir jų teikiamoms paslaugoms. Būtina dėmesį skirti ir įstaigų darbuotojų, vadovų kvalifikacijai ir kompetencijai.

Kalbant apie idėją Radviliškio rajono kultūros sektoriui ir išskirtinumus (5.2 klausimas), respondentai siūlė stiprinti bendradarbiavimą su aktyviomis bendruomenėmis („*apvažiukite rajoną ir asmeniškai pakalbinkite visas pagrindines vietas bendruomenes. Prisirinksite idėjų „pilnas kišenes“*). Respondentų nuomone, svarbu atverti Baisogalos dvarą lankytojams, renovuoti ir įveiklinti nykstantį Raudondvario dvarą. Kiti pasiūlymai:

- daugiau bendruomeniškumo, informuotumo, žmonių įtraukimo į bendrą kultūros kūrybos procesą;
- daugiau tradicijų puoselėjimo, kulinarinio paveldo reklamavimo, galimybių ne tik apsilankyti renginyje, bet ir dalyvauti degustacijose, pažinti išskirtinius objektus;
- miesto traukinukas;
- freskos, menas mieste;
- drugelių šiltnamis;
- bendradarbiaujant su Lietuvos geležinkeliais, įrengti atrakcionų parką;
- kviesti menininkus gražinti viešąsias erdves (pavyzdžiui, autobusų stoteles);
- nemokamos ekskursijos po miestą;
- netradicinės nakvynės (pavyzdžiui, traukinio vagone);
- geležinkelių miesto įprasminimas veiklomis (pasivažinėjimas rankine drezina ir kt.);
- verslo pritraukimas;
- daugiau lyderystės, netradicinių sprendimų, bendro matymo ir vizijos.

Respondentai į 5.3 klausimą „Kultūra šiandien ir rytoj. Kaip manote, ką būtų galima padaryti, kad Radviliškio rajono kultūra taptų patrauklesnė?“ pateikė įvairių siūlymų. Susisteminti atsakymai pagal kategorijas bei galimi pasiūlymai kultūros sektoriaus plėtrai rajone pateikiami toliau.

- **Aplinka.** Apgriuvę, apleisti pastatai „*gadina vaizdą*“, atrodo nepatraukliai. Šie pastatai – ne vien kultūros paveldo objektai, kurių tvarkymas sudėtingas dėl įvairių aplinkybių, bet ir kiti nenaudojami, seni išlikę statiniai. Ateinančiu planavimo laikotarpiu siūloma daugiau dėmesio skirti arba jų tvarkymui, arba įprasminimui tam tikra meno forma (gatvės meno piešiniai, laikinosios skulptūros ir kt. sprendiniai).
- **Kultūros prieinamumas.** Bibliotekų tinklas rajone matomas kaip viena iš žmonėms prieinamų vietų, kuriose organizuojami nemokami renginiai, kompiuterinio raštingumo kursai, kitos paslaugos, dėl kurių gyventojams nereikia vykti į rajono centrą. Respondentų taip pat minėta, kad kultūros prieinamumą galėtų padidinti, pavyzdžiui, Baisogalos dvaro atvėrimas lankytojams, kuriame kasmet galėtų būti organizuojami ir tradicija taptų teatrališki pasirodymai.
- **Kultūros patrauklumas.** Tradiciniai renginiai – vertinami ir mėgstami, tačiau dinamiškame ir konkurencingame pasaulyje būtina nuolat ieškoti naujų darbo formų, orientuojantis į renginių kokybę, įvairovę ir patrauklumą vartotojams.
- **Bendradarbiavimas.** Stiprinant kultūros įstaigų ir kultūros darbuotojų bendradarbiavimą, būtų galima ne tik stiprinti orientaciją į renginių kokybę, bet ir mokytis bei tobulėti. Kultūros darbuotojų bendradarbiavimas, bendrų renginių organizavimas stiprintų darbuotojų komandinio darbo gebėjimus, idėjų generavimo procesus ieškant naujų kultūros formų ir konceptų.
- **Rinkodara.** Pastebėta, kad organizuojamoms kultūrinėms veikloms ir krašto istorijos puoselėjimui apskritai reikalingos aktyvesnis komunikacijos kampanijos, reklaminės

iniciatyvos. Aktyvi, tikslinga komunikacija galėtų paskatinti ir kultūros paslaugų vartotojus dalytis įžvalgomis ir išgirsta informacija apie kultūros renginius, kultūros edukacijas ar kultūros kelius (maršrutus) su kitais bendruomenės nariais. Svarbi ir rinkodaros orientacija į jaunimą, naudojant patrauklias, tarp jaunimo populiarias platformas.

- **Žalia šviesa** saviraiškai. Respondentai pastebėjo, kad kultūros įstaigose dirba daug įvairių specialistų ir profesionalų, išmanančių krašto istoriją, gebančių įdomiai ir patraukliai perteikti žinias lankytojams, jaunų, idėjų kupinų ir inovacijoms atvirų specialistų. Šių specialistų motyvavimas, palaikymas ir pagalba įgyvendinant idėjas leistų atgyti kultūrai (ypač kaimiškose vietovėse), skleisti krašto išskirtinumą, didinti kultūros įstaigų lankomumą.

Problematika

Viena iš problemų, su kuria susiduria dauguma savivaldybių Lietuvoje – neigiama demografinė kaita, gyventojų mažėjimas ir senėjimas. Pastebima, kad šiandien organizuojamas renginių kiekis – optimalus, tačiau siūloma stiprinti jų kokybę, vengti, kaip nurodyta, „vienodų“ arba panašaus koncepto renginių tomis pačiomis (sutampančiomis) dienomis, ieškoti naujų formų, remtis gerąja tiek Lietuvos, tiek užsienio šalių patirtimi. Svarbu ir tai, kad kultūros įstaigos ir jų veikla būtų matoma, aktyviai komunikuojama pasitelkiant visus įmanomus komunikacijos kanalus, išnaudojant esamas platformas (pavyzdžiui, *inforadviliskis.lt* interneto svetainę). Planavimo laikotarpiu rekomenduojama stiprinti kultūros įstaigų, kultūros darbuotojų ir meno atstovų (tiek krašto, tiek Lietuvos) bendradarbiavimą, įsitraukimą į bendrą veiklą organizavimą, esamų viešųjų erdvių ir statinių panaudojimą kultūrai.

Apibendrinant atlikto gyventojų nuomonės tyrimo dėl kultūros paslaugų vartojimo ir prieinamumo rezultatus, svarbu pažymėti keletą aspektų. Visų pirma, kultūros įstaigų ir darbuotojų veikla yra matoma ir vertinama, o tai savaime parodo gyventojų domėjimąsi kultūrinėmis veiklomis ir polinkį dalyvauti jose. Pagrindinės plėtros perspektyvos ateityje – kultūros renginių kokybės ir patrauklumo didinimas, prieinamumo užtikrinimas, naujos, patrauklios veiklos formos, paremtos inovacijomis, netradiciniais sprendimais. Gyventojų atsakymai į klausimus parodė, kad ir vietos bendruomenės linkusios bendradarbiauti ir prisidėti prie kultūrinių veiklų organizavimo, tačiau tam svarbu sudaryti sąlygas, tinkamai komunikuoti. Komunikacijos svarba pažymėta ir apskritai kalbant apie renginius ir jų žinomumą – aktyvia informacijos sklaida ir rinkodaros priemonėmis į organizuojamas veiklas būtų galima pritraukti daugiau žmonių, stiprinti bendruomenių suvokimą apie kultūrą bei krašto tapatybę.

5. SSGG ANALIZĖ

Stiprybės	Silpnybės
<ul style="list-style-type: none"> • Aktyvi kultūros įstaigų veikla • Didėjantis finansavimas kultūrai • Tradiciniai renginiai – Tulpių žydėjimo šventė, džiazas ir šviesų festivalis, jaunųjų menininkų renginiai • Aktyvūs krašto visuomenininkai • Tobulinama darbuotojų kvalifikacija • Veikiantys meno mėgėjų kolektyvai, jų matomi pasiekimai ir aktyvi veikla • Rengiamos kultūros projektų paraiškos (finansuojami LKT ir Savivaldybės biudžeto lėšomis) • Kokybiškos ir prieinamos kultūros įstaigų paslaugos, didelis dėmesys kultūrai • Gyventojų domėjimasis ir bendras dalyvavimas kultūrinėse veiklose 	<ul style="list-style-type: none"> • Demografiniai pokyčiai (mažėjantis gyventojų skaičius ir senėjanti visuomenė) • Atskirai veikiantys kultūros darbuotojai (seniūnijose) • Pasyvus skirtingų kultūros įstaigų ir kultūros darbuotojų bendradarbiavimas • Nepakankamai atskleidžiamas ir neišgrynintas krašto identitetas • Nepakankamas kultūros traukos centrų vystymas • Inicatyvų, skatinančių visuomenės kūrybiškumą ir aktyvų įsitraukimą į kultūrinių veiklų organizavimą, trūkumas • Jaunų, profesionalių specialistų trūkumas • Nepakankamai išnaudojama infrastruktūra ir viešosios erdvės kaimiškose vietovėse
Galimybės	Grėsmės
<ul style="list-style-type: none"> • Dalinis veiklų finansavimas ir infrastruktūros atnaujinimas pasinaudojant 2021–2027 m. ES struktūrinių fondų parama • Stiprinti bendradarbiavimą tarp vietos bendruomenių, menininkų ir amatininkų, NVO ir verslo, taip užtikrinant paramą kultūros sektoriui žmogiškaisiais ir materialiaisiais ištekliais • Savanoriškos veiklos skatinimas • Talentų pritraukimas ir bendradarbiavimas su šalies mokslo įstaigomis, jauniaisiais menininkais • Optimalaus kultūros įstaigų tinklo užtikrinimas • Priemonės aktyviam bendruomenės įsitraukimui ir kūrybiškumui ugdyti • Auditorijos diversifikavimas pasiekiant specifines tikslines grupes • Kultūros ir švietimo sektoriaus bendradarbiavimo skatinimas • Patrauklių programų ir paslaugų komplekso parengimas ir plėtra, siekiant garantuoti didesnę apsilankančiųjų pasitenkinimą • Krašto istorijos aktualizavimas įkuriant Radviliškio krašto muziejų 	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalinėje politikoje kultūra traktuojama kaip gretutinis veiksnys, siekiant kitų šalies strateginių tikslų (nepaisant sudaromų prielaidų kultūros politikos plėtrai) • Mažėjantis gyventojų skaičius lems ir pasyvesnę kultūros vartojimą, dalyvavimą kultūrinėse veiklose • Jaunimo neįsitraukimas į kultūrines veiklas, silpnėjantis pilietiškumas ir krašto tapatybės suvokimas • Kultūros paveldo objektų nykimas • Augančios veiklos organizavimo, kultūros įstaigų išlaikymo sąnaudos • Nekonkurencingas kultūros įstaigų darbuotojų darbo užmokestis, stabdantis jaunų, kūrybingų žmonių atėjimą dirbti į kultūros įstaigas

6. RADVILIŠKIO RAJONO KULTŪROS PLĖTROS POTENCIALAS

Kultūra įvardijama kaip ritualinė visuomenės praktika, perimta iš senovės (istorinių ir tradicinių) laikotarpių ar formuojama šiuolaikinėmis, įtraukiomis priemonėmis. Kultūra praktikuojama tik per žmonių grupes, kurių socialiniai santykiai įtraukti į kultūrą ir išreikšti per ją. Pateikiamos S. Koirala (2016)³⁷ suformuotos kultūros dimensijos ir charakteristikos, įvertinant Radviliškio rajono kultūros potencialą pagal aukščiau analizuotus duomenis.

Kultūros dimensija	Kultūros charakteristikos	Potencialas Radviliškio r.
Vertybės	Kultūros yra mokomasi	<ul style="list-style-type: none"> Vertybių puoselėjimas ir atskleidimas – senoji krašto istorija, krašto identitetas ir tapatybė, kultūros paveldas, kultūrinis dalyvavimas ir bendruomeniškumas, kitų kultūrų atskleidimas ir puoselėjimas (1.1.1.2, 1.1.2.3 priemonės). Kultūros sektoriaus ir veikiančių bendruomenių, verslo, NVO ir kitų organizacijų bei tarpsektorinis bendradarbiavimas (1.1.1.4 priemonė).
Normos	Kultūra yra pašąmoninga	<ul style="list-style-type: none"> Kultūros ir švietimo sektorių integracija, formuojant jaunų žmonių kultūrinį identitetą (1.1.1.3, 2.1.2.2 priemonės). Krašto istorijos puoselėjimas, aktyvus gyventojų ir atvykstančių turistų supažindinimas su krašto kultūriniu savitumu (1.2.1.3, 1.2.1.4, 3.1.1.1, 3.1.1.2 priemonės). Aukštos pridėtinės vertės ir profesionaliojo meno veiklų integracija į kultūrinės veiklas, bendradarbiavimas su jaunais, profesionaliais menininkais, ieškant patrauklių kultūrinės ir meninės raiškos formų (1.1.2.1, 1.1.2.2, 1.2.2.1, 2.2.2.1 priemonės). Mėgėjų meno kolektyvų veiklos puoselėjimas ir sklaida (2.2.2.2 priemonė).
Idėjos / įsitikinimai	Kultūra reikia dalytis	<ul style="list-style-type: none"> Skatinamas kultūros įstaigų ir darbuotojų bendradarbiavimas dalijantis gerąja patirtimi, ieškant patrauklių veiklos formų, keliama darbuotojų kvalifikacija ir užtikrinamos motyvacinės priemonės (2.1.2.4, 2.2.1.1–2.2.1.3 priemonės). Organizuojamos regioninio lygmens kultūrinės veiklos (2.1.2.3 priemonė).
Požiūris	Kultūra yra integruota	<ul style="list-style-type: none"> Skatinamas kultūrinis turizmas (2.1.2.1 priemonė). Į kultūrinės veiklas integruojamos edukacijos, interaktyvios priemonės, skaitmenizuotas kultūros paveldas, virtualūs turai ir kt. (1.2.2.2 priemonė). Kultūros renginiai organizuojami atskleidžiant krašto istoriją (pavyzdžiui, organizuojami istorijos protmūšiai ar kt.), laisvalaikis ir užimtumas organizuojamas išgryninant tikslines vartotojų grupes, užtikrinant veiklų įvairovę ir prieinamumą visoms tikslinėms grupėms (2.2.2.3 priemonė).
Simboliai	Kultūra yra simbolinė	<ul style="list-style-type: none"> Išgrynintas kultūrinių veiklų konceptas, kultūros paslaugos teikiamos kokybiškai ir orientuojantis į kokybę (2.1.1.1–2.1.1.5 priemonės). Krašto istorija, kaip Radviliškio rajono kultūros sektoriaus stiprybė ir ypatybė, simboliškai integruojama į kultūrinės veiklas (1.2.1.1, 1.2.1.2 priemonės). Įveiklinamos viešosios erdvės, kuriamos simbolinės vertės per meną, mažąją architektūrą (3.1.2.1–3.1.2.4 priemonės).
Tradicijos	Kultūra – gyvenimo būdas	<ul style="list-style-type: none"> Formuojamos visų žmonių (nuo jaunimo iki senjorų) pozityvios nuostatos į kultūrą, skatinamas aktyvus dalyvavimas ir įsitraukimas į kultūrinės veiklas (1.1.1.1 priemonė).

³⁷ Koirala S., 2016. *Cultural context in architecture*. ResearchGate.

7. RADVILIŠKIO RAJONO KULTŪROS PLĖTROS 2022–2030 METŲ STRATEGIJA

7.1. Vizija

Radviliškio rajonas – kultūrų kryžkelė

Radviliškio rajonas – istoriškai reikšmingas susisiekimo taškas, Radviliškis – geležinkelių sostinė, nuo XIX a. turėjęs didelę reikšmę Radviliškio rajono raidai. Ilgi Radviliškio rajono gyvavimo šimtmečiai paženklinoti visko – istorinių įvykių, permainų, sustojimų ir kelionių į priekį. Ši mintis kultūros sričiai šiandien pritaikoma simboline prasme, vizija „Radviliškio rajonas – kultūrų kryžkelė“ siekiama, kad Radviliškio rajonas taptų centru, kuriame kelio nežinojimas susijungia su idėjomis, diskusijomis ir bendra kūryba. Tai puiki vieta susitikti kultūroms, pažvelgti į seną, istorinį pasaulį naujomis šiandienos akimis, tradicijas derinant su moderniais sprendimais.

Planavimo laikotarpiu bus stiprinamas įstaigų bendradarbiavimas ir regioninio bendradarbiavimo dimensija. Taip pat orientuojamasi į tokią kultūros politiką, kuria būtų užtikrinamos galimybės visiems aktyviai dalyvauti kultūros veiklose.

7.2. Plėtros prioritetai

Kultūros sektoriaus plėtrai iki 2030 m. Radviliškio rajone numatomi šie prioritetai:

1.	Bendruomenės kūrybai atvira kultūra	Orientacija į vietos bendruomenės, bendradarbiavimą, kultūrinių veiklų, paslaugų įvairovę ir prieinamumą.
2.	Kokybiškai teikiamos kultūros paslaugos	Orientacija į kultūros įstaigų tinklą, įstaigose dirbančių darbuotojų kompetencijas, įstaigų pritaikymą bendruomenės poreikiams, kokybiškai teikiamas paslaugas.
3.	Kultūrinėms reikmėms pritaikyta infrastruktūra	Orientacija į materialiuosius objektus, jų pasiekiamumą, sutvarkymą ir panaudojimą kultūros reikmėms.

7.3. Tikslų ir uždavinių pasiekimo vertinimo rodikliai

Nr.	Pavadinimas	Rodiklis	Esama reikšmė	Siekiami reikšmė	Pokytis	Atsakingas (-i) vykdytojas (-ai) / duomenų šaltinis
1.	BENDRUOMENĖS KŪRYBAI ATVIRA KULTŪRA					
1.1.	TIKSLAS. Sukurtos galimybės kultūros įvairovei ir prieinamumui didinti	Gyventojų, bent kartą per mėnesį besilankančių viešuose kultūros renginiuose, dalis, proc.	49,4 proc. (2022 m.)	65 proc. (2030 m.)	Teigiamas +15,6 proc.	Gyventojų nuomonės tyrimas
1.1.1.	UŽDAVINYS. Skatinti tarpkultūrinį dialogą tarp bendruomenių, verslo ir NVO per jų įtraukimą į kultūrinės veiklas	Kultūrinės veiklos projektų, finansuojamų pagal Radviliškio rajono savivaldybės jaunimo ir kitų nevyriausybiinių organizacijų projektų rėmimo programą, skaičius	11	Didėjantis kasmet	Teigiamas	RRSA
1.1.2.	UŽDAVINYS. Sudaryti sąlygas naujoms kultūroms ateiti iš išorės, įgyvendinant „Naujo vėjo“ kultūros plėtros iniciatyvas	Nauji iš išorės: iš Lietuvos, Europos, pasaulio ateinantys kultūros renginiai ir kultūros apraiškos kultūros įstaigose	N. d. ³⁸	Didėjantis kasmet	Teigiamas	Kultūros įstaigos
1.2.	TIKSLAS. Skatinti kūrybinių inovacijų taikymą kultūrinėse veiklose	LKT finansuotų projektų skaičius per metus (LKT statistikos duomenys)	22 (2021 m.)	29 (2030 m.)	Teigiamas +30 proc.	Kultūros įstaigos
1.2.1.	UŽDAVINYS. Aktualizuoti Radviliškio rajono istoriją, kultūros paveldą ir tradicijas per kūrybines iniciatyvas	Naujai įgyvendintų iniciatyvų skaičius	N. d. ³⁹	4	Teigiamas	Kultūros įstaigos
1.2.2.	UŽDAVINYS. Didinti kūrybinių industrijų potencialą puoselėjant krašto kultūrą	Įgyvendintų kūrybinių sprendinių skaičius	N. d. ⁴⁰	2	Teigiamas	Kultūros įstaigos
2.	KOKYBIŠKAI TEIKIAMOS KULTŪROS PASLAUGOS					
2.1.	TIKSLAS. Efektyviai veikiančios kultūros ir susijusios įstaigos	Gyventojų turiningo laisvalaikio užtikrinimo, bendruomeniškumo ir veiklumo skatinimo programai (05) skiriamų lėšų dalis nuo visų Radviliškio rajono savivaldybės administracijos išlaidų dalies (paliekam šį rodiklį)	9 proc. (2022 m.)	12 proc. (2030 m.)	Teigiamas +3 proc.	RRSA

³⁸ Rodiklis bus pradėtas matuoti pradėjus veiklų įgyvendinimą.

³⁹ Rodiklis bus pradėtas matuoti pradėjus veiklų įgyvendinimą.

⁴⁰ Rodiklis bus pradėtas matuoti pradėjus veiklų įgyvendinimą.

Nr.	Pavadinimas	Rodiklis	Esama reikšmė	Siekiamą reikšmė	Pokytis	Atsakingas (-i) vykdytojas (-ai) / duomenų šaltinis
2.1.1.	UŽDAVINYS. Didinti kultūros įstaigų veiklos efektyvumą ir žinomumą	Optimizuotas kultūros įstaigų tinklas	N. d. ⁴¹	1	Teigiamas	Kultūros įstaigų duomenys
2.1.2.	UŽDAVINYS. Skatinti kultūros ir kitų įstaigų bendradarbiavimą	Įgyvendintų bendrų iniciatyvų skaičius	N. d. ⁴²	Didėjantis kasmet ⁴³	Teigiamas	Kultūros įstaigų duomenys
2.2.	TIKSLAS. Visuomenės poreikius atitinkančios kultūros paslaugos	Gyventojų pasitenkinimas kultūros paslaugų pasiūla ir kokybe, proc.	73 proc. (2022 m.)	80 proc. (2030 m.)	Teigiamas +7 proc.	Gyventojų nuomonės tyrimas
2.2.1.	UŽDAVINYS. Gerinti teikiamų kultūros paslaugų kokybę ir didinti jų prieinamumą	Kultūrinėse veiklose mažuose miesteliuose ir kaimuose dalyvaujančių gyventojų dalis Šiaulių apskrityje, proc.	37 proc.	47 proc.	Teigiamas +10 proc. (didesnis nei apskrityje)	RRSA, Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimas (Lietuvos kultūros tyrimų duomenų bazė)
2.2.2.	UŽDAVINYS. Organizuoti visuomenės poreikius atitinkančius tradicinius ir šiuolaikiškus kultūrinius renginius	Kultūros centruose dalyvaujančių asmenų skaičius	887 (2020 m.)	887 (2030 m.)	Stabilus arba teigiamas	Lietuvos statistikos departamento duomenys, kultūros statistikos rodikliai
3.	KULTŪRINĖMS REIKMĖMS PRITAIKYTA INFRASTRUKTŪRA					
3.1.	TIKSLAS. Aktualizuoti kultūros paveldo ir kiti viešieji istoriniai ir kultūriniai objektai	Gyventojų, per pastaruosius 12 mėn. aplankusių kultūros paveldo objektą, dalis Šiaulių apskrityje, proc.	69 proc.	74 proc.	Teigiamas +5 proc. (didesnis nei apskrityje)	RRSA, Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimas (Lietuvos kultūros tyrimų duomenų bazė)
3.1.1.	UŽDAVINYS. Modernizuoti ir (ar) įkurti materialiuosius kultūros paveldo ar istorinius objektus	Modernizuotų ir (ar) naujai įkurtų objektų skaičius	N. d. ⁴⁴	4	Teigiamas	RRSA
3.1.2.	UŽDAVINYS. Sukurti, įveikinti ir (ar) pritaikyti viešąsias erdves kultūrinėms reikmėms	Veiklų (renginių, edukacinių programų), kurios bus vykdomos atnaujintose ir pritaikytose viešosiose erdvėse, skaičius (per metus)	N. d. ⁴⁵	Didėjantis ⁴⁶	Teigiamas	RRSA

⁴¹ Rodiklis bus pradėtas matuoti pradėjus veiklų įgyvendinimą.

⁴² Rodiklis bus pradėtas matuoti pradėjus veiklų įgyvendinimą.

⁴³ Rodiklio reikšmė (kiekybinė išraiška) turėtų būti nurodoma apibrėžus pradinę reikšmę.

⁴⁴ Rodiklis bus pradėtas matuoti pradėjus veiklų įgyvendinimą.

⁴⁵ Rodiklis bus pradėtas matuoti pradėjus veiklas naujai įrengtose viešosiose erdvėse, remiantis ir gyventojų apklausos duomenimis 2030 m. Šiuo rodikliu bus siekiama įvertinti gyventojų lankymąsi įrengtose viešosiose erdvėse.

⁴⁶ Rodiklio reikšmė (kiekybinė išraiška) turėtų būti nurodoma apibrėžus pradinę reikšmę.

7.4. Radviliškio rajono kultūros plėtros 2022–2030 metų strategijos prioritetų, tikslų, uždavinių ir pagrindinių priemonių planas

Nr.	Pavadinimas	Rodiklis	Siekiami reikšmė	Įgyvendinimo laikotarpis	Atsakingas (-i) vykdytojas (-ai)
1.	BENDRUOMENĖS KŪRYBAI ATVIRA KULTŪRA				
1.1.	TIKSLAS. Sukurtos galimybės kultūros įvairovei ir prieinamumui didinti				
1.1.1.	UŽDAVINYS. Skatinti tarpkultūrinį dialogą tarp bendruomenių, verslo ir NVO per jų įtraukimą į kultūrinės veiklas				
1.1.1.1.	Visuomenės įtraukimas į kultūros sektoriaus plėtrą organizuojant viešas diskusijas	Suorganizuotos viešos diskusijos	4	2023 m. 2025 m. 2027 m. 2030 m.	RRSA, kultūros įstaigos
		Parengtos rekomendacijos ir planas dėl kultūrinių veiklų koncepcijos tobulinimo	4		
1.1.1.2.	Renginių ciklo „Kultūrų savaitė“ organizavimas	Suorganizuotų renginių skaičius	4	2023 m. 2025 m. 2027 m. 2029 m.	RRSA, kultūros įstaigos
1.1.1.3.	Jaunimo įtraukimas į kultūrinės veiklas	Įgyvendintų projektų, iniciatyvų skaičius	9 ⁴⁷	2022–2030 m.	RRSA, kultūros įstaigos
1.1.1.4.	Kūrybinio bendradarbiavimo tarp verslo ir meno atstovų skatinimas	Įgyvendintų bendrų iniciatyvų skaičius	8	2022–2030 m.	RRSA, kultūros įstaigos
1.1.2.	UŽDAVINYS. Sudaryti sąlygas naujoms kultūroms ateiti iš išorės, įgyvendinant „Naujo vėjo“ kultūros plėtros iniciatyvas				
1.1.2.1.	Kūrėjų rezidencijos organizavimas Radviliškio mieste ir rajone	Kūrėjų rezidencijos organizavimas kultūros įstaigose	Kasmet	2022–2030 m.	RRSA, kultūros įstaigos
1.1.2.2.	Netradicinių meno festivalių organizavimas	Suorganizuoti renginiai	4	2023–2030 m.	Kultūros įstaigos
1.1.2.3.	Skatinti visapusišką tautinių mažumų ir kitų kultūrų integraciją	Suorganizuotas tautinių mažumų ir kitų kultūrų renginių ciklas	4	2022–2030 m.	Kultūros įstaigos
1.2.	TIKSLAS. Skatinti kūrybinių inovacijų taikymą kultūrinėse veiklose				

⁴⁷ Siekiama, kad Radviliškio rajone būtų įgyvendintas bent 1 projektas ar iniciatyva per metus, skatinanti jaunimo įsitraukimą, dalyvavimą organizuojant ar savanorišką veiklą kultūros srityje.

Nr.	Pavadinimas	Rodiklis	Siekiamą reikšmę	Igyvendinimo laikotarpis	Atsakingas (-i) vykdytojas (-ai)
1.2.1.	UŽDAVINYS. Aktualizuoti Radviliškio rajono istoriją, kultūros paveldą ir tradicijas per kūrybines iniciatyvas				
1.2.1.1.	Radviliškio miesto ir krašto istorinių tyrimų atlikimas	Atliktas tyrimas	1	2024 m.	Radviliškio miesto viešoji biblioteka (kraštotyros-leidybos skyrius), Daugyvenės kultūros istorijos muziejus-draustinis
1.2.1.2.	Radviliškio krašto žymių žmonių (gimusių, dirbusių, kūrusių, ar kitaip veikusių istorinių asmenybių) žinyno sudarymas	Sudarytas rajono žymių ar nusipelnusių asmenų sąrašas	1	2022–2024 m.	Radviliškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka (kraštotyros-leidybos skyrius)
1.2.1.3.	Istorinių įvykių aktualizavimas įvairiomis meno formomis	Suorganizuoti renginiai	12 ⁴⁸	2022–2030 m.	Kultūros įstaigos
1.2.1.4.	Istorinio paveldo objektų aktualizavimas organizuojant renginius objektų prieigose ⁴⁹	Organizuojami renginiai	Kasmet	2022–2030 m.	Kultūros įstaigos, Turizmo informacijos centras
1.2.2.	UŽDAVINYS. Didinti kūrybinių industrijų potencialą puoselėjant krašto kultūrą				
1.2.2.1.	Profesionaliojo meno sklaidos kūrybinių dirbtuvių organizavimas	Suorganizuotos teminės kūrybinės dirbtuvės, kurių metu dalyviai supažindinami su krašto kūrėjais, istorinėmis asmenybėmis	8 ⁵⁰	2023–2030 m.	Kultūros įstaigos
1.2.2.2.	Kultūros paveldo objektų skaitmenizavimas ir sklaida	Vykdomas kraštotyros darbų ir spaudos leidinių skaitmeninimas ir perkėlimas į virtualią erdvę	Nuolat	2022–2030 m.	Radviliškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka (kraštotyros-leidybos skyrius)
		Virtualaus istorinių įvykių žemėlapių sukūrimas	1	2030 m.	Radviliškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka (kraštotyros-leidybos skyrius), Turizmo informacijos centras

⁴⁸ Planuojama, kad bus suorganizuoti po 2 gyvosios istorijos renginiai kiekvienoje kultūros įstaigoje planavimo laikotarpiu.

⁴⁹ Priemonė apima renginių organizavimą istorinio paveldo objektuose ar jų prieigose (piliakalniuose ir kt.).

⁵⁰ Planuojama, kad kasmet planavimo laikotarpiu bus suorganizuotas ne mažiau nei 1 teminis renginys.

Nr.	Pavadinimas	Rodiklis	Siekiamą reikšmę	Igyvendinimo laikotarpis	Atsakingas (-i) vykdytojas (-ai)
		Nykstančio kultūros paveldo vertybių 3D modeliavimas	2	2025 m. 2030 m.	Turizmo informacijos centras
		Įvairių folkloro žanrų skaitmeninimas	16	2022–2030 m.	Kultūros įstaigos
2.	KOKYBIŠKAI TEIKIAMOS KULTŪROS PASLAUGOS				
2.1.	TIKSLAS. Efektyviai veikiančios kultūros ir susijusios įstaigos				
2.1.1.	UŽDAVINYS. Didinti kultūros įstaigų veiklos efektyvumą ir žinomumą				
2.1.1.1.	Optimalaus kultūros įstaigų tinklo Radviliškio rajono savivaldybėje užtikrinimas	Atlikta kultūros įstaigų ir kultūros darbuotojų veiklos ir procesų analizė	1	2022 m.	RRSA
		Optimizuotas kultūros įstaigų tinklas užtikrinant tolygią kultūros sklaidą rajone	1	2023 m.	
2.1.1.2.	Kultūros įstaigų teikiamų paslaugų poreikio ir aktualumo monitoringo (tyrimo) sistemos sukūrimas	Vykdomos kultūros paslaugų vartotojų pasitenkinimo teikiamomis kultūros paslaugomis apklausos	12	2023 m. 2027 m.	Kultūros įstaigos
		Vykdomi užsienio turistų srautų tyrimai ir analizė	2	2023 m. 2027 m.	TIC
2.1.1.3.	Įvairialypių kultūros paslaugų bibliotekų vartotojams užtikrinimas per kultūros paslaugų ir darbo formų įvairovės plėtrą	Sukurtų naujų paslaugų bibliotekų vartotojams skaičius	4	2022–2030 m.	Radviliškio miesto viešoji biblioteka
2.1.1.4.	Atvirų durų dienų organizavimas kultūros įstaigose	Organizuojamos Atvirų durų dienos	Kasmet	2023–2022	Kultūros įstaigos
2.1.1.5.	Informacijos sklaidos apie rajono kultūrinės veiklas vykdymas	Didėjantis socialinio tinklo „Facebook“ „Radviliškio turizmo informacijos centro“ puslapio sekėjų skaičius	3 000 ⁵¹	2022–2030 m.	TIC
		Didėjantis <i>inforadviliskis.lt</i> interneto svetainės lankytojų skaičius	35 000		
2.1.2.	UŽDAVINYS. Skatinti kultūros ir kitų įstaigų bendradarbiavimą				
2.1.2.1.	Efektyvios Radviliškio turizmo informacijos centro veiklos užtikrinimas, stiprinant darnaus kultūrinio turizmo plėtrą	Naujai sukurtų kultūrinio turizmo paslaugų ir (ar) produktų skaičius	5	2022–2030 m.	TIC, kultūros įstaigos

⁵¹ Šiuo metu puslapis turi 633 sekėjus.

Nr.	Pavadinimas	Rodiklis	Siekiamą reikšmę	Igyvendinimo laikotarpis	Atsakingas (-i) vykdytojas (-ai)
2.1.2.2.	Kultūrinių kompetencijų ugdymo modelio diegimas formaliojo ir neformaliojo ugdymo įstaigose	Įdiegtas modelis	1	2022–2030 m.	Kultūros įstaigos, švietimo įstaigos
2.1.2.3.	Regioninio kultūros forumo organizavimas	Suorganizuotas kultūros forumas	2	2024 m. 2029 m.	RRSA
2.1.2.4.	Kultūros įstaigų darbuotojų gerosios patirties mainai ir sklaida	Įgyvendintų iniciatyvų skaičius	Kasmet	2022–2030 m.	Kultūros įstaigos
2.2.	TIKSLAS. Visuomenės poreikius atitinkančios kultūros paslaugos				
2.2.1.	UŽDAVINYS. Gerinti teikiamų kultūros paslaugų kokybę ir didinti jų prieinamumą				
2.2.1.1.	Kultūros darbuotojų asmeninių ir profesinių kompetencijų stiprinimas	Suorganizuota mokymų	8 ⁵²	2023–2030 m.	RRSA, kultūros įstaigos
2.2.1.2.	Motyvuotų ir profesionalių jaunų kultūros specialistų pritraukimo į savivaldybės kultūros įstaigas skatinimas	Sukurta talentų pritraukimo programa	1	2025 m.	RRSA
2.2.1.3.	Kultūros įstaigų veiklos finansavimo projektų lėšomis skatinimas	Finansuotų projektų paraiškų skaičius	18 ⁵³	2022–2030 m.	Kultūros įstaigos
2.2.2.	UŽDAVINYS. Organizuoti visuomenės poreikius atitinkančius tradicinius ir šiuolaikiškus kultūrinius renginius				
2.2.2.1.	Profesionaliojo meno sklaidos užtikrinimas	Renginių skaičius	Stabilus ar didėjantis ⁵⁴	2022–2030 m.	Kultūros įstaigos
2.2.2.2.	Radviliškio rajono mėgėjų meno dainų ir šokių festivalių organizavimas	Suorganizuotų festivalių skaičius (rotacijos būdu kasmet vis kitoje kultūros įstaigoje)	4 (1 per metus)	2022 m. 2024 m. 2026 m. 2028 m.	Kultūros įstaigos (rotacijos būdu)
2.2.2.3.	Istorinių ekspedicijų vykdymas mieste ir rajone	Suorganizuotų ekspedicijų skaičius	1	2023–2030 m.	Radviliškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka (Kraštotyros skyrius)
2.2.2.4.	Mažasis mokyklinio amžiaus vaikų meno festivalis	Renginių skaičius	9	2022–2030 m.	Radviliškio miesto kultūros centras
3.	KULTŪRINĖMS REIKMĖMS PRITAIKYTA INFRASTRUKTŪRA				

⁵² Planuojama, kad bus suorganizuoti bent 1 bendri, tiksliniai mokymai kultūros darbuotojams per metus.

⁵³ Siekiama, kad visos Radviliškio rajono kultūros įstaigos (kultūros darbuotojai) rengtų projektų paraiškas veikloms finansuoti (iki 2022 m. projektų paraiškas rengė tik 4 Radviliškio rajono kultūros įstaigos). Siekiama, kad visos kultūros įstaigos parengtų bent po 2 projektus per metus.

⁵⁴ Pradėjus įgyvendinti KS, bus stebima, kad kasmet būtų organizuojami profesionaliojo meno sklaidos renginiai. Reikšmė bus pradėta matuoti 2022 m.

Nr.	Pavadinimas	Rodiklis	Siekiamą reikšmę	Igyvendinimo laikotarpis	Atsakingas (-i) vykdytojas (-ai)
3.1.	TIKSLAS. Aktualizuoti kultūros paveldo ir kiti viešieji istoriniai ir kultūriniai objektai				
3.1.1.	UŽDAVINYS. Modernizuoti ir (ar) įkurti materialiuosius kultūros paveldo ar istorinius objektus				
3.1.1.1.	Radviliškio krašto istorijos muziejaus įkūrimas (su skyriumi – Šiaulėnų krašto muziejus)	Įkurtas muziejus	1	2030 m.	Savivaldybės taryba, RRSA
3.1.1.2.	Šeduvos senosios vaistinės modernizavimas	Modernizuotas objektas	1	2023 m.	Daugyvenės kultūros istorijos muziejus-draustinis
3.1.2.	UŽDAVINYS. Sukurti, įveiklinti ir (ar) pritaikyti viešąsias erdves kultūrinėms reikmėms				
3.1.2.1.	Krašto istorijai svarbių įvykių, žymių žmonių (gimusių, dirbusių, kūrusių ar kitaip veikusių istorinių asmenybių) asmenybių įamžinimas įvairiomis meno formomis	Įgyvendintų iniciatyvų skaičius	9	2022–2030 m.	Kultūros įstaigos
3.1.2.2.	Latvių kultūros centro pritaikymas visuomenės poreikiams ir įveiklinimas	Įgyvendintų iniciatyvų skaičius	9	2022–2030 m.	Radviliškio miesto kultūros centras, Radviliškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka, Turizmo informacijos centras
3.1.2.3.	Renginių organizavimas netradicinėse erdvėse	Miesto ir rajono netradicinėse erdvėse suorganizuotų renginių skaičius	Ne mažiau nei 1 renginys per metus kiekvienoje kultūros įstaigoje	2023–2030 m.	Kultūros įstaigos
3.1.2.4.	Kultūros įstaigų atnaujinimas ir pritaikymas visuomenės poreikiams	Tęsiamas kultūros įstaigų tinklo atnaujinimas	Tęstinė veikla, vykdoma stebėseną	2025–2030 m.	Savivaldybės taryba, RRSA
		Inovatyvių ir interaktyvių erdvių kultūros įstaigų lankytojams įrengimas	1	2025–2030 m.	RRSA, kultūros įstaigos

8. SVARBIAUSIOS STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO NUOSTATOS

8.1. Strategijos įgyvendinimo stebėsenos ir kontrolės sistema

Radviliškio r. kultūros plėtros strategijos (KS) įgyvendinimo laikotarpis – 2022–2030 m.

Pradėjus KS įgyvendinimą, numatomi atlikti veiksmai:

1. 2022 m. II ketv. parengtas ir su visuomene bei suinteresuotomis šalimis suderintas KS projektas patvirtinamas Radviliškio rajono savivaldybės tarybos sprendimu. Informacija apie patvirtintą strategiją (kartu su dokumentu) paviešinama Radviliškio rajono savivaldybės interneto puslapyje.

2. 2022 m. III ketv. pradžioje, patvirtinus KS, organizuojamas Kultūros ir meno tarybos posėdis, kurio metu detalai peržiūrima patvirtinta KS, paskiriamas už KS įgyvendinimo stebėseną atsakingas Radviliškio rajono savivaldybės administracijos specialistas (iš atsakingų priemonių vykdytojų, kultūros įstaigų, Administracijos skyrių ar kt. renka ir sistemina informaciją tarpinėms ir galutinei KS įgyvendinimo ataskaitai; rengia su KS susijusią informaciją Kultūros ir meno tarybos posėdžiams, techniškai juos prižiūri ir vykdo kt. susijusias funkcijas), nustatomi prioritetiniai kultūros plėtros veiksmai rajone artimiausiu laikotarpiu (suformuojami siūlymai ir sudaromas KS detalizuojantis veiksmų planas, pildomas kasmet einamiesiems metams).

Įgyvendinant KS, numatomi periodiškai atliekami veiksmai:

1. Organizuojami Kultūros ir meno tarybos posėdžiai, skirti aptarti KS ir einamųjų metų veiksmų plano įgyvendinimą (ne rečiau kaip kartą per metus).

2. Kultūros ir meno taryba posėdžių metu sudaro metinį KS įgyvendinimo planą, kuriame numatomi svarbiausi darbai, vykdam KS suplanuotas priemones.

3. Kultūros ir meno taryba posėdžių metu priima nutarimus siūlyti Administracijos direktoriui pavesti už KS numatytų priemonių įgyvendinimą paskirtiems atsakingiems vykdytojams metiniuose įstaigų ar skyrių veiklos planuose numatyti vykdyti priemones ir pasiekti suplanuotus rodiklius.

5. Svarstomos KS įgyvendinimo ir rodiklių pasiekimo tarpinės ir galutinė ataskaitos.

6. Svarstomos rekomendacijos dėl KS tikslinimo.

7. Įgyvendinamas priemonių planas ir sisteminama informacija apie suplanuotų rodiklių pasiekimą ir priemonių įgyvendinimą.

Atsiskaitymo už įgyvendinimo rezultatus (ataskaitų teikimo) tvarka

KS įgyvendinimo stebėsenos ir kontrolės struktūrą sudaro: Radviliškio rajono savivaldybės taryba, Kultūros ir meno taryba, Radviliškio rajono savivaldybės administracijos Kultūros, paveldosaugos ir turizmo skyrius, Radviliškio rajono turizmo informacijos centras, Radviliškio rajono kultūros įstaigos, kultūros specialistai, kitos suinteresuotosios šalys (švietimo įstaigos, NVO,

bendruomeninės organizacijos, susiję verslo atstovai ir kt.).

Už plano įgyvendinimą ir stebėseną atsakingi subjektai

Eil. Nr.	Subjektas	Funkcijos
1.	Radviliškio r. sav. taryba ir Tarybos nariai	<ul style="list-style-type: none"> • Tvirtina Radviliškio rajono kultūros plėtros 2022–2030 metų strategiją • Tarybos posėdžių metu svarsto susipažinti teikiamas KS įgyvendinimo ataskaitas • Dalyvauja Kultūros ir meno tarybos veikloje, teikia pasiūlymus dėl KS įgyvendinimo, tikslinimo ir kt.
2.	Kultūros ir meno taryba	<ul style="list-style-type: none"> • Koordinuoja Radviliškio rajono kultūros plėtros planavimą ir KS įgyvendinimą, svarsto KS įgyvendinimo ir rodiklių pasiekimo ataskaitas, teikia pasiūlymus dėl ataskaitos tikslinimo ir siūlo teikti parengtas ataskaitas Savivaldybės tarybai • Teikia pasiūlymus Radviliškio rajono kultūros įstaigoms ir kultūros srityje veiklą vykdančioms organizacijoms dėl KS įgyvendinimo, priemonių planavimo įstaigų metiniuose veiklos planuose • Siūlo Administracijos direktoriui pavesti atsakingiems skyriams / įstaigoms įgyvendinti numatytas priemones einamaisiais metais
3.	Radviliškio r. sav. administracija (atsakingi skyriai)	<ul style="list-style-type: none"> • Įgyvendina KS numatytas ir į metinį veiklos planą įtrauktas priemones, už kurių įgyvendinimą yra atsakinga Administracija • Teikia informaciją apie įgyvendinamas priemones ir pasiektus rodiklius Radviliškio r. sav. administracijos Kultūros, paveldosaugos ir turizmo skyriui
4.	Radviliškio r. sav. administracijos Kultūros, paveldosaugos ir turizmo skyrius	<ul style="list-style-type: none"> • Paskirtas už KS įgyvendinimą atsakingas specialistas renka ir sistemina informaciją KS įgyvendinimo ir rodiklių pasiekimo ataskaitoms • Rengia informaciją apie KS įgyvendinimą ir metinį planavimą Kultūros ir meno tarybos posėdžiams, techniškai juos aptarnauja • Įgyvendina KS numatytas ir einamaisiais metais Kultūros ir meno tarybos siūlomas įgyvendinti priemones • Rengia su KS įgyvendinimu susijusius dokumentus (KS įgyvendinimo metinį planą, susijusių Tarybos sprendimų projektus dėl KS tikslinimo, papildymo, ataskaitų teikimo ir kt.)
5.	Kultūros įstaigos, TIC, kultūros darbuotojai	<ul style="list-style-type: none"> • Įgyvendina priemones, už kurių vykdymą yra atsakingos • Teikia informaciją KS įgyvendinimo ir rodiklių pasiekimo ataskaitoms, rengiamoms Radviliškio r. sav. administracijos Kultūros, paveldosaugos ir turizmo skyriaus • Teikia pasiūlymus dėl KS priemonių plano ar tikslų, uždavinių, priemonių rodiklių tikslinimo
6.	Kitos suinteresuotosios šalys	<ul style="list-style-type: none"> • Įsitraukia į Kultūros ir meno tarybos veiklą ir KS įgyvendinimą • Įgyvendina bendradarbiavimo iniciatyvas, skirtas KS priemonėms įgyvendinti • Teikia pasiūlymus dėl KS įgyvendinimo, galimų alternatyvių priemonių įtraukimo į KS ar metinį KS detalizuojantį veiksmų planą

Strategijos tikslinimo tvarka

Pasiūlymus dėl KS tikslinimo gali teikti Savivaldybės tarybos nariai, atsakingi priemonių vykdytojai, kultūros įstaigos ir kt. suinteresuotosios šalys. Pasiūlymai dėl KS tikslinimo teikiami užpildytą formą (3 priedas) teikiant el. paštu ar raštu Radviliškio r. sav. administracijos Kultūros, paveldosaugos ir turizmo skyriui.

8.2. Strategijos įgyvendinimo ir rodiklių pasiekimo ataskaitų teikimo grafikas

KS priemonių vykdymo ir rodiklių pasiekimo ataskaitos per strategijos įgyvendinimo laikotarpį rengiamos kas antrus metus. 2024, 2026, 2028 m. rengiamos tarpinės strategijos

įgyvendinimo ataskaitos (už praėjusių 2 metų KS įgyvendinimo laikotarpį), 2031 m. rengiama galutinė konsoliduota strategijos įgyvendinimo ataskaita (už 2022–2030 m. laikotarpį). Detalus KS ataskaitų teikimo grafikas ir tvarka pateikiama lentelėje.

Eil. Nr.	Subjektas	Funkcijos	Terminas	Priimantis subjektas
1.	Kultūros įstaigos, TIC, kultūros darbuotojai, suinteresuotosios šalys, URSA atsakingi priemonių vykdytojai	Atsakingi priemonių vykdytojai pateikia informaciją apie priemonių vykdymą (2 priedas) per atskaitinį laikotarpį (praėjusius metus).	Tarpinės ataskaitos – 2024, 2026, 2028 m. sausio mėn. Galutinė ataskaita – 2031 m. sausio mėn.	Radviliškio r. sav. administracijos Kultūros, paveldosaugos ir turizmo skyrius
2.	Radviliškio r. sav. administracijos Kultūros, paveldosaugos ir turizmo skyrius	Skyrius susistemina gautą informaciją apie KS priemonių vykdymą ir rodiklių pasiekimą, teikia papildomas užklausas dėl informacijos tikslinimo. Parengia KS įgyvendinimo ir rodiklių pasiekimo ataskaitos (1 priedas) projektą, kurį teikia svarstyti Kultūros ir meno tarybai.	Tarpinės ataskaitos – 2024, 2026, 2028 m. vasario mėn. Galutinė ataskaita – 2031 m. vasario mėn.	Kultūros ir meno taryba
3.	Kultūros ir meno taryba	Svarsto pateiktus tarpinės ar galutinės ataskaitos projektus, grąžina tikslinti ir (arba) patvirtintą ataskaitos projektą siūlo teikti Savivaldybės tarybai. Įvertinusi tarpines ataskaitas, Kultūros ir meno taryba suformuoja ateinančio laikotarpio svarbiausias priemones ir užduotis.	Tarpinės ataskaitos – 2024, 2026, 2028 m. kovo mėn. Galutinė ataskaita – 2031 m. kovo mėn.	Radviliškio r. sav. taryba
4.	Radviliškio r. sav. taryba	Svarsto pateiktus tarpinės ar galutinės ataskaitos projektus, juos tvirtina, įvertinta įgyvendintas priemones ir atliktus darbus, teikia pasiūlymus dėl tolesnio KS įgyvendinimo atsakingiems vykdytojams.	Tarpinės ataskaitos – 2024, 2026, 2028 m. balandžio mėn. Galutinė ataskaita – 2031 m. balandžio mėn.	–

KS priemonių įgyvendinimo ir rodiklių pasiekimo ataskaitos forma (1 priedas) ir Priemonių vykdymo ataskaitos forma (2 priedas) pateiktos šio leidinio prieduose.

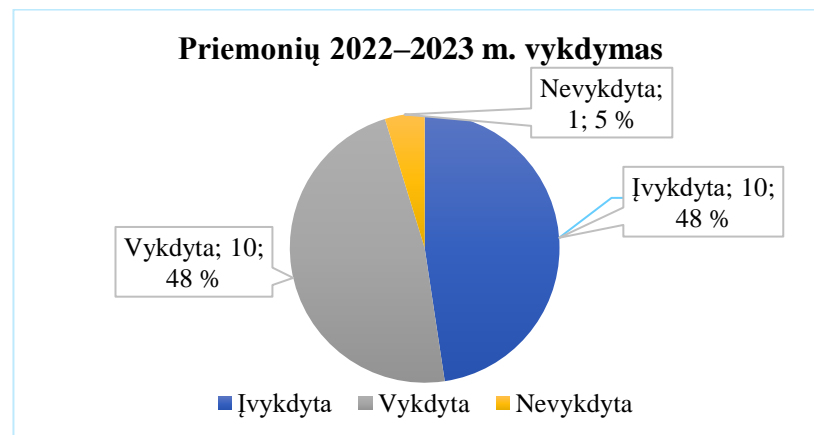

Radviliškio rajono kultūros plėtros 2022–2030 metų strategijos,
patvirtintos Savivaldybės tarybos 2022-05-26 sprendimu Nr. T-751,
1 priedas

**RADVILIŠKIO RAJONO KULTŪROS PLĖTROS 2022–2030 METŲ STRATEGIJOS
PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMO IR RODIKLIŲ PASIEKIMO
_____ (tarpinės, galutinės) ATASKAITOS FORMA
(pavyzdys)**

(ataskaitinis laikotarpis)

1. STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMAS

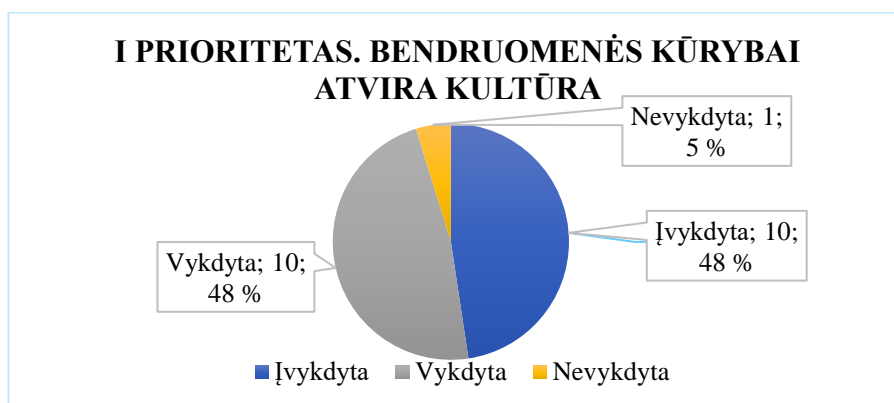
2022–2023 m. buvo numatyta vykdyti **x** Radviliškio rajono kultūros plėtros 2022–2030 m. strategijos (toliau – KS) priemonių, iš kurių:

- x – įvykdytų;
- x – vykdytos;
- x – nevykdytų.

Per ataskaitinį laikotarpį KS buvo tikslinta x kartų (x m. x mėn., x m. x mėn.). Buvo atlikti šie patikslinimai:

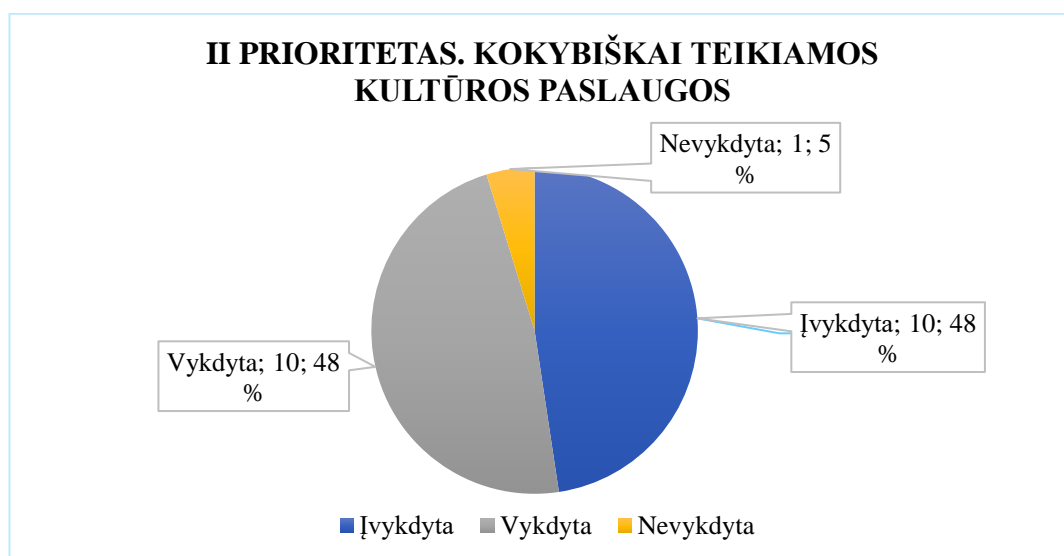
- Patikslintas I prioriteto x.x tikslo x.x.x uždavinio x.x.x.x priemonės siekiamas rodiklis vietoj „x“ įrašant „x“.
- ...
- Patikslinimams pritarta xxxx m. xxxxxx xx d. Radviliškio rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. xx.

Atskirų KS prioritetų priemonių vykdymas ataskaitiniu laikotarpiu pateiktas diagramose.

Vykdam I prioriteto „Bendruomenės kūrybai atvira kultūra“ priemones, ataskaitiniu laikotarpiu buvo įgyvendintos priemonės ir atlikti veiksmai (*detalizuojama, kas atlikta įgyvendinant priemonę*):

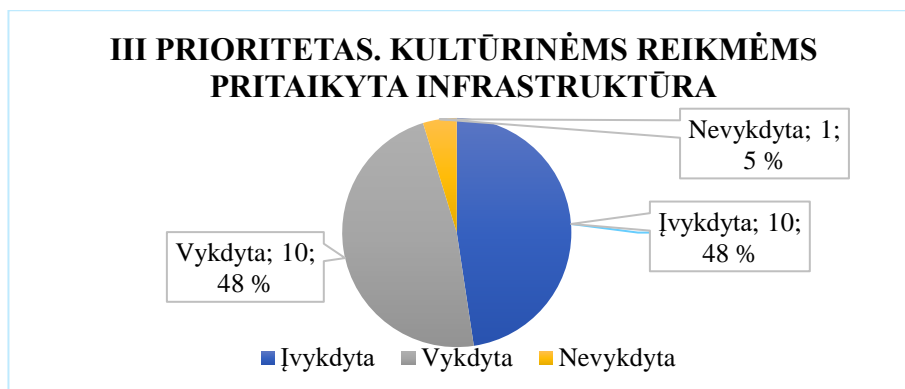
- ...
- ...
- ...

Vykdam II prioriteto „Kokybiškai teikiamos kultūros paslaugos“ priemones, ataskaitiniu laikotarpiu buvo įgyvendintos priemonės ir atlikti veiksmai (*detalizuojama, kas atlikta įgyvendinant priemonę*):

- ...
- ...
- ...

III PRIORITETAS. KULTŪRINĖMS REIKMĖMS PRITAIKYTA INFRASTRUKTŪRA

Vykdamas II prioriteto „Kultūrinėms reikmėms pritaikyta infrastruktūra“ priemonės, ataskaitiniu laikotarpiu buvo įgyvendintos priemonės ir atlikti veiksmai (*detalizuojama, kas atlikta įgyvendinant priemonę*):

- ...
- ...
- ...

Informacija parengta pagal KS priemonių vykdytojų pateiktas ir Radviliškio rajono savivaldybės administracijos Kultūros, turizmo ir paveldosaugos skyriaus konsoliduotas priemonių įgyvendinimo ir vertinimo kriterijų pasiekimo 202x–202x m. ataskaitas.

2. TIKSLŲ IR UŽDAVINIŲ RODIKLIŲ ĮGYVENDINIMAS

Nr.	Pavadinimas	Rodiklis / rezultatas	Vykdytojas (-ai) / duomenų šaltinis	Atskaitos taškas	Planuojama reikšmė	Pasiekta reikšmė	Pokytis	Paaškinimai, pastabos
1.	BENDRUOMENĖS KŪRYBAI ATVIRA KULTŪRA							
1.1.	TIKSLAS. Sukurtos galimybės kultūros įvairovei ir prieinamumui didinti	Gyventojų, bent kartą per mėnesį besilankančių viešuose kultūros renginiuose, dalis, proc.	Gyventojų nuomonės tyrimas	49,4 proc. (2022 m.)	65 proc. (2030 m.)			
1.1.1.	UŽDAVINYS. Skatinti tarpkultūrinį dialogą tarp bendruomenių, verslo ir NVO per jų įtraukimą į kultūrinės veiklas	Kultūrinės veiklos projektų, finansuojamų pagal Radviliškio rajono savivaldybės jaunimo ir kitų nevyriausybinių organizacijų projektų rėmimo programą, skaičius	RRSA	11	Didėjantis kasmet			
1.1.2.	UŽDAVINYS. Sudaryti sąlygas naujoms kultūroms ateiti iš išorės, įgyvendinant „Naujo vėjo“ kultūros plėtros iniciatyvas	Nauji iš išorės: iš Lietuvos, Europos, pasaulio ateinantys kultūros renginiai ir kultūros apraiškos kultūros įstaigose	Kultūros įstaigos	N. d. ⁵⁵	Didėjantis kasmet			
1.2.	TIKSLAS. Skatinti kūrybinių inovacijų taikymą kultūrinėse veiklose	LKT finansuotų projektų skaičius per metus (LKT statistikos duomenys)	Kultūros įstaigos	22 (2021 m.)	29 (2030 m.)			
1.2.1.	UŽDAVINYS. Aktualizuoti Radviliškio rajono	Naujai įgyvendintų iniciatyvų skaičius	Kultūros įstaigos	N. d. ⁵⁶	4			

⁵⁵ Rodiklis bus pradėtas matuoti pradėjus veiklų įgyvendinimą.

⁵⁶ Rodiklis bus pradėtas matuoti pradėjus veiklų įgyvendinimą.

	istoriją, kultūros paveldą ir tradicijas per kūrybines iniciatyvas							
1.2.2.	UŽDAVINYS. Didinti kūrybinių industrijų potencialą puoselėjant krašto kultūrą	Igyvendintų kūrybinių sprendinių skaičius	Kultūros įstaigos	N. d. ⁵⁷	2			
2.	KOKYBIŠKAI TEIKIAMOS KULTŪROS PASLAUGOS							
2.1.	TIKSLAS. Efektyviai veikiančios kultūros ir susijusios įstaigos	Gyventojų turiningo laisvalaikio užtikrinimo, bendruomeniškumo ir veiklumo skatinimo programai (05) skiriamų lėšų dalis nuo visų Radviliškio rajono savivaldybės administracijos išlaidų dalies (paliekam šį rodiklį)	RRSA	9 proc. (2022 m.)	12 proc. (2030 m.)			
2.1.1.	UŽDAVINYS. Didinti kultūros įstaigų veiklos efektyvumą ir žinomumą	Optimizuotas kultūros įstaigų tinklas	Kultūros įstaigų duomenys	N. d. ⁵⁸	1			
2.1.2.	UŽDAVINYS. Skatinti kultūros ir kitų įstaigų bendradarbiavimą	Igyvendintų bendrų iniciatyvų skaičius	Kultūros įstaigų duomenys	N. d. ⁵⁹	Didėjantis kasmet ⁶⁰			
2.2.	TIKSLAS. Visuomenės poreikius atitinkančios kultūros paslaugos	Gyventojų pasitenkinimas kultūros paslaugų pasiūla ir kokybe, proc.	Gyventojų nuomonės tyrimas	73 proc. (2022 m.)	80 proc. (2030 m.)			
2.2.1.	UŽDAVINYS. Gerinti teikiamų kultūros paslaugų kokybę ir didinti jų prieinamumą	Kultūrinėse veiklose mažuose miesteliuose ir kaimuose dalyvaujančių	RRSA, Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo	37 proc.	47 proc.			

⁵⁷ Rodiklis bus pradėtas matuoti pradėjus veiklų įgyvendinimą.

⁵⁸ Rodiklis bus pradėtas matuoti pradėjus veiklų įgyvendinimą.

⁵⁹ Rodiklis bus pradėtas matuoti pradėjus veiklų įgyvendinimą.

⁶⁰ Rodiklio reikšmė (kiekybinė išraiška) turėtų būti nurodoma apibrėžus pradinę reikšmę.

		gyventojų dalis Šiaulių apskrityje, proc.	kultūros paslaugomis tyrimas (Lietuvos kultūros tyrimų duomenų bazė)					
2.2.2.	UŽDAVINYS. Organizuoti visuomenės poreikius atitinkančius tradicinius ir šiuolaikiškus kultūrinius renginius	Kultūros centruose dalyvaujančių asmenų skaičius	Lietuvos statistikos departamento duomenys, kultūros statistikos rodikliai	887 (2020 m.)	887 (2030 m.)			
3.	KULTŪRINĖMS REIKMĖMS PRITAIKYTA INFRASTRUKTŪRA							
3.1.	TIKSLAS. Aktualizuoti kultūros paveldo ir kiti viešieji istoriniai ir kultūriniai objektai	Gyventojų, per pastaruosius 12 mėn. aplankiusių kultūros paveldo objektą, dalis Šiaulių apskrityje, proc.	RRSA, Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimas (Lietuvos kultūros tyrimų duomenų bazė)	69 proc.	74 proc.			
3.1.1.	UŽDAVINYS. Modernizuoti ir (ar) įkurti materialiuosius kultūros paveldo ar istorinius objektus	Modernizuotų ir (ar) naujai įkurtų objektų skaičius	RRSA	N. d. ⁶¹	4			
3.1.2.	UŽDAVINYS. Sukurti, įveikinti ir (ar) pritaikyti viešąsias erdves kultūrinėms reikmėms	Veiklų (renginių, edukacinių programų), kurios bus vykdomos atnaujintose ir pritaikytose viešosiose erdvėse, skaičius (per metus)	RRSA	N. d. ⁶²	Didėjantis ⁶³			

⁶¹ Rodiklis bus pradėtas matuoti pradėjus veiklų įgyvendinimą.

⁶² Rodiklis bus pradėtas matuoti pradėjus veiklas naujai įrengtose viešosiose erdvėse, remiantis ir gyventojų apklausos duomenimis 2030 m. Šiuo rodikliu bus siekiama įvertinti gyventojų lankymąsi įrengtose viešosiose erdvėse.

⁶³ Rodiklio reikšmė (kiekybinė išraiška) turėtų būti nurodoma apibrėžus pradinę reikšmę.

Radviliškio rajono kultūros plėtros 2022–2030 metų strategijos,
patvirtintos Savivaldybės tarybos 2022-05-26 sprendimu Nr. T-751,
2 priedas

**RADVILIŠKIO RAJONO KULTŪROS PLĖTROS 2022–2030 METŲ STRATEGIJOS
PRIEMONIŲ VYKDYMO IR RODIKLIŲ PASIEKIMO
_____ (tarpinės, galutinės) ATASKAITOS FORMA**

20__–20__metai
(ataskaitinis laikotarpis)

(atsakingas vykdytojas)

Priemonės numeris	Priemonės pavadinimas	Planuota rodiklio reikšmė	Pasiekta rodiklio reikšmė	Įgyvendinimo / vykdymo metai	Statusas (įvykdyta, vykdoma, nepradėta vykdyti)	Komentarai
PRIORITETAS:						
TIKSLAS:						
UŽDAVINYS:						

(pareigos, vardas, pavardė)

(data)

(parašas)

PRAŠYMO DĖL RADVILIŠKIO RAJONO KULTŪROS PLĖTROS 2022–2030 METŲ STRATEGIJOS TIKSLINIMO FORMA

(organizacijos, skyriaus pavadinimas)

(data)

1. Nurodykite aplinkybes ir priežastis, dėl kurių teikiamas prašymas tikslinti strategiją.

--

2. Užpildykite lentelę pagal Jūsų siūlomus tikslinimus

Pobūdis*	Nr.	Priemonės pavadinimas	Rodiklis	Siekiamą reikšmė	Įgyvendinimo laikotarpis	Atsakingas (-i) vykdytojas (-ai)
	PRIORITETAS:					
	TIKSLAS:					
	UŽDAVINYS:					

* Stulpelyje „pobūdis“ prašome nurodyti prašomų atlikti patikslinimų / pakeitimų pobūdį: jei siūloma įtraukti naują priemonę, pažymėkite „N“, jeigu esamą priemonę siūloma išbraukti – žymėkite „X“, jeigu siūloma patikslinti pavadinimą, formuluotę, rodiklių reikšmes ir kt., žymėkite „P“.

(pareigos, vardas, pavardė)

(data)

(parašas)